JAMHUURIYADDA SOMALILAND

XEERKA KASTAMADA SOMALILAND
XEER LR.73/2016

Xeerkani waa sidii ugu soo baxay Faafinta Rasmiga ee JSL. Waxaan ku daray halkan hoose Tusmada Xeerka – Tifatiraha www.somalilandlaw.com

TUSMADA

XEER MADAXWYNE

QAYBTA 1- QODABADA GUUD
A. ***XADKA ADEEGSIGA XEERKA IYO QEEXITAANKA AASAASIGA AH***
Qod. 1- Xadka Adeegsiga Xeerka
Qod. 2- Hirgalinta Xeerasha Kastamada Guud ahaan
Qod. 3- Xuduuda Kastamada
Qod. 4- Qeexitaano
B. QODOBADA GUUD EE LA XIDHIIDHA XUQUUUQDA IYO WAAJIBAADKA SHAKHSIYAADKA MARK LOO EEGO XEERARKA KASTAMADA
Qod. 5- Xaqa Wakiilnimo
Go'aanada la xidhiidha Dhaqan gelinta Xeerasha Kastamada
Qod. 6- Codsiga Go'aanka
Qod. 7-Muddada fulinta Go'aanka
Qod. 8- Tirtirida Go'aanada
Qod. 9-Dhamaystir La'aanta Waajibaad ama Shuruudo
Qod. 10- Tirtirida ku salaysan sabab aan Xidhiidh Lalahayn Xeerka Kastamada
Qod. 11- Codsiga Warbixineed
Qod. 12- Codsiga Tacriifada Lagu Dhaqmayo iyo Asalka Warbixinta
Qodobada Kale.
Qod. 13- Maamulka Kastamada
Qod. 14- Waajibaadka Halwadeenada Ganacsatada
Qod. 15- Xogta Dhowrsoon
Qod. 16- Mudada La Haynayo Qoraalada La Socda
Qod. 17- Muddo Kordhinta Dhaqangelinta Xeerka kastamada
Qod. 18-Fudaydin

QAYBTA II – ARIMAHA LAGU SALEYNAYO CASHUURAHA SOO DEJINTA AMA CASHUURAHA DHOOFKA IYO TALAABOOYINKA KALE EE LAGU SHARCIYEEY MARKA LAGA HADLAYO GANACSIGA BADEECADAHA LOO ADEEGSADO
A. TA'RIIFADA KASTAMADA SOMALILAND IYO KALA SAARIDA TACRIIFADA BADEECADAHA
Qod. 19- Ta'riifada Kastamada
Qod. 20- Habraaca Mudnaanta ee Isticmaalka u danbeeya
B. ASALKA BADEECADAHA
Qod. 21- Xeerka Asalnimada aan kala Mudnaysiinta lahayn
Asalnimada Aan Mudnaanta Lahayn
Qod. 22- Badeecadda Gabi ahaan laga soo Saaro ama laga Helo Wadan

Qod. 23- Xeerka Badeecadaha isku Gurka Kala Wadanka ah
Qod. 24- Cadaynta Asalnimada
Asalnimada Mudnaanta Leh
Qod. 25- Xeerka Asalnimada Mudnanta leh
C. QIIMAYNTA
Qod. 26- Xayndaabka Cutubkan
Qod. 27- Ujeedada
Qod. 28- Habka Qiimaynta ee1aad : Qiimaha la isdhaafsaday
Qod. 29- Nidaamka Qiimeynta ee ka Bilaawda (2) ilaa (5)
Qod. 30 – Habka 6 ee dib u Noqoshada
Qod. 31- Ku Biirinta/ ku Darka
Qod.32 Waxyabaha Laga Goynayo (deductions)
Qod. 33 Qiimaha Kastamada ee Agabka Saxaafadda
Qod. 34- Qiimaha Sarifka
Qod. 35- Reebanaan
Qod. 36- Xeer-Nidaamiyayaasha Cutubkan

QAYBTA III – QODOBADA LAGU DHAQAYO BADEECADA LA KEENO XUDUUDKA KASTAMADA EE SOMALILAND ILAA OO LOO SII DAYNAYO HABRAAC AY KASTAMADU ANSIXIYEN AMA ADEEGSI
A. SOO GELINTAANKA BADECADA XUDUUDKA KASTAMADA EE SOOMALILAND
Qod. 37-Waajibnimada in la keeno Cadayn Kooban
Qod. 38 – Hanaanka Cadaynta Kooban
Qod. 39 Ka Dhaafida In la keeno Cadaynta Kooban
Qod. 40 Kormeerka Kastamada
Qod. 41- Soo Gelitaanka Badeecadda
Qod. 42- Masiibo Dabiici ah
B. SOO BANDHIGIDA BADEECADA KASTAMADA
Qod. 43- Tusida Badeecadda Kastamada
Qod. 44- Xaaladdaha Goonida ah ee Bandhiga
Qod. 45- Baadhida Hore
Qod. 46 Dejinta Badeecadda La Tusay Kastamada
Qod. 47- Saarida Badeecada
Qod. 48- Waajibka in Loo Xilsaaro Badeecad Habraac ay kastamadu Ogolaadeen ama adeegsi
Qod. 49- Xadidaada Waqti ee in la mariyo Badeecada Habraac ay kastamadu ansixyeen ama adeegsi
C. KEYDINTA MUDDO GAABAN EE BADEECADA
Qod. 50 – Marxalada badeecadda ee la keenay Kastamada Somaliland
Qod. 51- Ansixinta Keydinta
Qod. 52- Rarida Badeecadda ku Meel Gaadh ahaan u Keydsan
Qod. 53- Cayimaada Muddada Keydinta Ku Meel Gaadhaka ah
Qod. 54- Badeecadda aan Soomaliland u socon ee maraysa Nidaamka Sii Gudubka
Qod. 55- Burburinta Badeecada Taala
Qod. 56- Badeecada in ay soo Gasho aan la Ogolayn

QAYBTA IV – HABRAACA AY KASTAMADU ANSIXIYEEN AMA ADEEGSIGA
A QODOBADA GUUD
Qod. 57- Qeexitaano

Qod. 58- Xadidaada iyo madnuucaadka

B. CADAYNTA KASTAMADA

Qod. 59- Nooca Cadaynta
Qod. 60- Cadaynta Qoraalka ah
Qod. 61- Aqbalaada Cadaynta
Qod. 62- Shuruudaha Lagu Samaynayo Cadaynta
Qod. 63-Wax ka badalka la Ogalyahay
Qod. 64- Burinta Cadaynta
Qod. 65- Taariikhda Aqbalaada Cadaynta
Qod. 66- Cadaymaha aan Ahayn Qoraalka

C. TALAABOOYINKA HUBINEED

Qod. 67- Awooda Baadhida Badeecadda
Qod. 68 – Baadhista Kastamada
Qod. 69-Qayb ka Mid ah Baadhista Badeecadda
Qod. 70- Natiijada Xaqiijinta
Qod. 71- Talaabooyinka aqoonsi
Qod. 72- Siidaynta Badeecadda
Qod. 73- Waajibinta Cashuurta Kastamada
Qod. 74- Badeecada aan la sii Dayn Karin
Qod. 75- Cadaynta iyo Baadhitaanka Ka Horeeya La Bixida
Qod. 76- Fududeyn

D. HABRAACYADA KASTAMADA

U sii Deynta Gooshitaanka Badeecadaha

Qod. 77- Meeqaamka Badeecadda
Qod. 78- Xilliga Aqbalaada
Qod. 79- Kala Saarista Tacriifada
Qod. 80- Isticmaalka U Dambeeya
Qod. 81- Badalaada Meeqaamka Kastamada

Gudbinta La Hakiyay iyo Saameynta Habka Kastamada Qodobada u Gaarka ah Dhowr Hab

Qod. 82- U ogolaansho
Qod. 83- Xaaladaha Wax lagu Fasaxayo
Qod. 84- Bedelada Amarka
Qod. 85- Amniga
Qod. 86- Nidaamka Soo Dejinta
Qod. 87- Wareejinta Xuquuqaha Iyo Waajibaadyadda

Gudubka

Qod. 88- Isticmaalka Nidaamka Gudbinta
Qod. 89- Dhamaadka Nidaamka
Qod. 90- Damaanadaha
Qod. 91- kala Noqoshadda Damaanadda
Qod. 92- Waajibaadka Masuulka
Qod. 93- Qawaaniinta iyo Reebitaano Faahfaahsan

Bakhaarada Kastamka

Qod. 94- Habka isticmaalka
Qod. 95- Qaybaha kala duwan ee bakhaarada
Qod. 96- Amar fasax
Qod. 97- Waajibaadka Bakhaar Hayaha
Qod. 98- Masuuliyada Loo Kaydiyaha

Qod. 99- Xawilaada Shuruucda Iyo Waajibaadka (Wareejinta)
Qod. 100- Damaanad
Qod. 101- Diwaangalinta Badeecadda
Qod. 102- Kaydinta Badeecada
Qod. 103- Habka Diwaan Galinta Badeecadaha
Qod. 104- Xadaynta Wakhtiga
Qod. 105- Foomamka lagu isticmaalayo Badeecadda
Qod. 106- Badeecad si ku meel Gaadha Loo saaray
Qod. 107- Wareejinta Badeecadda
Qod. 108-Galitaanka Qaan Kastam (Dayn)
Nidaamka la soo galinta
Qod. 109- Ku dhaqanka Nidaamka
Qod. 110- Badeecadaha Isu dhigma
Qod. 111- Dalab Awoodeed
Qod. 112- Bixinta Awoodda
Qod. 113- Muddada Dib U dhoofinta
Qod. 114- Qadarka Cashuurta
Qod. 115- Badeecad aan Xaaladeeda La Badali Karin
Qod. 116-Sixida Dayn Kastam
Qod. 117- Badeecad la Celinaayo
Qod. 118- Dhoofin ku meel gaadh ah
Qodobo Gaara Oo La Xidhiidha Nidaamka La Bixista
Qod. 119- Qaabka dib u celinta
Qod. 120- Waxyaabaha Gaar Loo sheegayo
Qod. 121- Waxyaabaha ka reeban Habka Dib ula bixista
Qod. 122- Dhoofinta Qaabka Dib u La Bixista ku meel Gaadhka ah
Qod. 123-Dib u bixin Ama Dhimis
Qod. 124- Cashuur Dhaafka Badeecadda Dhoofaysa
Habka ku hubinta Nidaamka kastamka
Qod. 125- Ku Dhaqanka Nidaamka Kastamka
Qod. 126- Duruufo Gaar
Qod. 127- Amar Fasax
Qod. 128- Ogalaansho Fasax Siin
Qod. 129- Marxaladda dajinta Badeecadaha Qod. 130- Galista Daynta Kastamada
Qod. 131- Hab Dhaqanka La kala Doortay
Qod. 132- Soo dejin Ku Meel Gaadh ah
Qod. 133- Ogolaansho Ganacsi
Qod. 134- Kala Saarida Alaabta / Badeecadda
Qod. 135- Mudada Dib u Dhoofinta
Qod. 136- Shuruudaha Ka dhaafista Buuxda Qod. 137- Badh ka dhimis / ka dhaafis
Qod. 138- Bixinta Cashuurta iyo Xaaladaha Badh ka dhimista
Qod. 139- Deyn Ka galid Kastam
Nidaamka labixista
Qod. 140- Isticmaalka Habka
Qod. 141- Shuruudaha
Qod. 142- Ogalaansho
Qod. 143- Bixinta Ogalaanshaha
Qod. 144- Xadidaada Muddada Dib u soo dejinta
Qododka 145- Ka dhaafista Cashuurta Soo Dejinta

Qod. 146- Qiyaasta Wax dhaafista
Qod. 147- Dib u Habayn
Qod. 148- Dejinta Cashuurta Xaaladaha Dib U soo habaynta
Qod. 149-Habka Isku badalka
Qod. 150- Bedelka Alaabta
Qod. 151- Shuruudaha Isticmaalka Qaabka isku Badalka
Qod. 152- Soo Dajinta Ka hor
Qod. 153- Taariikhda Xisaabta Dhinaanshaha
Qod. 154- Waxyaabaha Reeban
Qod. 155- Nidaamka Siyaasadda Ganacsiga
Dhoofinta
Qod. 156- hab isticmaalka
Qod. 157- Sii Daynta Dhoofinta
E. KASTAMADU WAXA AY U OGALAANAYAAN MACAAMIL AMA ISTICMAAL
Qod. 158**-** Dib u celin bixineed / dhoofin , Burburin iyo ka Guuris / Haajirid

QAYBTA V – ALAABOOYINKA LAGA SAARAY SOONAHA KASTAMADA SOOMALILAND
Qod. 159- Waajibaadka Qaadista Cadaynta Rasmiga ah
Qod. 160- Goobta la Dhigayo Cadaymaha Kooban
Qod. 161- isku Xidhka Bayaanada Urursan
Qod. 162- Kormeerka Kastamadda

QAYBTA VI – QODOBADA CASHUUR DHAAFKA
Qod. 163- Cashuur Dhaafka Kastamada
Qod. 164- Badeecadda la soo celiyo
Qod. 165- Xaalada Badeecadda La Soo Celiyay
Qod. 166- Soo Celinta Badeecadda La Magdhabayo

QAYBTA VII- CASHUURTA KASTAMADA
A. WAAJIBINTA CASHUURTA KASTAMADA
Qod. 167- Cashuurta waxaa lagu bixin doona Meesha lagu Cadeeyay
Qod. 168**-** Cashuurta dhiman ee la Qaaday
B. BIXINTA CASHUURTA KASTAMADA
Qod. 169- Galitaanka Xisaabaadka
Qod. 170- Daboolista Cashuurta Khaldan
C. NABAD GALYADA
Qod. 171- Nabad galyada Cashuurta aan La Bixin
D. TIRTIRIDA DEYNTA KASTAMADA
Qod. 172**-** Dhaqangalka Waajibka in la baxsho Deyn
E. LA NOQOSHADA , DIB U CELINTA , BADHKA DAYNTA IYO DIB UGU CELINTA
Qod. 173- La Noqoshada Cashuurta
Qod. 174- Dib u Celinta Cashuurta
Qod. 175- Celinta Deynta
Qod. 176- Dib U Bixinta Cashuurta Kastamada Waqtiga ay Badeecaddu Soo Noqoto
Qod. 177**-** Dib u Celinta Cashuurta lagu bixiyay si khaldan

QAYBTA VIII – DAMBIYADA LAGA GALO KASTAMADA
Qod. 178- Dambiyada la Xidhiidha Saraakiisha Kastamka

Qod. 179- Rabshada Qof ku Sameeyo Kastamka **Qod. 180**- Aad isku Day Dambi
Qod. 181- Dambiga Laga Galo Sarkaal Kastam Qod. 182- Dambi Qof isku Haysta Shaqsiyada Sarkaal
Qod. 183- Kaptanka Weelasha ah ee lagu isticmaalyo Koontarabaanka Dhuumasho Dambiilenimo ah
Qod. 184- Dambiyada Badeecad la Joojiyay ama la Mamnuucay ama aan Caadi ahayn
Qod. 185- Dambiga Soo Dajinta ama Dhoofinta Badeecad La Qariyay
Qod. 186- Dambiyada Lagu Galo Dhokomenti Been Abuur ah
Qod. 187- Diidmo Soosaarid Dhokomenti
Qod. 188- Dambiyada lagu Mutaysanayo Isticmaalka Halbeeg Been Ah
Qod. 189- Dambiga Lagu galo faragalinta Hantida Kastamada
Qod. 190- Badeecad aan caadi ahayn oo la soo Sheegay
Qod. 191- Badeecad wax aanay ahayn lagu sheegay oo Koontarabaan ah
Qod. 192- Caawiyayaal , Kaaliyayaal iwm
Qod. 193- Mamnoocida iibinta Shiidaalka la Badhxo
Qod. 194-Ciqaabta Guud
Qod. 195- Badeecadaha ku haboon in Lala wareego
Qod. 196- Awooda Lagula Wareegayo Badeecadda Gacanta lagu dhigo
Qod. 197- Nidaamka la Raacayo Marka Badeecadda gacanta lagu dhigo
Qod. 198- Raadka Denbi Xukumista ee Badeecadaha ay Tahay In lala Wareego
Qod. 199- Nidaamka ka Dambeeya ku WarGalinta Dacwadda
Qod. 200- Shuruudaha la Xidhiidha Xukunka
Qod. 201- Dib U soo Celin Badeecad La Qabtay
Qod. 202- Xalinta Kiisaska ee Maamulka Kastamada

PART 1X- RAFCAANADA
Qod. 203- Codsiga Dib-u-Eegista Go'aanada
Qod. 204- Racfaanka Gudiga Dacwadaha Cashuuraha
Qod. 205- Aasaasida Gudiga Dacwadaha Cashuuraha

QAYBTA X - QAYBAHA SHARCIGA EE KAMA DAMBAYSTA AH
Qod. 206- Fulinta Qodobada Sharci
Qod. 207- Magacaabista Goob Kastam
Qod. 208- Xeerarka iyo Nidaamyahooda La Nasakhay
Qod. 209- AF Somaliga ayaa La qaadanayaa
Qod. 210- Dhaqan Gal

JAMHUURIYADDA SOMALILAND
XAF.MADAXWEYNE KU-XIGEENKA

REPUBLIC 0F SOMALILAND
OFFICE OF THE VICE-PRESIDENT

THE VICE-PRESIDENT

Ref: JSL/MX/WM/XER/04-00262/162016 Date: 16/0712016

XEER MADAXWEYNE LR: 0658/072016

DHAQAN-GALKA XEERKA KASTAMADA SOMALILAND
XEER LR.73/2016

MADAXWE KUXEEGKA JAMHUURIYADDA SOMAULAND

Markuu Arkay: Qodobka 91(1) ee Dastuurka Jamhuuriyada Somaliland;

Markuu Helay: Go'aanka Golaha Wakiillada JSL cc Summaddiisu tahay GW /G/KF-30/696/2016, kuna taariikhaysan 25/ 06j2016, laguna ansixiyay Xeerka Kastamada xeer Lr: 73/ 2016;

Markuu Arkay: Qodobada 75, 76 iyo 77(5)aad ee Dastuurka Jamhuuriyadda Somaliland;

Wuxuu soo saaray

Dhaqan- galka Xeerka Lr: 73/2U1b ee Xeerka Kastarnada Somaliland.

Allaa Mahad Leh,

Eng. C/raxmaan C/laahi Ismaaciil (Saylici)
Madaxweyne Ku-Xigeenka JSL ahna Ku simaha Madaxweynaha

Jamhuuriyada Somaliland

GOLAHA WAKIILADU

Markuu arkay:- Qodobka 14aad, 34aad (3), 53aad, 54aad, 55aad, 74aad, 77aad iyo 78aad ee Dastuurka Jamhuuriyada Somaliland.

Markuu Aqoonsaday:- Waajibaadka Dastuuriga ah ee kasaaran Golaha wakiilada Xeerarka maaliyada iyo dhamaan arimaha la xidhiidha ee ay ka mid tahay in la helo Xeer si loo fuliyo awoda Golaha ee dabagelka iyo ilaalinta hadntida qaranka.

Markuu arkay:- Baahida loo qabo In la helo Xeer lagu maamulo Kastmada Somaliland iyo nidaamka dhaqdhaqaaqa badeecadda xuduud kastameedka Somaliland soo geleysa.

Markuu xaqiiqsaday:- In Xeerkii hore ee Kastamada iyo Habraaciisu, Xeer Lr: 91/96, aanu ahayn Xeer dhamaystiran oo xiligan loo adeegsan karo Maamulka Kastamada Somaliland iyo baahida sharciyadeed ee Kastamada dalka.

In Kastamaddu yihiin halbawle dakhli oo qarankani u baahanyahay, inay qayb weyn kayihiin dhawrista amniga Qaranka, inay yihiin marinka lagu hubinaayo wixii la ogolyahay inay wadanka soogalaan iyo wixii aan haboonayn inay soogalaan wadanka.

Markuu tixgaliyay:- Doodihii, aragtiyihii iyo afkaartii qiimaha lahayd ee qaybaha kala duwan ee bulshada sida, Aqoonyahanada, sharciyaqaanada, iyo mudanayaashu ka soo jeediyeen si loo helo xeer ugaar ah Kastamada Somaliland, oo ku dhisan aqoon lagana wada qayb qaatay doodiisa.

Wuxuu Soosaaray

Xeerka Kastamada Somaliland
(XEER Lr. 73/2016)

QAYBTA IAAD
QODOBO GUUD

A. XADKA ADEEGSIGA XEERKA IYO QEEXITAANADA AASAASIGA AH

Qodobka 1aad
Xadka Adeegsiga Xeerka

Xeerarka Kastamadu waxa ay ka koobnaan doonaan Xeerkan iyo Wareegtooyinka loogu talo galay in lagu fuliyo. Xeerkani waxa lagu dabaqi doonaa, isaga oon garab mareyn Xeerarka gaarka ah ee lagu dajiyay qaybaha kale ee la xidhiidha ganacsiga ee u

dhaxeeya Soomaaliland iyo dalalka kale.

Qodobka 2aad
Hirgalinta Xeerarka Kastamada Guud ahaan

1. Marka laga tago nidaamyada kale ee ku sheegan, mucaahado caalami ah, ama ku dhaqanka caadooyin oo ku xadidan goob ama il dhaqaale ama talaabooyin madax banaan, Xeerarka Kastamada ee Soomaaliland waxaa looga hirgalin doonaa si siman dhammaan xuduudka Kastamada ee Soomaaliland.
2. Qodobo cayiman oo ka mid ah Xeerarka Kastamada ayaa sidoo kale lagu dabaqi doonaa meelo ka baxsan xuduudka kastamada ee Soomaaliland iyada oo la raacayo qaab dhismeedka Xeerarka lagu dhaqo meelo gaar ah ama mucaahadooyinka caalamiga ah.

Qodobka 3aad
Xuduuda Kastamada

Xuduuda kastamada ee Soomaaliland waxa ku jiri doona dhul, xad biyeedka (territorial waters), dhulka bariga ee biyaha goboleed, dhulka hoostiisa, hawada, iyo xeebleyda, iyada oo la raacayo Dastuurka Soomaaliland.

Qodobka 4aad
Qeexitaano

Iyadoo laga duulayo ujeedada Xeerkani, qeexitaanadan soo socda ayaa la dhaqan galin doonaa:-

1.'**Shakhsi**': waxa uu la macno yahay:-

a) shakhsi dabiici ah,

b) shakhsiyada qaanuuniga ah,

c) Meelaha ay suurtogeliyeen xeerar dhaqangal ahi, isku taga shakhsiyaad oo loo aqoonsanyahay in ay leeyihiin awood ay ku qaban karaan fal sharci ah balse aan lahayn maqaamkii shakhsiyad qaanuuni ah.

2. '**Shakhsiyaadka Ku Aasaasan Xeerkan**': waxa ay la macno yihiin:-

a) marka laga hadlayo shakhsiyad dabiici ah, waxaa loola jeedaa, qof kasta oo caadi ahaan degan halkan (Somaliland);

b) Marka laga hadlayo shakhsiyad qaanuuni ah ama dad isku tegey ah, waxaa loola jeedaa, qof kasta oo Soomaalliland ku leh xafiis diwaangashan, xarumahooda dhexe/guud ama goob ganacsi oo si rasmi ah u jirta.

3. '**Maamulka Kastamada**': waxaa loola jeeda, maamulka ka masuulka ah in ay fuliyaan Xeerarka kastamada iyo Xeerarka kale ee la xidhiidha Ganacsiga oo ah nidaamka ay Soomaaliland dejisay.

4.'**Xafiis Kastam**': waxaa loola jeedaa, xafiis kasta, kaas oo dhammaan ama badh ka mid ah nidaamka ay dajiyeen Xeerarka kastamadu lagu dhamaystiro.

5.'**Xafiis Kastam ee laga soo galo**': waxa loola jeedaa, xafiiska kastam ee ay magacaabeen maamulayaasha kastamadu si waafaqsan Xeerarka kastamada ee Soomaaliland, kaas oo ay badeecadi ka soo degto, badeecadaasna waa in si degdeg ah oo bilaa habsan loosaaraa, iyadoo laga illaalinaayo wixii khatar ku keeni kara badeecadaas.

6. '**Xafiis kastam oo qaabilsan wixii soo dega**': waxaa loola jeedaa, xafiis kastam oo ay magacaabeen maamulka kastamadu si waafaqsan Xeerarka kastamada, kaas oo

nidaamyada la xidhiidha badeecadda la keeno xuduuda kastamada ee Soomaaliland ee la xidhiidha hab dhaqan ay kastamadu ansixiyeen ama ay adeegsadaan, oo ay ku jiraan illaalinta ugu habboon in lagu fuliyo.

7. '**Xafiis Kastam oo qaabilsan wixii dhoofa**": waxa loola jeedaa, xafiis kastam oo ay magacaabeen maamulka kastamadu iyaga oo raacaya Xeerarka kastamada, kaasi oo fulinaaya nidaamyada khuseeya badeecadda ka baxaysa xuduudka kastamada ee Soomaaliland oo ku socota macaamilo kastamadu ay ansixiyeen, oo ay ku jiraan illaalinta ku habboon ee dhanka burburka ee la dhamaystirayo.

8. '**Xafiis Kastam oo laga baxo**': waxa loola jeedaa, xafiis Kastam oo ay magacaabeen maamulayaasha kastamadu si waafaqsan Xeerarka kastamada, kaas oo qaabilsan badeecadaha baxaya, badeecadaasi oo ay baadhi doonaan inta aanay ka bixin xuduudka kastamka ee Soomaaliland taas oo lagu dhaqi doono illaalinta kasamada ee la xidhiidha dhamaystirka nidaamyada la xidhiidha bixitaanka, iyo hanaanka dhawritaan ee ugu habboon si looga hortago burbur.

9. '**Go'aan**': waxa loola jeedaa, fal kasta oo rasmi ah oo ka soo baxay maamulayaasha kastamada oo la xidhiidha Xeerarka kastamada oo go'aaminaya falal mucayina, falkaasi oo ku leh saamayn sharci hal ama laba in ka badan oo ah shakhsiyaad la taaban karo; ereygani waxa uu saameeyaa, marka waxa kale lagu daro, xog ku dhaqan muddan kaas oo la macno ah Qodobka 12aad ee Xeerkan.

10. '**Marxalad kastameedka**': waxa loola jeedaa, marxaladaha badeecadda u socota Soomaaliland ama u socoto meel kabaxsan Soomaaliland.

11. '**Badeecadda u socota Soomaaliland**' waxa uu macnaheedu yahay allaabta:-

a) Gebi ahaan hoos imaanaysa xuduuda kastamada ee Soomaaliland iyada oo la raacayo shuruudaha lagu xusay Qodobka 22aad, oon lagu darin badeecada laga soo waarido dalal kale, ee aan hoos imaanayn xuduudka kastamada Soomaaliland.

b) Laga soo waarido dalalka ama dhulalka aan ka mid ahayn xuduuda kastamada Soomaliland, taas oo loo fasaxay socod bilaasha;

c) Lagu helay ama lagu soo saaray xuduuda kastamada ee Soomaaliland, oo ah badeecadda lagu xusay farqada labaad oo kali ah ama badeecadda lagu sheegay farqadaha kowaad iyo labaad.

12. '**Badeecada aan Soomaaliland lahayn**': waxa uu macnaheedu yahay, badeecadaha lagu xusay farqada (11aad) ee sare. Badeecadda Soomaaliland ay leedahay waxa ay lumin doonaan meeqaamkoodaaasi lahaanshaha, marka si rasmi ah looga saaro xuduudka kastamada ee Soomaaliland.

13.'**Deynta Kastamada**': waxa uu macnaheedu yahay, waajibka saaran qof ee ah in uu bixiyo qadar uu ka bixiyo waxa u soo daga (deynta kastamada ee wixii soo dega la saaro) ama cashuurta alaabta dhoofta (deynta kastamada ee wixii la dhoofsho laga qaado), taas oo lagu dabaqo badeecado gaar ah oo ku xusan Xeerkan ama sharci kale oo dhaqan gal ah.

14. '**Cashuurta soo Dejinta**': waxa uu macnaheedu yahay, cashuurta soo dejinta iyo waxa la saaro ee saamaynta ku leh, una dhiganta cashuurta soo dejinta ee la saaro badeecadda soo degta.

15. '**Cashuurta Dhoofka**': waxa uu macnaheedu yahay, cashuurta kastamada iyo waxa la saaro oo leh saamayn u dhiganta cashuurta kastamada ee la bixiyo marka la dhoofinayo badeecadaha.

16. '**Daynsane**': waxa uu macnahiisu yahay, qof kasta oo ay waajib ku tahay in uu bixiyo deyn kastam.

17.'**Kormeerka ay sameeyaan maamulayaasha kastamadu**': waxa uu macnaheedu

yahay, fal kasta oo guud ahaan ay qaadeen maamulayaashu iyada oo ay aragtidu tahay in ay hubiyaan in Xeerarka kastamada iyo haddii ay ku habboon tahayna, qodobada kale ee lagu dhaqo badeecadda ay tahay in ay kastamadu baadhaan la dhaqan galiyey.

18. '**Maamulida Kastamada**': waxa loola jeedaa, ficilo cayiman oo ay qabtaan maamulka kastamadu si loo hubiyo in si saxa loo hirgaliyey Xeerarka kastamada iyo Xeerarka kale ee lagu dhaqo soo dejinta, bixida, gudubka, badalka iyo badeecada loogu talo galay in halkan lagu isticmaalo ee dhex maraysa xuduudka kastamada Soomaaliland iyo dalalka kale iyo jiritaanka badeecadda aan u socon Soomaliland, shaqadaasi waxa ku jiri kara, baadhida badeecadda, hubinta xogta qof sheegtay, jiritaanka iyo ansaxnimada qoraalada electarooniga ah (soft copy) ama qoran (hard copy), hubinta xisaabta la qabanayo iyo diwaanada kale, daba-galka habka daabulka, baadhida bushqadaha, iyo badeecadda kale iyo badeecadda kale ee ay qabtaan shakhsiyaad iyo fulinta su'aalo waydiinta rasmiga ah iyo falalka kale ee la midka ah.

19. '**Hab dhaqan ama adeegsi ay kastamadu ansixiyeen oo ku saabsan adeegsiga badeecadda**": waxa uu macnaheedu yahay:-

a) La macaamilka badeecadda si waafaqsan hab raaca kastamada;
b) Dib-u-dhoofinta alaabta ka tagta xuduudka kastamada ee Soomaaliland
c) Burburintooda
d) Marka la siiyo dawladda;

20. '**Habraaca Kastamda**': waxa uu macnahiisu yahay:

a) Marka Badeecadda la fasaxo;
b) Alaabta gudubta;
c) Bakhaarada kastamada (customs warehousing);
d) Soo saarida daakhiliga ah (inward processing);
e) Nidaaminta maamulka kastamada (processing under customs control);
f) Ogolaanshaha ku meelgaadhka ah (temporary admission);
g) Soo saarida khaarajiga ah (outward processing);
h) Dhoofin (exportation).

21. '**Cadaynta Kastamada**': waxa uu macnaheedu yahay, qofka oo soo buuxiyay foomka iyo qaabka loo cayimay, isaga oo doonaya in uu alaab mariyo Nidaamka kastamka.

22. '**Cadeeye**': waxa loola jeedaa, qofka magaciisa ku samaynaya cadaynta kastamka ama qofka magaciisa cadaynta kastamka lagu sameeyay.

23. '**U soo bandhigida badeecada kastamada**': waxa uu macnaheedu yahay, ogaysiinta la ogaysiiyo maamulka kastamada, habka loo dejiyay, marka ay timaado badeecadu xafiiska kastam ama meel kasta oo kale oo loogu talo-galay ama ay ansixiyeen maamulka kastamadu.

24. '**Sii deynta badeecada**': waxa uu macnahiisu yahay, falka ay maamulka kastamadu ku suurto galiyaan ujeedada habraaca kastamada ee lagu suurtogeliyay.

25. '**Qofka Heysta Habraaca**': waxa uu macnahiisu yahay, qofka magaciisa cadaynta Kastamka lagu sameeyay ama qofka leh xuquuqaha iyo waajibaadka qofka sare lagu xusay iyada oo la raacayo habraaca kastamada lagu wareejiyay.

26. '**Qofka heysta fasaxa**': waxa uu macnahiisu yahay qofka fasaxa la siiyay.

27. '**Qodobada dhaqangalka ah**': waxa uu macnahoodu yahay, mid ka mid ah kuwan soo bsocda:-

a) Xeerarka Dalka udejisey Dawlada Soomaaliland, iyada oo la raacayo Dastuurka JSL Soomaaliland.
b) Qodobada ku xusan heshiis ganacsi oo caalami ah, heshiis ama muwaafaqo ay ansixisay Dawladda JSL Soomaaliland.

28. '**Khatar**': waxa loola jeedaa, suurtogalnimada inay dhacdo timaado, taas oo

xidhiidh la leh soo gelitaanka, bixitaanka, gudbida, wareejinta iyo isticmaalka ugu danbeeya ee badeecadda u kala gooshaysa xuduudka kastamada Soomaaliland iyo dalalka kale iyo in la helo badeecadda dhex maraysa xuduuda kastamada Soomaaliland ee aanay lahayn Soomaaliland, taas oo:-

a) Xanibaysa si hufan u adeegsiga Xeerarka dhaqangalka ah, ama
b) Yaraynaysa danaha maaliyadeed ee Soomaalialnd, ama
c) Khatar ku ah amaanka Soomaaliland iyo badbaadada, bani'aadamka, xayawaanka ama caafimaadka dhirta, deegaanka ama dadka isticmaalayaasha ah.

29. '**Maamulka khatarta**': waxa uu macnahiisu yahay, aqoonsiga rasmiga ah ee khatarta iyo fulinta dhammaan talaabooyinka lagama maarmaanka u ah in ay hakiyaan in khatar la galo. Waxana ka mid ah ururinta xogta iyo warbixinta, lafo-gurka, iyo qiimaynta khataraha, qaadida tablaabooyinka iyo si joogto ah u dabagalida iyo dib-u-eegida habraaca iyo natiijooyinkiisa/natiijada ka soo baxda, taas oo ku salaysan illo caalami ah ama wadani ah iyo istaraatiijiyado.

30. '**Talaabooyinka Siyaasadeed ee Ganacsi**': waxa uu macnaheedu yahay, talaabooyinka aan tacriifada ku jirin ee lagu dajiyay iyada oo lagu salaynayo siyaasada ganacsiga ee Soomaaliland, taas oo ah qaabka qodobada dhaqan-galka ah oo lagu maamulo:

a) Soo dajinta iyo dhoofinta badeecada, sida talaabooyinka daba-galka ama ilaalinta ah;
b) Xanibaadaha la tirin karo ama xadidaad, iyo
c) Mamnuucaya soo dejinta iyo dhoofinta

31. '**Barxadda Kastamka**': Waa meel/goob lagu sharciyeey xeerkan, looguna talogalay in Badeecadaha la dhigo si shaqada kastamku uga socoto.

32. '**Lacag Celin**': waxaa loola jeedaa, lacag celin buuxda ama badh ah bedeecaddii soo degtay ee la cashuuray iyadoo lagu xidhiidhinayo badeecadii dhoofaysay ama la isticmaalay oo ujeedada lagu sharxay Xaalad damaanad qaadka ah oo lacag celineed

33. '**Masuul**': waa qofka wakhtigan lagu jiro sita masuuliyaddii ama amar bixintii dayuuradda ama markabka.

34. '**Sarkaal-Kastam**': waa qofka u xilsaaran fulinta hawlaha cashuuraha kastamka la xidhiidha.

35. '**Deked**': waa meel ku taala xeebta badda ama biyaha dhulka geerkooda, oo loogu talagalay inay maraakiibtu baroosinka dhigaan, kastamkuna sharciyeeyey si looga raro ama looga soo dajiyo badeecadaha.Marka laga hadlayo dayuurad dekedi waxay la macno tahay kastamka degida diyaaradaha.

36. '**Dhimis**': waa hoos u dhig ama yarayn cashuureed.

37. '**Lacag-Celin**': macneheedu waxa weeye cashuur qof hore looga qaaday oo dib loogu celinayo.

38. '**Tanaasul**': Macnahiisu waa fududayn ama kadayn dhamman cashuurtii saxda ahayd.

39. '**Badeecadaha la joojiyay**': macnaheedu waa badeecadaha la soo dajiyo, la dhoofiyo kuwaas oo lajoojiyay iyadoo loo eegayo xaladaha lagu nidaamiyey xeerkan, badeecadahaas la soo dajiyey, la dhoofiyay kuwaas oo joojintooda lagu nidaamiyey si xeerka waafaqsan ama qodobo kasta o la dhaqan galiyay.

40. '**Koontarabaan**': macnihiisu waxa uu yahay badeecad la soo dejiyay ama la dhoofiyay ama laga qaaday xadka barxada kastamka Soomaaliland, iyadoo lagala dhuumanayo si badheedh ah cashuurta iyo sharcigaba, ama wax kasta o aan banaanayn oo uu xeerku joojiyay ama shardi ku xidhay so dajinteeda

41. '**Badeecad aan caadi ahayn**': waxa ku jira badeecad la cashuuray oo aan lacagtii la

shubin, midkastoo ay tahay badeecadaas qaar la cashuuri karo ama aan ahayn, taas o lagu so dajiyay ama lagu dhoofiyay si kasoo horjeeda qodobada sharciga.
42. '**Gaadiid Badeed**': wax kasta oo lagu sheegay gaadiid badeed oo qaadaya ama qaada dad amaba badeecaddo.

B. QODOBADA GUUD EE LA XIDHIIDHA XUQUUQDA IYO WAAJIBAADKA SHAKHSIYAADKA MARKA LOO EEGO XEERARKA KASTAMADA

Qodobka 5aad
Xaqa Wakiilnimo

1. Iyada oo la raacayo shuruudaha ku xusan Qodobka 62aad, farqadiisa 2aad, laguna dhaqayo qodobada loo dajiyay qaabka guud ee Qodobka 186aad, qof kastaa waxa uu u magacaabi karaa wakiil macaamilka uu la leeyahay maamulka kastamada si ay u fuliyaan facaa'ilka iyo hanaanka lagu xusay Xeerarka kastamada.
2. Wakiilkaasi waxa uu:
   a) Ugu dhaqmi doonaa si toos ah xaaladaha wakiilnimo, isaga oo matalaya qof kale, ama
   b) Si aan toos ahayn, xaaladaha qofka wakiilka ahi uu u dhaqmi doono magaciisa balse isaga oo matalaya qof kale;
3. Iyada oo la dhawrayo xaaladaha lagu xusay Qodobka 62aad, farqadiisa 2aad) b) iyo 3), qof wakiil ahi waa in laga helaa dalka Soomaaliland.
4. Wakiilku waa in uu sheegaa in uu matalayo qofka uu matalayo, waxa uu cayimi doonaa in wakaaladaasi ay tahay mid toos ah ama mid aan toos ahayn waxana lagu xoojin doonaa in lagu matalo wakiilnimada.
5. Qofka ku guul daraysta in uu sheego in uu matalayo magaca ama uu ku hadlayo qof kale ama qofkaasi oo
sheegay in uu matalayo qof kale, isaga oon loo awood siin in uu sidaas yeelo waxa loo qaadan doonaa in uu u dhaqmayo magaciisa ama isaga oo wakiil laga yahay.
6. Maamulka kastamadu waxa ay ka dalban karaan qof kasta oo sheegaya in uu wakiil ka yahay qof kale, in uu soo saaro wax cadaymo ah oo awoodiisa hoos yimaada si uu wakiil u noqdo

GO'AANADA LA XIDHIIDHA DHAQAN GELINTA XEERARKA KASTAMADA

Qodobka 6aad
Codsiga Go'aanka

1. Haddii qof ka codsado maamulka kastamada in ay qaadaan go'aan xidhiidh la leh dhaqan gelinta Xeerarka kastamada, qofkaasi waxa uu u keeni doonaa dhammaan warbixinaha iyo qoraalada ay ka dalbadaan maamulkaasi si ay go'aan u qaataan.
2. Go'aankaasi waa la gaadhi doonaa qofka codsadaha ahna ogaysiin baa la siin doonaa waqtiga ugu suurto galsan ee ugu horeeya. Haddii codsiga go'aan gaadhiseed lagu sameeyo qoraal ahaan, go'aankaasi waxa lagu samayn doonaa muddada loo cayimay iyada oo la raacayo Xeerarka dhaqan galka ah, lagana bilaabayo maalinta codsigaasi kor ku xusan uu soo gaadhay maamulka kastamada. Go'aankaasi waa in la ogaysiiyaa qofka codsadaha ah.Si kastaba ha noqotee, mudadaasi waa la kordhin doonaa haddii maamulka kastamadu ay awoodi waayaan in ay ku dhaqmaan xaaladaasi, madaxdaasi waxa ay ogaysiin doonaan qofka codsadaha ah inta aysan dhammaan muddada sare ku

xusani, iyaga oo sheeegaya asbaabta u cudurdaaraya in ay muddadaasi kordhiyaan isla markaana xusaya muddo danbe oo dheeri ah, taas oo ay u arkeen mid lagama maarmaan ah si go'aan looga gaadho codsigaasi.
3. Go'aanada qoraal ahaan ku gaadhaan maamulka kastamadu ee diidaya ama dhib u keenaya codsadaha lagu soo hagaajiyay waxa lagu dajin doonaa asbaabta lagu saleeyay. Waxana ay lahaan doonaan xaqa in looga rafcaan qaato ee ku xusan Qaybta VIIIaad.
4. Qodobo ayaa lagu samayn doonaa erayga koowaad ee farqada 3aad si loogu adeegsado si la mid ah go'aanada kale.

Qodobka 7aad
Muddada Fulinta Go'aanka

Go'aanada la gaadhay waxa ay noqon doonaan, qaar isla markaaba ay fulin karaan maamulka kastamadu.

Qodobka 8aad
Tirtiridda Go'aanada

1. Go'aanka cid u danaynaya waa la tirtiri doonaa, haddii lagu soo saaro iyada oo lagu saleeyay warbixin khaldan ama aan dhamayn iyo haddii:
   a) codsaduhu uu ogaado ama ay macquul ahayd in uu ogaado in warbixintu ay qalad ahayd ama aanay dhamays tirnayn;
   b) Go'aankaas aan la gaadheen haddii lagu saleeyo warbixin dhamaystiran ama saxa.
2. Cida go'aanka lagu hagaajiyay waa in la ogeysiiyaa in la tirtirey.
3. Tirtiriddu waxa ay dhaqangelaysaa taariikhda go'aanka tirtiridda la gaadhay

Qodobka 9aad
Dhamaystir La'aanta Waajibaad ama Shuruudo

1. Go'aanka u danaynaya cida ay khuseyso, waa la laali doonaa ama wax baa laga badali doonaa xaaladaha, aan ka ahayn kuwa ku xusan Qodobka 8aad, mid ama in ka badan oo shuruudo ah ee lagu dajiyay soo saarista aan la dhamaystirin.
2. Go'aanka qof u danaynaya waa lala noqon doonaa, hadii xaaladaha qofka ay ku socotaa uu ku guulaysan waayo waajib lagu soo rogay iyada oo la raacayo go'aankaasi
3. Qofka go'aanku ku socdo waxa la ogaysiin doonaa la noqoshada ama wax ka badalka.
4. La noqoshada ama wax ka badalka go'aanka waxa uu hirgali doonaa maalinta la ogaysiiyo. Si kastaba ha ahaatee, xaalado gaar ah oo danta qofka go'aanka lagu hagaajiyay si sharci ah uu ka dalbado maamulka kastamadu, waxa la badali doonaa marka la noqoshada ama wax ka badalku uu suurto galo.

Qodobka 10aad
Tirtiridda ku Salaysan Sabab aan Xidhiidh Lalahayn Xeerka Kastamada

Qodobada 8aad iyo 9aad waxa ay ahaan doonaan sharci, iyada oon la jabinayn Xeerarka

qaranka ee dhigaya in go'aanadu ay yihiin waxba Kama jiraan ama ay noqonayaan waxba Kama jiraan sababo aan wax xidhiidh ah la lahayn Xeerka Kastamada.

Qodobka 11aad
Codsiga Warbixineed

1. Qof kastaa waxa uu codsan karaa warbixin khuseysa dhaqan galida xeerka kastamada, oo ay isticmaalaan madaxda kastamadu. Codsigaasi waa la diidi karaa haddii aanay la xidhiidhin hawl qabad soo dajin ama dhoofin ah oo si rasmi ah loogu hawlan yahay.
2. Warbixintaasi waxa la siin doonaa qofka codsadaha iyada oon wax lacag ah laga qaadin. Si kastaba ha ahaatee, haddii kharash gaar ah ay galaan maamulka kastamadu, taas oo ay gaar ahaan keentay lafo-gurka ama warbixinta khabiirka ee badeecadda, ama soo celinta badeecadda ee qofka codsaday, waxaa laga qaadi doonaa qadarka khuseeya.

Qodobka 12aad
Codsiga Ta'riifada Lagu Dhaqmayo iyo Asalka Warbixinta

1. Maamulka kastamadu waxa uu soo saari doonaa warbixin ta'riifadeed oo lagu dhaqmayo ama warbixin asal ahaan lagu dhaqmi karo marka qoraal sidaa lagaga codsado.
2. Warbixinta ta'riifadeedka lagu dhaqmayaa ama warbixinta asalnimadeeda lagu dhaqmayaa waxa lagu dhaqi doonaa madaxda kastamada, iyada oo ay lid ku tahay qofka warbixinta gacanta ku haya keliya marka iyada oo loo eegayo kala saarida ta'riifada ama marka go'aan laga gaadhayo asal ahaan halka ay ka soo jeedo badeecaddu.Warbixinta ta'riifada ee dhaqangalka ah ama warbixinta asalnimada waxa lagu dhaqi doonaa maamulka kastamada marka laga hadlayo badeecadda habraaca kastamada lagu dhamaystirayo ka dib taariikhda warbixinta loo geeyay.Arimaha la xidhiidha asalnimada, hanaanada su'aashu ka taagan tahay waxa ay noqon doonaan kuwa la xidhiidha dhaqangelida Qodobada 21aad ilaa 25aad.
3. Qofka xogtaasi lehi waa inuu awoodaa in uu cadeeyo in:
   a) ujeedooyinka ta'riifadeed: badeecaddaha la xusay in ay si walba ugu dhigmaan kuwa ku xusan warbixinta
   b) Ujeedooyin ah asalnimo: badeecadda laga hadlayo iyo xaaladaha cayimaya in la helo asalka kuwaas oo u dhigma si kastaba badeecadda iyo duruufaha lagu xusay warbixinta.
4. Warbixinta lagu dhaqayaa waxa ay noqon doontaa mid ansax ah muddo lix sanadood ah, marka laga hadlayo ta'riifada iyo saddex sanno marka laga hadlayo asalnimada, taas oo ka bilaabmaysa maalinta la soo saaro, iyadoo nidaam laalid lagu samaynaayo Qodobka 8aad, waana la tirtiri doonaa haddii lagu saleeyo warbixin aan dhamays tirnayn ama aan ku habboonayn codsadaha.
5. Warbixinta lagu dhaqmayaa waxa ay waxba kama jiraan noqon doontaa:-
   a) Marka laga hadlayo warbixin ta'riifadeed:
      (i) xaaladaha sharci cusub loo dajiyay iyo warbixintaasina aanay la jaanqaadi karin Xeerarka loo dajiyay;
      (ii) xaaladaha aanay la sii jaanqaadi karin tafsiirka mid ka mid ah magacdhawyada lagu xusay Qodobka 19aad:
         - *Marka laga hadlayo heer qaran, sababaha wax ka badal lagu sameeyay*

sharaxaada shaxda, ee eraybixinta la ururiyay ama xukun ka soo baxay Maxkamadda Cadaaladda

- *Heerarka caalamiga ahna, sabab kala saaridda afkaarta ama wax-ka-badalka liiska sharaxaada erey bixinta ee badeecadda la isla gartay iyo nidaamka qaabaynta, ee ay dajiyeen Ururka Kastamada Caalamiga ahi.*

(iii) Haddii lala laabto ama wax laga badalo iyada oo la raacayo Qodobka 9aad, iyada oo ay shardi tahay in la noqoshada ama wax-ka-badalka la ogaysiiyo qofka wata.

Taariikdha warbixinta lagu dhaqmayaa ay tahay mid aan ansax ahayn sababta lagu xusay xarfaha (i) iyo (ii) waxa uu ahaandoonaa taariikhda la shaaciyay talaabooyinka kor ku xusan ama, xaaladaha talaabooyinka caalamiga ah, taariikhda wada xidhiidhka ee ay sameeyeen Ururka Kastamada aduunka, World Customs Organization (WCO).

b) Marka ay khuseyso asalnimada warbixinta:

(i) haddii xeer cusub loo dajiyo ama heshiis ay ku gaadho Soomaaliland warbixintaasina in aanay ahayn xeer la dajiyay;

(ii) Haddii aanay u dhigmin:

- *dal ahaan, qoraalka sharaxaada ahi iyo afkaarta loo dajiyay ujeedooyin ah in la tafsiiro Xeerarka ama xukun makamad cadaalad ah ka soo baxay*
- *heerka caalamiga ah, heshiiska sharciyada asalnimada ee lagu aasaasay Rugta Ganacsiga Adduunka (World Trade Organization, WTO) ama qoraalka sharaxaada ah ama asalnimada rayiga ee loo dajiyay tafsiir ahaan heshiiskaasi;*

(iii) Xaaladaha la laalo ama wax laga badalo iyada oo la raacayo Qodobka 9aad, iyada oo ay shardi tahay in qofka heysa marka hore la wargeliyo.

- *Taariikda warbixinta lagu dhaqmayaa ay tahay mid aan ansax ahayn sababta lagu xusay xarfaha (i) iyo (ii) waxa ay ahaandoonaa taariikhda la shaaciyay talaabooyinka kor ku xusan.*

6. Qofka heysta warbixinta la raacayo ee asaxnimadeedu burtay iyada oo la raacayo farqada (5aad) (a) ama (iii) ama (b) (ii) ama (iii), waxa wali loo adeegsan doonaa warbixintaasi muddo dhan lix bilood oo ka bilaabmasa taariikhda la baahiyo ama la ogaysiiyo, iyada oo ay shardi tahay in uu la galay heshiisyo dhaqangal ah oo ah iibka ama iibka badeecada laga hadlayo, iyada oo la raacayo wabixinta, inta aan talaabadaasi la dhaqangelin.

Marka laga hadlayo farqada (5aad) a) i) iyo b) i), xeerku ama heshiisku waxa uu dajin karaa muddada ku xusan, farqada koowaad ayaana la dhaqangelin doonaa.

7. Kala saaridda ama go'aminta asalnimada warbixinta la raacayo ayaa la raaci doonaa, iyada oo la raacayo shuruudaha lagu dajiyay farqada 6aad, iyada oo ay ujeedadu tahay in la go'amiyo cashuurta soo dejinta iyo dhoofka.

QODOBO KALE

Qodobka 13aad
Maamulka Kastamada

1. Maamulada kastamadu iyaga oo raacaya shuruudaha ku xusan Xeerarka dhaqan galka ah, waxa ay fulin doonaan dhammaan maamulida ay lagama maarmaan u arkaan si ay u hubiyaan in Xeerarka kastamadu iyo Xeerarka kale ee lagu maamulayo soo

gelinta, bixida, gudbida, wareejinta iyo isticmaalka ugu danbeeya ee badeecadda u kala goo Shaysa xuduuda kastamada Soomaaliland iyo dalalka kale iyo joogitaanka badeecadda aanay Soomaaliland lahayn aan ahayn kuwo aan Soomaaliland u socon in si saxa loo dhaqan geliyo.

Maamulka kastamada, iyada oo ay ujeedadu tahay in si saxa loo dhaqan galiyo sharciga Soomaaliland, waxa lagu fulin karaa dal qalaad marka uu sidaas jideynayo heshiis caalami ahi

2. Maamulka Kastamadu, wixii aan ahayn hubin degdeg ah, waxay kusalayn doonaan habka dersida/lafagurka khasaaraha dhicikara, hadii la heli karona waxaa la adeegsan doonaa hab ama farsamo lagu kala guro oo iskeed u shaqaynaysa (automated data processing techniques), iyadoo ujeedadu ay tahay in la ogaado oo la koobo khasaaraha, iyadoo lagu salaynaayo qiimayn si heer qaran ah loo dejiyey, hadii la heli karana, heer caalami ah.

Dawlada Soomaaliland waxa ay aasaasi doontaa, nidaam kombiyuutar ahaan ku shaqeeya, iyada oo la suurto gelinayo maamulka ka hortaga khatarta.

3. Haddii xakamaynta (controls) ay qabteen maamul aan ahayn maamulka kastamada, waxa la qaban doona iyada oo iskaashi dhow lala samaynaayo maamulka kastamada, meel kasta oo ku haboon isku waqti iyo isku goob.

4. Iyada oo la raacayo xaaladaha maamul ee lagu xusay Qodobkani, kastamada iyo maamulada kale ee awooda u lihi, sida dakhaatiirta xoolaha iyo maamulada booliiska, waxa lala socodsiin karaa xogta la helay, ee xidhiidhka la leh soo gelida, bixida, gudbida, iyo wareejinta iyo isticmaalka kama danbaysta ah ee badeecadda u kala gooshaysa xuduudka kastamada Soomaaliland iyo dalal qalaad iyo ku sugnaanta xuduudaha kastamada ee Soomaaliland badeecad aanay lahayn Soomaaliland, xaaladaha loo baahanyahay iyada oo ay ujeedadu tahay in la yareeyo khatarta.

Iswaydaarsiga xogta sirta ah ee la waydaarsanayo maamulka kastamada iyo haay'adaha kale (e.g hay'adaha amaanka) ee dalal shisheeye waxa kaliya oo la ogolaan doonaa marka ay sidaasi qaabeynayaan heshiis caalami ahi, iyada oo ay shardi tahay in qodobada khuseeya xogta ee dhaqangalka ah la dhawro

Qodobka 14aad
Waajibaadka Hawlwadeenada Ganacsatada

Iyada oo ay ujeedadu tahay in la dhaqan galiyo xeerka kastamada, qof kasta oo si toos ah ama si dadban ugu lug yeesha hawlaha khuseeya iyada oo ay ujeedadu tahay ka ganacsiga badeecadda, waxa uu siin doonaa maamulada kastamada dhammaan xogaha uu u baahanyahay iyo warbixin, iyada oon loo eegayn habka la isticmaalayo, dhammaan caawimada la dalbaday iyo waqti kasta oo loo cayimay.

Qodobka 15aad
Xogta Dhawrsoon

1. Dhammaan xogta dabci ahaan dhawrsoon ama lagu ogaaday qaab dhawrsoon, waxa lagu dhaqi doonaa waajibaadka sirnimada shaqo.

2. Ma shaacin doonaan madaxda ay khuseysaa iyada oo aan fasax cad laga helin qofka ama maamulka ku haboon ama fasax cad laga helin qofkaasi ama maamulka bixiyay. Is dhaafsiga xogta waxa la ogolaan doonaa, xaaladaha maamulka ay khuseysaa lagu waajibiyay in ay sidaas yeelaan, iyaga oo dabaqaya qodobada dhaqan galka ah, ee gaar ahaana la xidhiidha dhagaysi garmaqal. Soo bandhigid kasta ama xidhiidh xogeed, waxa

si dhamaystiran loogu dabaqi doonaa qodobada la xidhiidha illaalinta xogta.

Qodobka 16aad
Mudadda La Heynayo Qoraalada La Socda

1. Dadka ay khuseysaa waxa ay heyn doonaan qoraalada lagu xusay Qodobka 14aad sabab la xidhiidh leh maamul Kastam, mudadda lagu dajiyay qodobada dhaqan galka ah ugu yaraan saddex xili sanadood, iyada oon la eegayn habka qoraalka.
2. Mudaddasi waxa ay socon doontaa dhamaadka sanadka taas oo:
   a) marka laga hadlayo badeecad la fasaxay in ay si bilaasha ku dhaafto taas oo ay keentay xaalad aan ahayn xaaladaha lagu xusay farqada (b) ama badeecad la dhoofinayo, dhamaadka sanadka, taas oo cadeymeheeda sheegaya in bilaash lagu siidaayo ama lagu dhoofiyo la aqbalay;
   b) Marka laga hadlayo badeecad in si bilaasha ay ku wareegto, waxa lagu wareejin karaa xaddi la dhimay ama xaddi cashuurta soo dejinta oo bilaash ah, iyada oo lagu xisaabtamayo isticmaalkeeda kama danbaysta ah, oo ka bilaabmata dhamaadka sanadka ay soodhowdahay kormeerka kastamadu.
   c) Marka laga hadlayo badeecad ku sugan habraac kale oo kastameed, waxay qaadan doontaa ilaa dhamaadka sanadka habraaca kastam ee khuseeya la dhamays tiray.

Qodobka 17aad
Muddo Kordhinta Dhaqangelinta Xeerka Kastamada

Cayimaada muddada iyo wakhtiga uu jideynaayo Xeerka Kastamadu, ujeedaduna tahay in ladabaqo Xeer, mudaddaasi la kordhin maayo waqtigaas ama saacadasina laga badali maayo haddii aan qodob gaar ah loo samayn xeerkaasi laga hadlayo

Qodobka 18aad
Fudeydin

Wasiirka Maaliyadda ayaa go'aansan kara xaaladaha iyo shuruudaha dhaqangelinta Xeerka Kastamda la fududeyn doono.

QAYBTA IIAAD
ARIMAHA LAGU SALAYNAAYO CASHUURAHA SOO DEJINTA AMA CASHUURAHA DHOOFKA IYO TALAABOOYINKA KALE EE LAGU SHARCIYEEYAY MARKA LAGA HADLAYO GANACSIGA BADEECADAHA LOO ADEEGSADO

A. TA'RIIFADDA KASTAMADA SOOMAALILAND IYO KALA SAARIDA TA'RIIFADDA BADEECADAHA

Qodobka 19aad
Ta'riifadda Kastamada

1. Waxaa waajiba sharci ahaan, marka deyn kastameed la galo, in lagu saleeyo Ta'riifadda Kastamada Soomaaliland.
2. Talaabooyinka kale ee lagu dajiyay Xeerarka Soomaaliland si loogu maamulo meelo gaara oo la xidhiidha badeecad ganacsi, waxa loo adeegsan doonaa iyada oo la

raacayo kala saaridda tacriifada ee badeecadda xaaladaha ku haboon.

3. Xeerarka Ta'criifada Soomaaliland waxay ka koobnaan doonaan:
   a) Magac bixinta badeecadaha oo ku salaysan nidaamka Midaynta ee Sifaha Badeecadda iyo nidaamka taxanaha ah, ee ay dajiyeen Ururka Kastamada Caalamku;
   b) Magac bixinaha kale ee qayb ahaan ama badh ahaan ku salaysan magac bixinta sare lagu xusay ama ka qayb noqonaysa ama farqado dheeraad ah ku soo rogeysa, ama lagu aasaasay xeerar lagu maamulayo meelo mucayina, iyada oo ay ujeedadu tahay dhaqan galinta nidaamka ta'rifadda ee la xidhiidha ka ganacsiga badeecadda;
   c) Xadiyada iyo waxyaalaha kale ee lagu xukumo taas oo caadi ahaan ka dhaqangashan oo lagu xusay sida ku cad farqadaha a) iyo b) ee sare oo xidhiidha la leh cashuuraha kastamada;
   d) Talaabooyka kala mudnaysiinta ee ta'riifada ee ku xusan heshiis ay Soomaaliland la gashay dalal dhawra ama dalal farabadan kuwaas oo xusaya in la siiyo kala mudnaysiin dhinaca ta'riifada ah;
   e) Talaabooyinka ta'riifadeed ee kale ee ku salaysan kala mudnaysiinta ee ay dajisay Soomaaliland iyada oo la eegayo dalal dhawra, kooxo dalal ah ama dhulal;
   f) Talaabooyinka joojined ee xusaya in la dhimo ama in laga qaado waajibnimada cashuurta soo dejinta ee lagu dalacayo badeecado gaar ah';
   g) Talaaboyinka kale ee ta'riifadeed ee ay xusayaan Xeerarka kale ee u dajisan dalka Soomaaliland.

4. Iyada oon laga talaabsanayn Xeerarka xusaya qiimaha cayiman, talaabooyinka ku xusan farqada 3, d) e) iyo f) ayaa lagu dabaqayaa marka qofka cadaynta sameynayaa iyo kuwa ku xusan xubinta c) haddii badeecadda laga hadlayaa ay buuxiso shuruudaha lagu dajiyay kuwa talaabooyinka xaga hore ku xusan. Codsi baa lagu samayn karaa ka dib xaalada ku xusan in shuruudaha ku habboon la dhamays tiri karo.

5. Xaaladaha talaabooyinka codsi ee lagu xusay farqada 3, d) e) iyo f) laguna xakameeyay badeecado cayiman oo la soo dajiyo, waxa ay joogsan doontaa marka xadiga badeecadaasi la soo dajiyay la gaadho.

6. Kala saaridda ta'riifadda badeecadeed waxa ay ahaan doontaa mid lagu go'aamiyo, iyada oo la raacayo Xeerarka dhaqangalka ah, ee ku jira cinwaanka mid ka mid ah magacaabista lagu xusay farqda 3) a) ama b.

Qodobka 20aad
Habraaca Mudnaanta ee Isticmaalka u danbeeya

1. Habraaca mudnaanta ta'riifada ee badeecado dhawr ah looga faa'iideyn doono sabab la xidhiidha dabcigooda ama isticmaalkooda ugu danbeeya, waxana ay hoos imaan doontaa shuruudaha ama Qodobada lagu dabikhi karo, haddii fasax loo baahanyahayna Qodobada 83aad iyo 84aad ayaa la dabaqi doonaa.

2. Sida ku cad farqada 1aad, kalmada "habraaca kala mudnaysiinta ta'riifadeed" waxa uu macnaheedu yahay dhimista ama joojinta cashuurta soo dejinta ee lagu xusay Qodobada 4aad iyo14aad, xataa haduu kujiro qaabdhismeedka jaangoynta ta'riifadeed.

AB. ASALKA BADEECADAHA

Qodobka 21aad
Xeerarka Asalnimada aan kala Mudnaysiinta lahayn

Qodobkani waxa uu qeexayaa badeecadda asalnimo aan kala mudnaysiin lahayn, iyada oo ay ujeedadu tahay:

a) In lagu dhaqo Ta'riifadda Kastamada Soomaaliland, oo ay ka reeban tahay talaabooyinka ta'riifadda kala mudnaysiinta lihi ee lagu xusay Qodobka 19aad farqadiisa 3aad) d) iyo e).

b) Iyada oo lagu dhaqayo talaabooyinka aan ahayn talaabooyin ta'riifadeed ee lagu aasaasay Xeerarka JSL Soomaaliland ee lagu maamulo meelo cayiman oo la xidhiidha ka ganacisga badeecadda;

c) Diyaarinta iyo soo saarida shahaadooyinka asalnimada.

ASALNIMADA AAN MUDNAANTA LAHAYN

Qodobka 22aad
Badeecada Gabi ahaan la soo saaro ama laga Helo Wadan

1. Badeecaddaha ka soo jeeda dal waxa ay ahaan doonaan kuwa gabi ahaan laga helo ama laguna farsameeyo dalkaasi.

2. badeecadahan soo socda, waxa loo tix-gelin doonaa in gabi ahaan lagu farsameeyay ama laga helay dalkaasi:

a) dhirta iyo badeecadda la xidhiidha dhirta, ee ay ku jiraan midhaha, ubaxyada, khudrada cagaaran, geedaha, seaweed, fungi iyo dhirta kale ee nool, ee la beero, la goosto, la guro, ama lagusoo urursho xuduudeeda kastameed.

b) xayawaaanka nool ee kudhashay kunakoray xuduuda kastameed;

c) badeecadda laga helo xoolaha nool ee xuduudeeda kastam;

d) badeecadda laga helay ugaadhsiga, dabista, kaluumaysiga, beeraha, beera-biyoodka, ururinta ama laga qabtay xuduudeeda kastam;

e) macaadiinta iyo walxaha kale ee si dabiici ah u dhacaya ee laga soo dheegtay ama laga helay ciida, biyaha, bada-hoosteeda ama wixii ka hooseeya bada- hoosteeda ee xuduuda kastamada Soomaaliland;

f) badeecadda lagu helo kaluumaysiga bada iyo badeecadda kale ee bada ee laga soo qaaday bad- weynta, iyada oo la raacayo sharciyada caalamiga ah, markab kasta oo u diwaangashan dal gaar ah, xaqna u leh in uu ku goosho calanka dalkaasi;

g) badeecadda lagu sameeyay markab gudihii oo ka diwaangashan ama u leeyahay dal gaar ah, xaqna u leh in uu ku goosho calanka dalkaasi;

h) badeecadda laga keenay bada gunteeda ama wixii ka hooseeya bada gunteedda ee ka baxsan xeeblayda iyada oo ay shardi tahay in dalkaasi uu xuquuq gaar ah u lahaa in uu gurto badaasi gunteeda ama ciida hoosteeda;

i) qashinka ama hadhaaga ka soo hadha badeecadda ee laga helay hawlaha soo saarineed iyo agabka la isticmaalay, haddii la ururiyay, ayna ku habboon yihiin in dib loogu soo celiyo alaabada caydhiin;

j) Badeecadda lagu sameeyo ama laga helo oo kaliya badeecadda lagu xusay Farqadaha a) ilaa i) ama wixii iyaga laga keenay.

Qodobka 23aad
Xeerka badeecadaha isku gurka kala wadanka ah

Badeecadda soo saaristeedda ay ku lug leedahay in ka badan hal dal, waxa loo qaadan doonaa in ay ka timid dalka ugu danbayntii lagu sameeyay, ka dib, ama farsamaynta dhaqaale ahaan loo cudurdaari karo, ama shaqada hawl loogu talo galay

ujeedadaasi oo keenaysa soo saaridda wax soo saar cusub ama oofsanaya darajo muhiim ah oo wax soo saar.

Qodobka24aad
Cadaynta Asalnimada

Xeerka kastamada ama Xeerarka kale ee dhaqan galka ahi, waxa ay xusi karaan, in qoraal lagu soo saaro cadaynta asalnimo ee badeecadda.

ASALNIMADA MUDNAANTA LEH

Qodobka 25aad
Xeerarka Asalnimada Mudnaanta leh

1. Xeerarka asalnimada mudnaysiintu, waxay dajin doonaan shuruudaha lagu xukumayo helitaanka asalnimada ee ay tahay in badeecadasi ay dhamays tirto, si looga faa'iideeyo ta'riifadda mudnaysiinta ee raacaysa heshiiska ay Soomaaliland la gashay dalal fara-badan ama dalal gooni ah.
2. Xeerarkaas waxa lagu go'aamin doonaa heshiisyadaasi;

C. QIIMAYNTA

Qodobka 26aad
Xayndaabka Cutubkan

Xeerarka Soomaaliland ee qiimaynta kastamadu, waxa ay ka koobnaan doonaan cutubkan iyo xeer- nidaamiyayaasha loo dajiyay si loogu fuliyo. Cutubkan waxa lagu dhaqi doona, iyada oon la garab marin Xeerarka gaarka ah ee loo dejiyay qaybaha kale ee la xidhiidha ganacsi dhex mara Soomaaliland iyo dalal kale.

Qodobka 27aad
Ujeedada

Farqadaha Cutubkan ayaa go'aamin doona qiimaynta kastamada, ujeedooyinka ah in la dhaqan galiyo Ta'riifada Kastamada Soomaaliland iyo talaabooyinka aan ta'riifada ku jirin ee lagu nidaamiyay Qodobo Soomaaliland soosaartay, oo lagu xukumo meelo mucayina oo la xidhiidha ka ganacsiga badeecadda.

Qodobka 28aad
Habka Qiimaynta ee 1aad : Qiimaha La Isdhaafsaday

1. Qiimaha kastamada ee badeecadda la soo dejiyaa waxa ay ahaan doontaa qiimaha iib-gal (transaction value), taas oo ah, qiimaha si rasmi ah looga bixiyay ama ay tahay in laga bixiyo badeecadda marka dhoof loogu iib geynayo xuduuda kastamada Soomaaliland, taas oo lagu dajiyay, haddii ay lagama maarmaan noqoto, hanaan waafaqsan Qodobada 31aad, iyo 32aad, sida lagu sheegay:
    a) In aysan jirin wax caqabad ah, sida isticmaalka ama adeegsiga badeecadda uu adeegsanayo kan iibsaday, marka laga reebo xanibaadaha:

i. Lagu soo rogay ama uu jideynayo xeer ama maamulka dawladda Soomaaliland;
ii. Lagu xadaynayo xuduuda dhul ahaaneed ee badeecadda dib loogu gadi karo, ama
iii. Aan sinaba u saamaynayn qiimaha badeecadda;

b) In iibka ama qiimaha aanay ku xidhnayn wax shuruud ama gudasho/tixgelin aan la garan karin qiimaha badeecadda la qiimaynayo;

c) In aanay jirin wax qayb ahaan laga dheefay iib kasta oo ka daba dhaca, adeegsi ama isticmaal badeecad oo uu sameeyo iibsaduhu, taas oo si toos ah ama si aan toos ahayn dulsaar ugu noqon doonta iibsadaha, haddii aan cabir ku haboon la adeegsan hab waafaqsan Qodobka 31aad; iyo

d) In aanay xidhiidh lahayn iibsadaha iyo iibiyuhu, haddii iibsadaha iyo iibiyuhu ay xidhiidh leeyihiin, in qiimaha iibgal (transaction value) la aqbali karo ujeedooyin la xidhiidha kastamada sida ku cad farqada 2aad.

2. a) Marka la go'aaminayo in qiimaha iib-gal (transaction value) la aqbali karo ujeedooyinka ku xusan farqada 1aad, xaqiiqada ah in iibsadaha iyo iibiyuhu in ay xidhiidh leeyihiin, iyada lafteedu ahaan mayso mid cadayn ugu filan marka laga hadlayo qiimaha iib-gal oo ah mid aan la qaadan doonin.

Xaaladaha lagama maarmaanka ah, duruufaha khuseeya iibka waa la baadhi doonaa qiimaha iib-galna waxa la aqbali doonaa iyada oo ay shardi u tahay in xidhiidhkaasi aanu saamayn qiimaha.Haddii, iyada oo la raacayo warbixinta uu qofka cadaynta wataa ama si kalaba lagu helay, maamulka kastamadu ay hayaan asbaab sababaynasa in xidhiidhkaasi uu saamayn ku yeeshay qiimaha, waxa ay la wadaagi doonaan asbaabtaasi qofka cadaynta wata, waxaana la siin doonaa fursad macquula oo uu kaga jawaab cesho.

Haddii qofka cadaynta wataa sidaa codsadana, warbixinta asbaabtaasi waxa ay ahaan doontaa mid qoraala.

b) Iibka dhexmara dad xidhidh leh, qiimaha iib-gal (transaction value) waa la aqbali doonaa badeecadana waxa loo qiimayn doonaa si waafaqsan farqada 1aad mar kasta oo qofka cadaynta wataa uu muujo in qiimahaasi uu aad ugu dhawyahay midka mid ah qiimayawgan soo socda oo dhacay isku waqti qudha:

i. Qiimaha iib-gal ee iibka, dhexmara dad wax iibsada iyo qaar wax iibsha oo aan lahayn wax xidhiidha haba yaraatee, oo ka dhacay badeecad la mid ah ama u dhaw oo loo soo dhoofsho Soomaaliland;
ii. Qiimaha kastamka ee badeecad la mid ah ama shabahda, sida ku xusan Qodobka 29aad, farqadiisa, 2aad) c).
iii.Qiimaha kastamka ee badeecad la mid ah ama u eg, sida ku xusan Qodobka 29aad, farqadiisa, 2aad) d).

Marka la adeegsanayo hubinta sare ku xusan, tixgalin dhamays tiran baa la siin doonaa kala duwanaanshaha heerarka ganacsi, heerka tiro, arrimaha ku xusan Qodobka 30aad iyo kharashaadka uu galay iibiyaha iibku, iibiyahaas oo aan xidhiidh la lahayn iibsadaha, halka, kharashaadkan aanu gelin iibiye xidhiidh la leh iibsadaha

c) Tijaabada lagu dajiyay farqada b) waxa la adeegsaan doonaa marka uu codsado qofka cadaynta wataa, iyada oo ay ujeedadu tahay oo kali ah is barbardhig. Qiimayaal lagu badalayo laguma aasaasi karo farqadaasi.

3. a) Qiimaha rasmi ahaan la bixiyay ama ay tahay in la bixiyaa, waxa uu noqon doonaa isku geynta lacagta uu bixinayo ama lagu wado in uu bixiyo qofka iibsanayaa. isaga oo siinaya qofka iibinaya ama iibiyaha ah ama qofka iibsanayaa uu siiyo qof saddexaad si uu u fuliyo waajibaadka iibsadaha. Lacag bixintu maaha in ay ahaato oo kaliya qaab bixin lacag naqad ah. Lacag bixinta waxa lagu samayn karaa qaab dalab

amaahed (credit) ama waraaqaha leh qiimaha lacagta waxaana lagu samayn karaa si toos ah ama si aan toos ahayn.

b) Hawlqabadyada, ay ku jiraan hawlaha suuq geynta ee uu fuliyo iibsaduhu isaga oo adeegsanaya xisaabtiisa gaarka ah, marka laga reebo kuwa lagu habeeyay Qodobka 30aad, kuwaas oon loo tixgalin in ay yihiin lacag bixin dadban oo loo sameeyay qofka iibsadaha ah, in kasta oo loo qaadan karo in ay faa'iido tarayaan qofka iibsadaha ah ama ay fuliyeen iyada oo heshiis lagula jiro qofka iibsadaha ah, qiimahooduna aan lagu dari doonin qiimaha si rasmi ah looga bixiyay ama ay tahay in looga bixiyo, si loo go'aamiyo qiimaha kastamada ee badeecadda la soo dajiyay.

Qodobka 29aad
Habka Qiimeynta ee kabilowda (2) illaa (5)

1. Xaaladaha qiimaha Kastamka aan la go'aansan karin sida ku cad Qodobka 28aad, waa in lagu go'aamiyaa sida ay u soo kala horeeyaan xubnaha soo socda ee a), b), c), iyo d) ee farqada 2aad illaa iyo xubinta kowaad ee lagu go'aan qaadan karayo, iyada oo la raacayo fulinta kala horaynta xubnaha c) iyo d) hadana, waa la badali doonaa haddii qofka cadaynta wataa sidaa codsado; waxa keliya oo la adeegsan doonaa marka qiimahaasi aan lagu cayimi karin farqad gaar ah, taas oo shuruudaha farqada kuxigta udhiganto ama lagu lagu fulinkaro.
2. Qiimaha kastamka ee lagu xusay sida ku cad Qodobkan waxa uu ahaan doonaa:-
   a) Qiimaha iib-gal ee badeeco la mid ah oo loogu talo galay in loo soo dhoofsho Soomaaliland isla waqti ama waqti isu mid ah sida alaabta la qiimeeyay;
   b) Qiimaha iib-gal (transaction value) ee badeeco la mid ah oo lagu iib geeyay in laga dhoofsho Soomaaliland loona dhoofiyay isla waqti la mid ah kan alaabta la qiimeeyay;
   c) Qiimaha oo ku salaysan qiimaha hal-beega ee badeecadda la soo dejiyay oo la mid ah ama u dhaw laguna iibiyo Soomaaliland, oo ah xadiga ugu badan oo laga iibiyo dad aanay xidhiidh lahayn iibiyayaasha;
   d) Isu-geynta qiimaha, oo ka kooban isu geynta:
      (i) Qiimaha badeecaddu taagantahay ama qiimaha guud ee alaabooyinka iyo samaynta ama warshadaynta loo adeegsado si loo soo saaro badeecadda la soo dajiyay,
      (ii) Qadar loogu talo galay macaash ahaan iyo kharashaadka guud oo taasi la mid ah, taas oo inta badan laga arko iibka badeecada oo isku mid ah ama isku nooca ahna badeecad lagu qiimeeyay taas oo ay sameeyeen wax-soo-saarayaasha dalka laga soo dhoofsho ee la keeno Soomaaliland.
      (iii) Qiimaha badeecadu taagantahay ama qiimaha ashyaada lagu xusay Qodobka 31aad, farqadiisa 1aad) xubinta, e).
3. Xaaladaha dheeraadka ah iyo qawaaniinta lagu hirgalinayo farqada 2aad ee sare ku xusan, waxa go'aamin doonaa Wasiirka Maaliyada.

Qodobka 30aad
Habka 6aad: ee dib u Noqoshada

1. xaaladaha qiimaha kastamada ee badeecadda la soo dajiyay aan lagu cayimi karin sida ku cad Qodobada 28aad, ama 29aad, waxa la cayimi doonaa, iyada oo la raacayo xog laga helayo Soomaaliland, lana isticmaalayo nidaam sababaysan oo macquul ah, oo la jaanqaadaysa mabaadiida iyo Xeerarka guud ee:

a) Heshiiska lagu fulinayo Qodobka (Qaybta) VIIaad ee Heshiiska Guud ee Ta'riifadaha iyo Ganacsiga
b) Qodobka VII ee Heshiiska Guud ee Ta'riifadaha iyo Ganacsiga
c) Qodobada Cutubkan

2. Qiime Kastam lagu go'aansan maayo iyada oo la raacayo farqada 1aad, oo lagu salaynayo:
a) Qiimaha kala iibsiga ee Soomaaliland ee badeecad lagu sameeyay Soomaaliland;
b) Hab ina siinaya iyada oo ay ujeedadu tahay in Kastamadu aqbalu aqbalaan kii sareeya labada qiime ee laysku bedeli karo (alternative values);
c) Qiimaha badeecadeed suuqyada gudaha wadanka badeecadda loo dhoofinayo;
d) Kharashka ku baxay soo saarida, ee aan ahayn qiimaha la isku geeyay ee lagu go'aamiya badeecad isku mid ah, iyada la raacayo Qodobka 29aad, 2) d)
e) Qiimaha dhoofka ee dal kale oo aan ahayn Soomaaliland;
f) Qiimaha ugu hooseeya ee kastamada; ama
g) Qiime aan sugnayn ama been abuur ah;

Qodobka 31aad
Ku Biirinta/Ku Darka

~~3.~~ 1. Marka la go'aaminayo qiimaha kastamada sida ku cad Qodobka 28aad, waxa lagu dari doonaa qiimaha rasmi ahaan laga bixiyay ama ay tahay in laga bixiyo badeecadaha la soo dajiyo:

a) waxyaabaha soo socda, illaa iyo xadka uu galay qofka alaabta iibsanayaa laakiin aan ku jirin qiimaha rasmi ahaan laga bixiyay ama ay tahay in laga bixiyo alaabada:
(~~iv~~ i) Khidmada iyo dilaalka, marka laga reebo khidmada iibka;
(~~v~~ ii) Khrashka koontiinarada oo loo qaadan doono in ay yihiin mid, macaamilka kastamada, ee badeecadda su'aashu ka taagantahay;
(~~vi~~ iii) Khrashka bacaynta, ha ahaado mid shaqaale ama agab;

b) qiimaha, loo qoondeeyay in uu yahay mid ku haboon, badeecadahan iyo adeegyadan soo socda, haddii si toos ah ama aan toos ahayn uu u bixiyay qofka iibsaday si bilaasha ama kharash la dhimay isticmaal la xidhiidha wax soo saarida iyo iib geynta dhoofka ee badeecada la soo dajiyay, illaa iyo xadka uu qiimahaasi lagu darin qiimaha guud ahaan laga bixiyay ama laga bixin doono:
(i) Qalabka, agabka, qaybaha iyo waxyaabaha u dhigma ee la socda badeecadda la soo dajiyay,
(ii) Tuulka, mishiinada, iyo waxyaabaha u dhigma ee lagu isticmaalay wax soo saarka badeecadda la soo dajiyo,
(iii) Waxyaabaha ama Qalabka loo isticmaalo wax soo saarka badeecadda la soo dajiyo,
(iv) Ingineerinka (farsamada dhiska, nashqadaynta iyo isticmaalka mishiinada), horumarinta, hawlaha farsamo, hawlaha naqshadeed, iyo qorshayaasha iyo khariiradda (descriptions) lagu fuliyay meelo kale oon ahayn Soomaaliland ee lagama maarmaanka u ah soo saarida badeecadda la soo dejiyey;

c) Itaawooyinka ama liisanka dhawrista ikhtiraaca (royalties) iyo ruqsadaha xidhidhka la leh badeecadda la qiimeeyay ee ay tahay in qofka iibsanayaa uu lacag ka bixiyo, si toos ah ama si aan toos ahayn, illaa iyo xadka itaawooyinkaasi (royalties) iyo ujuurooyinkasi aan lagu darin qiimaha rasmi ahaan laga bixin doono ama laga bixiyey;

d) Qiimaha qaybkasta oo kamida faa'iidada laga helo iibka labaad (dib u iibinta), isticmaalka ama iibka hadhaaga badeecadda lasoodejiyey, taas oo si toos ah ama si aan

toos ahayn uu u helo iibiyuhu;

e) (i) kharashka daabulka iyo caymiska badeecadda la soo dajiyay, iyo
(ii) Kharashka dajinta iyo rarista ee lasocda safrinta badeecadda la soo dajiyay, illaa iyo inta la keenayo xuduudka kastamada Soomaaliland.

2. Waxyaabaha lagu daraayo kharashka si rasmi ah looga bixiyay ama loo baahanyahay in labixiyo, waxa lagu samayn doonaa Qodobkan iyada oo lagu salaynaayo hadaf iyo xog tirogal ah.

3. Waxba lagu dari maayo qiimaha rasmi ahaan laga bixiyay ama loobaahanyahay in labixiyo, si go'aan looga gaadho qiimaha kastamada marka laga reebo xaaldaha lagu xusay Qodobkan.

4. Xeerkan, kelmeda 'Komishanka Iibka' waxaa macneheedu yahay, khidmada uu bixiyey lasoodeguhu (importer) ee uu siiyey Wakiilkiisa, oo ah adeega uu ugu metalaayo iibka badeecadda la qiimeeyey

5. iyada oon la raacayn farqada 1 c):

a) kharashka lagu dalaco xaqa in dib loogusoo saaro (reproduce) Somaliland gudeheeda alaabta lasoo dejiyey, laguma dari doono qiimaha rasmi ahaan laga bixiyey ama laga rabo in lagabixiyo badeecada lasoo dejiyey, si loo go'aamiyo qiimaha Kastamada; iyo

b) Lacagta uu bixiyay qofka iibsadaha ah oo xaq u leh in uu qaybiyo ama dib u iibiyo badeecadda la soo dajiyay haddii lacagtaasi laga bixiyay aanay shardi u ahayn iibka dhoofineed ee badeecadaasi in la keeno Soomaaliland.

Qodobka 32aad
Waxyaabaha Laga Goynayo (Deductions)

1. Iyada oo ay shardi u tahay in si gaar ah looga muujiyey qiimaha rasmi ahaan laga bixiyay ama ay tahay in laga baxsho, kuwan soo socda laguma dari doono qiimaha kastamada:

a) Khidmada rarka shixnada ee ka danbaysa marka ay timaado meesha ay ka soo galayso xuduudka kastamada ee Soomaaliland.

b) Khidmada dhismaha, taagida, isku xidh-xidhka, dayac tirka ama caawimada farsamo, ee la qabto ka dib marka ay soo dagto badeecadda la soo dajiyaa sida dhismaha warshada, mishiinada ama qalabka;

c) khidmada dulsaar ee ku xusan habayn maalgalineed oo lala galay iibsadaha lana xidhiidha iibsashada badeecadda la soo dajiyay, iyada oon la dhawrayn in maalgalintaasi uu bixiyay qof iibiye ah ama qof kale, iyada oo ay shardi tahay in habaynta maalgalineed lagu sameeyay qoraal ahaan haddii loo baahadana, qofka iibsadaha ahi uu keeni karo in:

(i) Badeecadaasi rasmi ahaan loogu iibiyay qiimaha lagu cadeeyay qiimaha rasmi ahaan laga bixiyay ama laga bixin doono,

(ii) Xadiga la sheeganayo ee dulsaar oon ka badan doonin heerka macaamilkaasi ee ka jira dal, waqtigaasi iyo goobtaasi maalgalinta la samaynayo;

d) Khidmada xaqa in badeecadda dib loogu sameeyo Soomaaliland;

e) Khidmadaha iibka;

f) Cashuurta soo dejinta ama khidmadaha kale ee lagu bixinayo Soomaaliland, sabab la xidhiidha soo dejinta ama iibka badeecada

Qodobka 33aad
Qiimaha Kastamada ee Agabka Saxaafada

Nidaamyo gaara ayaa uu u dajin doonaa Wasiirka Maaliyadu, si uu u xaqiijiyo qiimaha kastamada ee agabka saxaafadu u adeegsato habaynta iyo kaydinta xogta, awoodana u leh in ay qabtaan xog ama tilmaan bixino.

Qodobka 34aad
Qiimaha Sarifka

1. marka xaaladaha la adeegsanayo si looga go'aan gaadho qiimaha kastamada ee badeecadda lagu cabiro lacag aan ahayn tan Shilinka Soomaaliland, qiimaha sarif ee la adeegsanayaa waxa uu ahaan doonaa kan uu baahiyay Bangiga Dhexe ee Soomaalilland.
2. Qiimahaasi waxa uu muujin doonaa sida ugu habboon ee ugu suurto galsan, qiimaha hadda taagan ee lacagtaasi ee lagu galo hawlaha ganacsiga marka la barbar dhigo Shillinka Soomaaliland, waxana la adeegsan doonaa muddada sida uu go'aamiyo Wasiirka Maaliyaddu.

Qodobka 35aad
Reebanaan

1. Qodobada cutubkan ayaa iyada oon meel ka dhac lagu samayn qodobada gaarka ah ee khuseeya go'aaminta qiimaha ee ujeedooyin la xidhidha kastamada ee badeecadda lasiidaayey inay baxdo, ka dib marka la mariyo kale habraac oo ay kastamadu ansixiyeen ama adeegsi.
2. Waxaa iyadoo lagu samaynayo nasakhaad Qodobada 28aad, 29,aad iyo 30aad, qiimaha kastamada ee badeecada baa'ba'da' ee inta badan lagu keeno shixnad, iyada oo uu sidaasi codsanayo qofka cadaynta wataa, lagu go'aansan doonaa xeerar la fududeeyay oo uu go'aamiyay Wasiirka Maaliyaddu.

Qodobka 36aad
Xeer-Nidaamiyayaasha Cutubkan

Wasiirka maaliyadu, isaga oo la tashanaaya masuuliyiinta Kastamada waxa uu soo saarayaa Xeer-nidaamiyayaal si loo dhaqangeliyo qodobada Cutubkan.

QAYBTA III AAD
QODOBADA LAGU DHAQAYO BADEECADA LA KEENO XUDUUD KASTAMADADEEDKA SOOMAALILAND ILAA LOO SII DAYNAYO HABRAAC AY KASTAMADU ANSIXIYEN AMA ADEEGSI

A. SOO GELITAANKA BADECADA XUDUUDKA KASTAMADA EE SOOMAALILAND

Qodobka 37aad
Waajibnimada in la Keeno Cadayn Kooban

1. Badeecadda la keeno xuduudka kastamada ee Soomaaliland waxa lagu dhaqi doonaa cadayn kooban, iyada oo ay ka reebantahay badeecadda lagu wado hab raritaan iyada oo laga gudbinayo oo kaliya dhul- biyoodka ama hawada sare ee xadka kastamada iyada oon la joojin ama lagu hakin dhulkaasi.

2. Cadayn kooban ayaa la keeni doonaa xafiiska Kastam ee galitaan.
3. Maamulka Kastamku waxa uu ogolaan doonaa cadayn kooban in la keeno xafiiska Kastamka, iyada oo ay shardi tahay in xafiiskani uu si dhakhso ah uu la xidhiidho ama uu u suurtogaliyo faahfaahinta lagama maarmaanka ah ee xafiiska Kastam ee soo gelitaan, isaga oo sidaa ku samaynaya qaab elegtaroonik ah haddii ay suurtogasho.
4. Maamulka Kastamku waxa uu aqbali doonaa, halkii ay ahayd in loo keeno cadayn kooban, keenitaanka ogaysiinta iyo suurogelinta xogta cadayn kooban ee ku jira nidaamka kombiyuutaar ee ganacsadaha.
5. Cadaynta kooban waxa loo gayn doonaa inta aan badeecadda la keenin xuduudka kastamada ee Soomaaliland.
6. Wasiirka Maaliyadda ayaa go'aamin doona:
a) Xadidaada waqti ee cadaynta kooban la keenay inta aan badeecadda la keenin xuduudka kastamada ee Soomaaliland;
Xeer-nidaamiyayaasha lagu kala reebayo, waxna lagaga badalayo, xadidaada waqti ee ku xusan farqada 1aad, iyo;
Shuruudaha cadaynta koobani lagu dhaafi karo ama lagu dajin karo, iyada oo la raacayo duruufaha gaarka ah iyo noocayada gaarka ah ee xamuulka badeecadeed, noocyada xamuul iyo ganacsatada haddii uu heshiis caalami ahi sidaas dhigayana habaynta gaar ahaaneed
ee damaanad gaar ah.

Qodobka 38aad
Hanaanka cadaynta kooban

1. Wasiirka Maaliyaddu waxa uu samayn doonaa qaab xogeed iyo hal-beeg oo lagu sameeyo cadaynta kooban, taas oo ka kooban faahfaahinta lagama maarmaanka u ah lafa-gurka khatarta ah iyo si hufan u adeegsiga maamulka kastamada, iyada oo ay ujeedada koowaad tahay amaanka iyo badbaadada, iyada oo la adeegsanayo, haddii ay ku habboon tahay, heerarka caalamiga ah iyo dhaqanka baayac mushtariga.
2. Haddii ay suurto gal tahay, cadaynta kooban waxa la samayn karaa iyada oo la adeegsanayo hab lagu nidaamiyo xogta. Baayac mushtariga, dekada ama isku gududka xogta waxa loo adeegsan doonaa, iyada oo ay shardi tahay in ay isla si ugu dabaqmaan heerka maamulka khatarta sida loogu dhaqo cadaynta kooban ee lagu sameeyay habka xogta lagu nidaamiyo.
3. Cadaynta koobanwaxa gayn doona qofka keenaya badeecadda, ama qofka qaadaya masuuliyada rarka badeecadda ee xuduudka kastamada ee Soomaaliland.
4. iyada oon la raacayn waajibka qofka lagu sheegay farqada 3aad, cadaynta kooban waxa loo gayn doonaa haddii ay:
   a) ka magaciisa lagu xusay farqada 3aad, uu matalo; ama
   b) qof kasta oo awood u leh in uu keeno badeecadda laga hadlayo ama la keenayo maamulka kastamada ee awooda u leh; ama
   c) Wakiilka mid ah shakhsiyaadka lagu xusay farqada 3aad ama xubnaha a) ama b).
5. Qofka lagu xusay farqada 3aad iyo 4aad waxa ay, marka uu codsado, waxa loo ogolaan doonaa in wax laga badalo mid ama in ka badan oo ka mid ah faahfaahinta ku xusan cadaynta kooban ka dib marka loo keeno. Si kastaba ha ahaatee, wax wax-ka-badal ahi kama suurto gali karaan ka dib marka ay maamulka kastamadu:
a) ay ogaysiiyaan qofka u keenay cadaynta kooban ee ay ugu talo galeen in ay baadhaan badeecadda; ama ay go'aansadaan in faahfaahintaasi ay qaldan tahay; am ay ogolaadeen in badeecadda lagasaaro.

Qodobka 39aad
Ka Dhaafida in la Keeno Cadaynta Kooban

1. Xafiiska Kastamka ee ay alaabtu ka soo gashay waxa ay ka dhaafi karaan keenida cadaynta kooban marka laga hadlayo badeecadda taas oo, inta aanu waqtigu ka dhicin ee lagu xusay Qodobka 37aad 3) ama 4), cadaynta Kastamku la keeno. Xaaladaasi, cadaynta Kastamku waxa ay ka koobnaan doontaa ugu yaraan faahfaahinta lagu sameyay cadaynta kooban, illaa iyo waqtiga ka horeeya laga aqbalayo iyada oo la raacayo Qodobka 61aad, waxa ay lahaan doontaa meeqaamka cadayn kooban lahaan jirtay.
2. Maamulka Kastamadu waxa ay ogolaan doonaan cadaynta kastamada ee loo keenay xafiiska kastamada ee laga soo dajiyo taas oo ka duwan xafiiska Kastamka ee badeecadu ka soo gashay, iyada oo ay shardi tahay in xafiiskaasi in uu si dhakhso leh ula xidhiidho ama loogu suurto galiyo electarooni ahaan faahfaahinta lagama maarmaanka ah ee xafiiska Kastamka ee soo gelintaanka.
3. Haddii cadayn Kastam loo keeno oon ka ahayn iyada oo la adeegsanayo hab xogta lagu habeeyo, maamulka kastamadu waxa ay dabaqi doonaan heer isku mid ah oo ah maamulka khataraha ee xogta sida ay ugu dabaqanto iyada oo la isticmaalayo hab xogta lagu nidaamiyo.

Qodobka 40aad
Kormeerka Kastamada

1. Badeecadda la keeno xuduuda kastamada ee Soomaaliland waxa ay, laga bilaabo marka ay soo galaan, kastamku waxa uu ku samayn doonaa kormeer. Waxa maamuli doona kastamada iyada oo la raacayo Xeerarka dhaqan galka ah.
2. waxa ay hoos iman doonaan kormeerkaasi illaa iyo xadka lagama maarmaanka ah si loo go'aamiyo marxalada ay ku jiraan xiliga Kastamka, haddii ay ku habboon tahayna, iyo xaaladaha badeecad aanay Soomaaliland lahayn iyada oon lagu xadgudbeyn Qodobka 80aad, illaa iyo marxalada kastameed la badalo ama dib-loo dhoofsho ama la baabiiyo iyada oo la raacayo Qodobka 158aad.

Qodobka 41aad
Soo Gelitaanka Badeecadda

1. Badeecadda soo galaysa xuduudka kastamada ee Soomaaliland waxa wareejin doona qofka soo galinaya Soomaaliland iyada si aan habsan lahayn, waxana ay mari doontaa dariiqa ay cayimeen madaxda kastamada iyada oo la raacayo tilmaan bixintooda, haddii ay jiraan, waxa xafiiska Kastam ee uu magacaabay ama uu ansixiyay maamulka kastamadu.
2. Qof kasta kaas oo qaada masuuliyada qaadida badeecadda ka dib marka ay soo gasho xuduudka kastamada ee Soomaaliland, sidoo kalana, keenasada sii gudbin, waxa masuul ka noqon doona si loogu dhaqmo waajibnimada lagu dajiyay farqada 1aad.
3. Farqada 1aad meesha ka saari mayso fulinta qodobo dhaqan gal ah marka laga hadlayo socdaalka dalxiis, socdaalka xadka, socodka boosta, oo leh qiime dhaqaale oo laga wada xaajoon karo taas oo ay ku xidhan tahay shardi in kormeerka kastamada iyo maamulka kastamada wixii ka suurtagalnimadooda in aan meel lagaga dhicin.

4. farqada 1aad illaa 3aad, iyo Qodobada 37 illaa 40 iyo qaybta 42 illaa 53 looma adeegsan doono badeecada dhul ahaan ka baxaysa xuduudka kastamada ee goobaha dhulkaasi ee bad ahaan ama hawo ahaan, iyada oo ay shardi tahay in qaadista la saameeyo marin toos ah oo ah adeeg diyaaradeed ama markab oo caadi ah kaas oon ku hakanayn dibada xuduudka kastamada ee Soomaaliland.
5. Farqada 1aad looma adeegsan doono maraakiibta ku soo xidhata ama diyaaradaha ka gudbaya biyaha bada ama hawada Soomaaliland iyada oon aan ku socon dakad ama garoon diyaaradeed oo ku yaala Soomaaliland.

Qodobka 42aad
Masiibo Dabiici ah

1. xaaladaha, waajibka gudashada ee ku xusan Qodobka 41 (1) aan la fulin karin, iyada oo ay sabab u tahay xaalado aan la sii saadaalin karin ama masiibo dabiici ah, qofka waajibku saaranyahay ama qof kasta oo kale oo isaga wakiil ka ahi waxa uu xaaladaasi ogaysiin doonaa maamulka kastamada si aan habsan ku jirin, haddii duruufaha aan la saadaalin karin ama masiibada dabiiciga ahi, aysan keenayn in badeecadaasi gabi ahaanba baabado, maamulka kastamada waxa lagu ogaysiin doonaa goobta ay dagan yihiin.
2. xaaladaha iyada oo ay sabab u tahay, duruufo aan la saadaalin ama masiibo dabiici ah, markabka ama diyaarada ku xusan Qodobka 41(5) lagu qasbo in uu ku dajiyo dakada ama garoonka si ku meel gaadh ahaana xuduuda kastamada ee Soomaaliland iyo waajibaadka lagu xusay Qodobka 41(1) aan lagu dhaqmi karin, qofka keenaya markabka ama diyaarada xuduudka kastamada ee Soomaaliland ama qof kasta oo kale oo wakiil ka ah waxa uu ogaysiin doonaa maamulka kastamada xaaladaasi iyada oon lagala habsaamin.
3. Maamulka kastamada ayaa go'aan ka gaadhi doona talaabooyinka lagaqaadayo si loo go'aamiyo kormeerka kastamada ee badeecadda lagu sheegay farqada 1aad iyo sidoo kale kuwa saaran markabka ama diyaarada xaaladaha lagu sheegay farqada 2aad si loo hubiyo xaaladaha ku habboon, in isla markaaba lagu waajibiyay xafiis Kastam ama goob kasta oo kale oo uu ogolaaday ama ansixiyay maamulku.

B. SOO BANDHIGIDA BADEECADAHA KASTAMADA

Qodobka 43aad
Tusida Badeecada Kastamada

Badeecadda soo galaysa xuduudka kastamada ee Soomaaliland waxa tusi doona kastamada qofka keenay Soomaaliland, haddii ay ku habboonaatana, qofka qaaday masuuliyada qaadida badeecadda ee la socda gelitaanka, iyada oo ay ka reebantahay badeecada lagu qabtay hab safrin ah iyada oo laga gudbinayo oo kaliya xeeblayda ama hawada sare ee xuduudka kastamada ee Soomaaliland iyada oon lagu hakanayn dhulkaasi dhexdiisa.Qofka tusaya alaabtu waxa uu ku samayn doonaa tixraaca cadaynta kooban ama cadaynta Kastamka ee marka horeba badeecadda laga hadlayo loo hayey.

Qodobka 44aad
Xaaladaha Goonida ah ee Bandhigida

Qodobka 43aad meesha kama saarayo fulinta Xeerarka dhaqangalka ah ee la xidhiidha

badeecada
a) Ay wataan dad socdaal ku jiraa;
b) La galiyay habraac Kastam balse aan loo bandhigin kastamada

Qodobka 45aad
Baadhida hore

Badeecadda ka dib marka la tuso kastamada, iyada oo wadata fasaxa maamulka Kastamka, waa la badali karaa, tusmo tijaabo lagu sameeyo ayaa laga qaadi karaa, si looguxilsaaro habraac uu Kastam ansixiyay ama isticmaal, fasaxaasi waxa la siin karaa marka ay codsadaan qofka loo ogolyahay in uu cid u xilsaaro habraaca uu Kastam ansixiyay ama isticmaal, fasaxaasi waxa la siin karaa, marka uu codsado qofka loo ogolyahay in uu cid u xilsaaro marisa badeecadda habraaca ama isticmaalka.

Qodobka 46aad
Dejinta Badeecadda La Tusay Kastamada

1. Badeecadda waa la dajin doonaa ama waa la sii rari doonaa iyada oo la adeegsanayo habka rarka ee lagu siday iyada oo fasax looga qaadanayo maamulka kastamada meelaha loogu talo galay ama lagu ansixiyay maamulka Kastamka.
Si kasta ha ahaatee, fasax looma baahna haddii ay jirto khatar dhaw oo lagama maarnaan ka dhigasa in si dhakhso ah looga dajiyo dhammaan ama wax ka mid ah badeecadaha xaaladaasi ku xusan, maamulka Kastamkana si buuxda ayaa loo ogaysiin doonaa.
2. Iyada oo ujeedadu tahay in la baadho badeecada iyo habka rar ahaan lagu qaadayo, maamulka Kastamku waxa uu waqti kasta uga baahan karaa in badeecad laga dajiyo ama laga furo bushqada.

Qodobka 47aad
Saarida Badeecadda

Badeecadda lagama saari karo meesha ay rasmiga ku tahay iyada oon fasax laga sii haysan maamulka Kastamka.

Qodobka 48aad
Waajibka in Loo Xilsaaro Badeecad Habraac ay Kastamadu Ogolaadeen ama Adeegsi

Badeecadda aan u socon Soomaaliland ee la tuso kastamada waxa loo xilsaari doonaa habraac uu kastam ansixiyay ama adeegsi. Loogu talogalay badeecadda aan u socon Soomaaliland

Qodobka 49aad
Xadidaada Waqti ee in La Mariyo Badeecadda Habraac ay Kastamadu Ansixiyeen ama Adeegsi

1. Haddii badeecadda lagu sheegay cadayn kooban, nidaamka lagama maarmaanka u ah si loo mariyo habraac ay kastamadu ansixiyeen ama adeegsi waa in lagu fuliyaa:
b) 45 maalmood oo ka bilaabmasa maalinta cadaynta kooban loo keenay marka laga

hadlayo badeecad bada soo martay;
c) 20 maalmood oo ka bilaabmasa muddada cadaynta kooban loo keenay marka laga hadlayo badeecad soo martay jid aan ahayn bad.
2. Haddii ay duruufuhu sidaa suurto galinayaan, maamulka kastamadu waxa ay dajin karaan muddo ka gaaban ama waxa ay ogolaan karaan in muddo kordhin loo sameeyo muddada lagu xusay farqada 1aad. Muddo kordhintaasi si kastaba ha ahaatee, kama badan karto, baahiyaadka dhabta ah ee ay saamaxayaan duruufuhu.

~~B~~C. KEYDINTA MUDDO GAABAN EE BADEECADA

Qodobka 50aad
Marxalada Badeecadda ee La KeenayKastamada Soomaaliland

Illaa iyo waqtiga loo geeyay habraac kastamadu ay ansixiyeen ama adeegsi, badeecadda la keenay kastamada, ka dib marka la keeno, waxa ay lahaan doonaan meeqaanka badeecadeed oo si ku meel gaadh ahaana loo keydiyo.Badeecadaasi wixii halkan ka danbeeya waxa lagu sifayn doonaa “badeecad ku meel gaadh ahaan u keydsan”.

Qodobka 51aad
Ansixinta Keydinta

1. Badeecadda ku meel gaadh ahaan loo keydinayo, waxa lagu keydin doonaa oo kaliya goobaha ay ansixiyeen maamulka kastamadu, iyada oo ay shardi u tahay shuruudaha ay dajiyeen maamuladaasi.
2. Maamulka kastamadu waxa uu uga baahan karaa qofka badeecadaasi haya in uu bixiyo amaanka isaga oo hubinaya lacag bixinta dayn kastameedka oo dhalan karta ama imaan karta, sida ku cad Qaybta VII ee Xeerkan.

Qodobka 52aad
Rarida Badeecadda Ku Meel Gaadh ahaan u Keydsan

Iyada oon la garab marayn farqadaha Qodobka 45aad, badeecadda ku meel gaadh ahaan u keydsan waxa lagu dabaqi doonaa keliya noocyada rar ee loo qorsheeyay si loo hubiyo illaalintooda xaalad aan waxba laga badalin iyada oon muuqaalkooda aan la badalin ama sifahooda farsamo.

Qodobka 53aad
Cayimaada Muddada Keydinta Ku Meel Gaadhka ah

1. Maamulka kastamadu waxay si aan dib u dhac ku jirin u qaadi doonaan dhammaan talaabooyinka, ay ku jirto iibka badeecadda, si loo joogteeyo xaalada badeecadda taas oo nidaamyada lagama maarmaanka u ah ee loo dajiyay habraac ay kastamadu ansixiyeen ama adeegsi kaas oon lagu bilaabin muddada lagu cayimay iyada oo la raacayo Qodobka 49aad.
2. Maamulka kastamadu waxa ay, iyada oo wixii khatar ah iyo kharash ahba uu qaadayo qofka wataa, waxa ay badeecad laga hadlayo u wareejin karaan meel gooni ah, taas oo ayku kormeerayaan, illaa oo xaaladda badeecadda caadi lagu soo celinayo

Qodobka 54aad
Badeecadda aan Soomaaliland u socon ee maraysa Nidaamka sii Gudubka

Haddii badeecad aan u socon Soomaaliland oo maraysa nidaamka sii gudubka ay gaadhaan meesha lagu soo hagaajiyay ee xuduuda kastamada Soomaaliland lana tusay kastamada iyada oo la raacayo Xeerarka lagu maamulo gudubka, Qodobada 44aad iyo 53aad ayaa la dabaqi doonaa

Qodobka 55aad
Burburinta Badeecadda Taala

Haddii ay xaaladi keento, maamulka kastamadu waxa ay burburin karaan alaaba la keenay kastamka.Maamulka kastamadu waxa ay ogaysiin doonaan qofka leh badeecadda burburintaasi. Kharashka burburinta badeecadda waxa laga qaadi doonaa qofka alaabta wata.

Qodobka 56aad
Badeecadda Soogelitaankeeda aan Laga Warhayn

Haddii maamulka kastamadu ogaado in badeecad la soo galiyay iyada oon wax fasax ah loo heysan xuduudka kastamada ee Soomaaliland ama lagu soo qabtay kormeer ay sameeyeen kastamadu, waxa laga qaadi doonaa waxii talaabo ah ee lagama maarmaan ah, oo ay ku jiraan in la gado badeecadaasi, si loo dajiyo xaaladooda.

QAYBTA IV AAD
HABRAACA AY KASTAMADU ANSIXIYEEN AMA ADEEGSIGA

A. QODOBO GUUD

Qodobka 57aad
Qeexitaano

~~3~~ *1.* Xilliyada hakinta heshiisyadii lagu dhaqmayay, waxa loo qaadan doonaa in loo jeedo, marka laga hadlayo badeecad aan Soomaaliland u socon, habaynahan soo socda:
- a) gudbinta;
- b) bakhaarada kastamada;
- c) habaynta gudaha oo ah qaab kala dhiman;
- d) habaynta ku timaada maamulka kastamada
- e) Soo dejinta ku meelgaadhka ah.

~~4~~ *2* Meelaha erayga “habraac Kastam oo leh saamayn dhaqaale” loo adeegsado, waxa loo fahmi doonaa in loo jeedo habaytan soo socota:
- a) Bakhaarada kastamada
- b) Habaynta gudaha;
- c) Habaynta hoos timaada maamulka kastamada;
- d) Soo dejinta ku meelgaadhka ah;
- e) Habaynta ka baxsan kastamda.

Qodobka 58aad
Xadidaada iyo Madnuucaadka

1. Iyada oon la garab marin xaaladaha kale ee la xuso, badeecaddu waxa ay waqti kasta, iyada oo la raacayoshuruudaha dajisan, waxa loo qorshayn doonaa habraac kasta oo Kastam ansixiyay ama adeegsi iyada oon loo eegayn dabciga ama tirada, ama dalka ay ka yimaadeen, shixnada ama meesha ay ku socdaan.
2. Farqada 1aad meesha ka saari mayso soo dejinta madnuucaadka ama xanibaadaha lagu sababeeyay iyada la raacayo mooraalka bulsho, siyaasadda caamka ah, ama nabadgalyada guud, illaalinta caafimaadka iyo nolosha bani'aadamka, xayawaanka ama dhirta, illaalinta waxyaabaha qiimaha u leh qaranka, nidaaminta sawirada, oo leh qiime taariikheed ama asaar qadiimi ah ama illaalinta hantida warshadaha iyo hantida ganacsi

B. CADAYNTA KASTAMADA

Qodobka 59aad
Nooca Cadaynta

Cadaynta kastamadu waxa ay ahaan doontaa:
a) Qoraal ahaan; ama
b) Iyada oo la adeegsanayo hab xogta lagu nidaamiyo meelaha ay xusayaan xeer nidaamiyaha uu dajiyo Wasiirka Maaliyaddu ama meelaha ay u ogolaadaan maamulka kastamadu; ama
c) Qaab cadayn afka ah ama fal kasta oo kale oo qofka haysta alaabtu uu ku cabiro rabitaankiisa in uu galiyo habraac Kastam, meelaha suurtogalnimadaasi ay xusayaan Xeerarka uu dajiyay Wasiirka Maaliyaddu.

Qodobka 60aad
Cadaynta Qoraalka ah

1. Cadaymaha qoraalka ah waxa lagu samayn doonaa foom u dhigma ka rasmiga ah ee loo dajiyay ujeedadaasi. Waa la saxeexi doonaa waxana ay ka koobnaan doonaan dhammaan faahfaahinta lagama maarmaanka u ah fulinta qodobada lagu maamulo habraaca kastamada ee ay badeecadda lagu cadeeyay.
2. Cadaynta waxa la socon doonta dhammaan qoraalada looga baahanyahay fulinta qodobada lagu maamulayo habraaca kastamada eebadeecadda lagu cadeeyay.

Qodobka 61aad
Aqbalaada Cadaynta

Cadaymaha waafaqsan shuruudaha uu dajiyay Qodobka 60aad waxaa aqbali doona maamulka kastamada si degdeg ah, iyada oo ay shardi tahay in badeecada la sheegayaa in la tuso kastamada.

Qodobka62aad
Shuruudaha Lagu Samaynayo Cadayn

1. Iyada oo ay shardi u tahay Xeerarka lagu maamulayo xaqa wakiilnimo, cadaynta kastamada waxa samayn doona qof kasta oo awood u leh in uu tuso badeecdaas laga hadlayo ama ay tahay inla tuso maamulka kastamada, iyada oo ay la socdaan dhammaan qoraalada kuwaas oo looga baahan yahay in la soo saaro oo ah codsiga

Xeerarka lagu maamulayo habraaca kastamada iyada oo la eegayo xaalada badeecadaasi lagu cadeeyay.

2. Si kastaba ha ahaatee;

a) Haddii aqbalaada cadaynta kastamku ay ku waajibiso waajib gaar ah qof gooni ah, cadayntaasi waa in uu sameeyaa qofkaasi ama cid isaga kawakiil ah;

b) Qofka cadaynayaa waa in uu degen yahay Soomaaliland.

Si kastaba ha ahaatee, shuruuda ah in uu aasaas ku yeesho Soomaalialnd looma adeegsan doono shakhsiyaadka:

a) sameeya cadayn ah gudbinta ama soo dejinta ku meel gaadhka ah;

b) Cadeeya inay badeecaddu tahay mid xili'le ah (occasional basis), iyada oo ay shardi tahay in maamulka kastamda ay tixgaliyaan in taasi loo cudur daaro.

3. Farqada 2, b) meesha ka saari mayso codsiga, Heshiisyada laba geesoodka ah ee lala galay dawladdo ajaanib ah, ama macaamilka dhaqan ahaan ee la saamaynta ah, taas oo muwaadiniintu dalalkaasi waxa ay samayn doonaan cadaynta kastameed ee dhulka Soomaaliland, iyada oo ay shardi u tahay heshiis laba geesood ah.

Qodobka 63aaad
Wax ka badalka La Ogolyahay

1. Cadayntu waxa ay, marka la codsado, waxa loo ogolaan doonaa in uu wax ka mid ama laba ka mid ah faahfaahinta cadaynta, ka dib marka ay aqbaleen kastamadu. Wax ka badalku ma laha saamaynta in ay siiso cadaynta in ay ahaato mid lagu dhaqo badeecad aan ahayn kuwii ay marka horeba lagu sheegay.

Haddana, wax ka badal loo ogolaan maayo haddii ogolaansho laga dalbado madaxda kastamada.

a) la ogaysiiyo qofka cadaynaya in ay ku talo galaan in la baadho badeecadda; ama,

b) la aasaaso in waxyaabaha gaarka ah ee su'aashu ka taagantahay in ay yihiin qaar sax ah, ama,

c) La sii daayo badeecada.

2. Si loo xaqiijiyo cadaynta ay aqbaleen, maamulka kastamadu waxa ay:

a) Baadhi karaan qoraalada lagu maamulayo cadaynta la socota. Maamulka kastamku waxa ay u baahan doonaan qofkacadaynta samaynaya in uu keeno, qoraalada kale iyada oo ay ujeedadu tahay in la xaqiijiyo saxnaanta faahfaahsan ee ku xusan cadaynta;

b) Waxa ay baadhi doonaan badeecadda, waxana ay tijaabo ka qaadi doonaan si ay u baadhan si loogu sameeyo baadhis faahfaahsan.

Qodobka 64aad
Burinta Cadaynta

1. maamulka kastamadu waxa ay, marka uu codsado cadeeyuhu, waxa ay burin doonaan cadaynta mar hore la aqbalay haddii cadeeyuhu keeno cadayn in badeecadaasi lagu cadeeyay si qaldan oo ah habraac Kastam oo hoos timaad cadayntaasi ama, iyada oo ay keentay duruufo gaar ahi, in alaabta la keeno habraac Kastam oo lagu cadeeyay kaas oon loo cudur daari karin.

2. Sidaas oo ay tahay, haddii maamulka kastamada uu ogaysiiyo cadaynta qofka sameeyay rabitaankooda ah in ay baadhaan badeecada, codsi burin ah oo ka dhana cadaynta lama aqbali doono illaa ay baadhistu ay dhamaato.

3. Cadayntaasi lama burin karo ka dib marka badeecadda la sii daayo, marka laga reebo

xaaladaha uu qeexo Wasiirka Maaliyaddu.
4. Burinta cadaynta waxa ay ahaan doontaa iyada oon la dhaafayn dabaqaada qodobada ciqaabeed ee dhaqangalka ah.

Qodobka 65aad
Taariikhda Aqbalaada Cadaynta

Iyada oo la dhawrayo siyaabaha kale ee si cad loo sheego, taariikhda loo adeegsan doono ujeedooyinka ah qodobo lagu xukumo habraaca kastamada taas oo badeecadda la cadeeyay waxa ay ahaan doontaa waqtiga ay aqbalayaan cadaynta ee ay sameeyeen maamulka kastamadu.

Qodobka 66aad
Cadaymaha aan Ahayn Qoraalka

1. Haddii cadayn Kastam lagu sameeyo nidaam ah qaab loo nidaamiyo xogta oo la macno ah Qodobka 59aad, c) Qodobada 60aad illaa 63aad ayaa si isku mid ah loo adeegsan doonaa iyada oon la garab marin mabaadiida lagu dajiyay halkaasi.
2. Haddii cadayn Kastam lagu sameeyo hab ah xogta oo la habeenayo, maamulka kastamadu waxa ay u ogolaan karaan qoraalada la socda ee lagu xusay Qodobka 60aad 2) oon la socon doonin cadaynta. Xaaladani qoraalada waxaa hayn doona maamulka kastamada.

~~B~~ *C.* TALAABOOYINKA HUBINEED

Qodobka 67aad
Awooda Baadhida Badeecadda

Si loo xaqiijiyo cadaynta kuwaas oo ay aqableen, maamulka kastamadu waxa ay:

a) Waxa ay baadhi doonaan qoraalada cadaynta lagu muujinayo iyo qoraalada la socda. Maamulka kastamadu waxa ay uga baahan karaan qofka cadaynta samaynaya in uu keeno qoraalo kale iyada oo ay ujeedadu tahay in uu xaqiijiyo saxnaanta faahfaahinta ku jirta cadaynta;

b) Waxa uu baadhi doona badeecadda waxana uu ka qaadi doonaa muunad uu ku lafo-gurayo ama baadhis dhamays tiran.

Qodobka 68aad
Baadhista Kastamada

1. Rarka badeecadda ee loo rarayo meesha lagu baadhayo muunada lagaga qaadayo, iyo dhammaan macaamilka ay waajibiyeen baadhista noocan ahi ama qaadista muunadeed, waxa qaban doona oo ka masuul ah qofka cadeeynta u heysta. Kharashka lagu galay waxa qaadi doona qofka cadaynta u heysta.
2. Qofka cadaynta lihi waxa uu xaq u leeyahay in uu goob joog ka ahaado marka badeecadda la baadhayo ama marka muunada laga qaadayo. Haddii ay lagama maarmaan noqotana, maamulka kastamadu waxa la fari doonaa qofka cadaynta leh in uu joogo ama la matalo marka badeecadda la baadhayo ama la matalayo ama muunad laga qaadayo si loo siiyo caawimada lagama maarmaanka u ah in ay fududeeyaan baadhistaasi ama qaadista muunadeed.

3. Iyada oo ay shardi tahay in muunad laga qaado iyada oo la raacayo qodobada dhaqan galka ah, maamulka kastamadu kama masuul noqon doonaan in ay magdhaw ka bixiyaan halkaa balse waxa ay qaadi doonaan dhammaan kharashaadka tijaabada iyo baadhista.

Qodobka 69aad
Qayb ka mid ah Baadhista Badeecadda

1. Haddii qayb ka mid ah badeecadda la baadho, natiijada qayb ka mid ah badeecadda waxa loo qaadan doonaa in lagu dabaqo dhammaan badeecadda lagu sheegay cadaynta.]Si kastaba ha ahaatee, qofka cadaynta wataa waxa uu codsan karaa baadhis dheeraad ah in lagu sameeyo haddii natiijada baadhista aan dhamaystirnayn aanay sax ahayn marka laga hadlayo hadhaaga kalee badeecadda ee badeecadda la cadaynayo.
2. Ujeedooyinka farqada 1aad, haddii foomka cadaynta lagu maamulayo laba ama in ka badan oo alaabo ah, faahfaahinta la xidhiidha shay kasta waxa loo qaadan doonaa in uu leeyahay cadayn gaar ah.

Qodobka 70aad
Natiijada Xaqiijinta

1. Natiijada lagu xaqiijinayo cadaynta waxa loo adeegsan doonaa ujeedooyinka ah in la dabaqo qodobada lagu maamulayo habraaca kastamada ee badeecadda la galiyay.
2. Haddii aan cadaynta la xaqiijin, qodobada lagu xusay farqada 1aad waxa loo adeegsan doonaa iyada oo lagu salaynayo faahfaahinta ku jirta cadaynta.

Qodobka 71aad
Talaabooyinka Aqoonsi

1. Maamulka kastamadu waxa ay qaadi doonaan talaabooyinka lagama maarmaanka u ah si ay u aqoonsadaan badeecadda haddii loo baahdo aqoonsi si loo hubiyo in la dabaqo shuruudaha lagu xukuumayo habraaca kastamada badeecadaasi la xusay la cadeeyay.
2. qaabka aqoonsi ee la xidhiidha badeecadda ama habka safrinta waxa meesha ka saari doonaa ama waxa baabiin kara maamulka kastamada oo kali ah ama iyada oo fasax loo heysta haddii aanay, iyada oo ay ugu wacantahay duruufo aan la saadaalin karin ama masiibo dabiici ah, baabiintooda ama burburintooda ay lagama maarmaan u tahay in la burburiyo ama la baabiiyo si loo hubiyo in badeecada la illaaliyo ama habka safrintooda.

Qodobka 72 aad
Siidaynta Badeecadda

1. Iyada oon la garab marayn Qodobka 73aad haddii shuruudaha in alaabta la dhigo badeecadda habraaca ay su'aashu ka taagantahay lana dhamays tiro badeecadda la sheegayana aanlagu dhaqayn talaabooyin xakamaynta ama mabnuucitaan ah, maamulka kastamadu waxa ay sii dayn doonaan badeecadda isla marka faahfaahinta ku xusan cadaynta la xaqiijiyo ama la aqbalo iyada oon la xaqiijin. Waxa iyana sidaa lagu dhaqi doonaa haddii xaqiijinta noocas ah aan lagu dhamays tiri karin muddo caqli gal ah badeecadaasina aanay ahayn mid looga baahanyahay in la tuso ujeedooyin la xidhiidha xaqiijin.

2. Dhammaan badeecadda uu ka hadlayo cadayntu isla mar baa la sii dayn doonaa. Iyada oo ay ujeedadu tahay farqadani, haddii foomka cadaynta lagu xuso laba ama in ka badan oo ah shayo, faahfaahinta la xidhiidha shay kasta waxa loo qaadan doonaa in ay tahay cadayn gaar ahaaneed.

Qodobka 73aad
Waajibinta Cashuurta Kastamda

1. Haddii aqbalaada cadaynta Kastamka ay ka dhalato dayn kastameed, oo kor u kaca badeecadda lagu xusay cadayntu lama sii dayn doono illaa cashuurta Kastamka la bixiyo ama la damaanad qaado. Si kasta ha ahaatee, iyada oo la jabineyn farqada 2aad, qodobkani lagu dabaqi maayo soo dejinta ku meel gaadhka ah ee qayb ahaan laga daayay cashuurta soo dejinta.
2. Haddii, iyada oo la raacayo xeerarka lagu maamulayo habraaca Kastamka ee badeecadda la cadeeyay, maamulka Kastamku waxa ay dalban karaan damaanad la dhigo, badeecadaasi la xusayna lama sii dayn doono habraac kastameed ee ay su'aashu ka taagantahay illaa oo damaanadaasi la keeno.

Qodobka 74aad
Badeecadda aan la Sii Dayn Karin

Talaabooyinka lagama maarmaanka ah, ee ay ku jiraan la wareegida iyo iibinta, waxa loo qaadan doonaa in ay la xidhiidhaan badeecadda:-

a) Aan la sii dayn karin sababta oo ah:
   - i) Aanay suurto gal ahayn in ay qaadaan ama ay sii wadaan baadhista badeecadda muddada hore ay u sii dajiyeen maamulka kastamadu sababo loo aanayn karo qofka cadaynta samaynaya, ama.
   - ii) Qoraalo ay tahay in la soo saaro inta aan badeecadda la gayn habraac Kastam oo la codsaday in la soo saaro; ama.
   - iii) Lacag bixin ama damaanad laga sameeyay ama la bixiyay oo khuseysa cashuurta soo dajinta ama cashuurta dhoofka, kolba sida uu xaalku yahay, taas oo dhacday ama la bixiyay muddadii loo cayimay; ama
   - iv) ay ku dabaqmaan mamnuucaadka ama xanibaad; b) Lagaga saaro muddo macquula ka dib marka la sii daayo.

Qodobka 75 aad
Cadaynta iyo Baadhitaanka ka Horeeya La Bixidda

1. Maamulka kastamadu waxay, iyaga oo ku socda rabitaankooda ama marka uu ka codsado qofka cadaynta wataa, waxa ay wax ka badali karaan cadaynta ka dib marka la soo daayo badeecadda.
2. Maamulka kastamadu, ka dib marka la sii daayo badeecada si ay ugu qancaan laftoodu saxnaanta faahfaahinta ku jira cadaynta, waxa ay baadhi karaan waraaqaha ganacsi iyo xogta la xidhiidha dhoofka iyo soo dejinta marka laga hadlayo badeecadda khuseysa ama macaamil hawlo ganacsi oo ku xiga oo ku lug leh badeecaddaasi. Baadhitaanka noocaas ah waxa laga fulin karaa dhismayaasha qofka cadaynta leh, waxana fulin kara oo si toos ah ama aan toos ahayn ugu lug leh hawlaha noocaas ah shaqo ahaan ama qof kasta oo kale oo gacanta ku haya dhokomanka la xusay iyo xogta ganacsi ahaan. Maamulkaasi waxa kale oo ay baadhi doonaan badeecadda haddii ay

suurto gal tahay in la soo saaro.
3. Haddii ku noqoshada cadaynta ama baadhista ka horeysa soo saarida ay muujinaso in qodobada lagu maamulo habraaca kastamada ee khuseeyay in loo dabaqay iyada oo la raacayo warbixin aan dhamays tirnayn ama aan sax ahayn, maamulka kastamadu waxa ay iyada oo la raacayo qodobada u dajisan, ay qaadi doonaan talaabooyinka ay ku soo celinayaan xaaladaasi caadigeedii.

Qodobka 76aad
Fududeyn

1. Si loo fududeeyo dhamaystirka nidaamka iyo habraaca illaa iyo xadka suurtogalka ah iyada oo sidoo kale la hubinayo in hawlaha loo fuliyo hab quman, maamulka kastamadu waxa ay, iyada oo la eegayo shuruudaha uu dajiyay Wasiirka Maaliyaddu, waxa ay fasax u siin doonaan:

a) In cadaynta ku xusan Qodobka 60aad in laga tago qaar ka mid ah faahfaahinta lagu xusay farqada 1aad ee Qodobkaasi qaar ka mid ah qoraalada lagu xusay farqada 2aad ee Qodobkaasi oon lifaaq u noqon doonin;

b) Qoraal ganacsi iyo mid maamul, oo ay weheliyaan codsi badeecadeed oo la galin doono habraaca Kastam ee su'aashu ka taaganahay, oo la geyn doono meesha cadaynta ee lagu xusay Qodobka 60aad;

c) Badeecadda habraaca su'aashu ka taagantahay la galinayaa iyada oo la marinayo diwaan galinta, xaaladaasi, maamulka kastamadu waxa ay ka dhaafi karaan shardiga in qofka cadaynayaa uu tuso badeecadda kastamada.

2. Cadaynta la fududeeyay, qoraalka maamul ama ganacsi ama galitaanka diwaanada waa in uu ugu yaraan ka koobanadaa faahfaahinta lagama maarmaanka u ah in lagu garto badeecadda. Haddii badeecadda la galiyo diwaanada, muddada galitaana waa in ay sidoo kale lagu daraa.
3. Marka laga reebo xaaladaha uu go'aamin doono Wasiirka Maaliyaddu, qofka cadaynta samaynayaa waxa uu keeni doonaa cadayn dheeraad ah taas oo ahaan doonta mid guud, muddo leh ama dabci ahaan soo noqnoqota.
4. Cadaynta dheeraadka ah iyo cadaynta la fududeeyay ee lagu xusay farqadaha 1, a), b), iyo c), waxa loo qaadan doonaa in ay yihiin isla qoraal kaliya oon qaybsami karin oo dhaqan galasa marka la aqbalo ee cadayna la fudeydiyay, xaaladaha ku xusan farqada 1aad c), galitaanka diwaanadu waxa ay lahaan doontaa fulin sharci oo la mid ah aqbalaada cadaynta ee lagu xusay Qodobka 60aad.
5. Habraaca la fudeediyay ee cadaymaha ee habraaca gudubka waxa go'aamin doona Wasiirka Maaliyadda.

D. HABRAACYADA KASTAMADA

U Sii Deynta Gooshitaanka Badeecadaha

Qodobka 77aad
Meeqaamka Badeecadda

1. U sii deynta in badeecaddu si xor ah u gooshto waxa lagula macaamili doonaa badeecadda ay Soomaaliland leedahay ee meeqaamkoodu yahay marxalad kasta oo badeecad Soomaaliland ah.
2. Waxa ay u baahnaan doontaa codsiga talaabooyinka ganacsi, dhamaystirka

nidaamyada kale ee ay dajiyeen marka laga hadlayo badeecadda la soo dajiyo iyo ku dalacida wixii cashuuro ah

Qodobka 78aad
Xilliga Aqbalaada

1. Iyada oo ay shardi tahay xadiga cashuureed ee lagu xusay Qodobka 4(14) in la dhimo ka dib taariikhda la aqbalay cadaynta si loogu sii daayo gooshitaanka xor ah balse inta aan badeecada la sii dayn, qofka cadaynta wataa waxa uu codsan karaa xadi uga nasteexo badan.
2. Farqada 1aad laguma dabaqi doono haddii ay ahayd mid aan suurtogal ahayn in la sii daayo badeecad asbaaboloo aanaynayo qofka cadaynta samaynaya.

Qodobka 79aad
K ala saarista Ta'riifada

Haddii shixnadi ka koobantahay badeecad kala ta'riifado duwan, lana xidhidha mid kasta oo ka mid ah badeecadaasi iyada oo loo eegayo ta'riifadeeda sabab la xidhiidha cadaynta waxa ay u baahan doontaa xadiga shaqo iyo kharashaadka aan ku qumanayn cashuurta dhoofka ee lagu dalacayo, maamulka Kastamadu waxa ay, haddii uu ka codsado qofka cadaynta lihi, waxa ay ku waafaqi karaan
in cashuur dhoof la saaro shixnadda oo dhan iyada oo lagu salaynayo kala saarista badeecadeed ee badeecadda taas oo ugu xadi sareysa cashuurta soo dajinta.

Qodobka 80aad
Isticmaalka U dambeeya

3. Haddii badeecad loo sii daayo in ay si xor ah u gooshto iyada oo cashuurta laga dhimay ama laga daayayba iyada oo sababtu tahay isticmaalkooda u danbeeya, waxa ay hoos iman doonaan kormeerka Kastamada, kormeerka Kastamadu waxa uu dhammaan doonaa haddiii badeecadaasi loo dhoofsho ama la baabiiyo ama haddii isticmaalka badeecadda sabab aan ahayn kuwa ku xusan adeegsiga cashuurta la dhimay ama laga daaayay ee loo ogolaaday iyada oo ay shardi u tahay cashuurta taagan in la bixiyo.
4. Qodobka 82aad iyo 84aad ayaa loo adeegsan doonaa hadba sida wax looga badalo badeecadda ku xusan farqada 1aad.

Qodobka 81aad
Badalaada Meeqaamka Kastamada

Badeecadda loo ogolaaday in ay si xor ah u gooshtaa waxa ay meeqaamkoodaasi Kastamad lumin doontaa iyaga oo noqonaya badeecad Soomaaliland u socota haddii:-

- a) Cadaynta ah in loo sii daayay in ay si xor ah u gooshto la tirtiro ka dib marka la sii daayo;
- b) Cashuurta soo dejinta ee laga bixinayo badeecadaasi dib loo bixiyo ama la xawilo:
  - i. Habraaca nidaaminta gudaha oo ah qaabka dib ula noqoshada; ama
  - ii. Marka laga hadlayo badeecadda cilada leh ama badeecadda ku guulaysan wayda in ay waafaqdo shuruudaha heshiiska; ama
  - iii. Xaaladaha dib u bixinta ama dib u celinta ay tahay mid ku shardiyaysan badeecadda la dhoofiyay ama dib loo ceshay ama loo habeeyay habraac u dhigma

ama adeegsi.

Gudbinta la Hakiyey iyo Saameynta habka kastamada
Qodobo u gaarka ah dhowr hab

Qodobka 82aad
U ogolaansho

Isticmaalka hab kasta oo kastam ee saameya dhaqaalaha waa in ay ahaadaan qaar shuruudi ku xidhan tahay in la soo saaro ogolaanshaha ay soo saareen haa'yadaha kastamadu.

Qodobka 83aad
Xaaladaha wax lagu fasaxayo

1. Iyadoon wax loo dhimaynin xaaladaha siyaadada ah ee gaarka ah ee maamulaya habka su'aashu ka taagan tahay, ogolaanshaha lagu sheegay qodobka 82 aad iyo ta lagu sheegay qodobka 96aad waa la ogolaan karaa kaliya:-
   a) Marka haa'yada kastamadu ay kormeeri karaan iyagoo hubinayaa habka iyadoon la sameynin isku dubaridka maamul ee saamiga quman baahida dhaqaale ee taagan.
   b) Ashkhaasta bixiya waxkasta oo damaanada oo loogu baahdo habsami u socodka hawlahato.
2. Badeecadda la soo dejiyo waxa loola jeedaa Badeecadda lagu soo rogay nidaam hakineed iyo alaabta taasoo, habka qaab nidaameed ee lagu dhigay qaab dhismeedka faa'idadiisa iyo khasaarihiisa, ayaa maraya qaabka caadiga ah ee wareega iyo qaababka lagu sheegay qodobka 120aad.
3. Badeecadda aan la dhalan rogin waxa loola jeeddaa alaabta la soo dajiyo taasoo Maraysa habnidaameedkeedii lagu dhigayay ama nidaamka uu kastamku gacanta ku hayo.

Qodobka 84aad
Bedelaada Amarka

1. Duruufaha nidaamka la isweydiinayaa loo isticmaalayo waa in lagu dejiyo ogolaanshaha.
2. Qofka sita ogolaanshaha waa inuu ogeysiiyaa masuuliyiinta kastamadda dhammaan arrimaha ka dhalanaya ka dib ogolaanshaha marka la siiyey taas oo saameynaysa socodsiintiisa ama nuxurkiisa.

Qodobka 85aad
Amniga

Masuuliyiinta kastamkawaa u banana tahay in ay sameeyaan dhigidda badeecadda ku jirta joojinta gudbinteedda iyadoo ay shuruud u tahay bixinta illaalinta si loo hubiyo deynta kastamka ee ku baxi karta alaabtaasi la bixiyey.Qodobo gaara oo khuseeya bixinta illaaladda waa loo dajin karaa xaaladdaha gaarka ah ee joojinta gudubka.

Qodobka 86aad
Nidaam soo Dejinta

1. Joojinta gudubka ee leh saameyn dhaqaale waa in ay dhamaadaan marka nidaamka Kastameed ee cusub ama isticmaal lagu
2. Masuuliyiinta kastamadu waa in ay qaadaan dhammaan talaabooyinka muhiimka ah si loo joogteeyo goobta badeecadda taasoo nidaamkeedda aan wali la tirtirin iyadoo la raacayo xaaladaha la sheegay.

Qodobka 87 aad
Wareejinta Xuquuqaha iyo waajibaadyadda

Xuquuqaha iyo waajibaadyadda shakhsiga habka kastamka ee saameynta dhaqaale leh, duruufaha ay u dejiyaan masuuliyiinta kastamku, ay tahay mid loo wareejin karo si is xigta shakhsi kale kaas oo buuxiyey shuruud kasta oo ku dhigan si looga faa'idaysto nidaamka la sheegayo.

GUDUBKA

Qodobka 88aad
Isticmaalka Nidaamka Gudbinta

1. Nidaamka gudubku waa inuu u ogolaaddaa dhaqdhaqaaqa meel illaa meel kale ee xuduudaha kastamka ee badeecadda aan Soomaaliland ahyn, iyadooo aan laga qaadayn badeecadaasi waajibaadkii soo dejineed iyo khidamadaha kale ama siyaasadaha xakameynta. ;
2. Dhaqdhaqaaq sida lagu sheegay qaybta I waa in ay dhacaan:
   a) Iyadoo loo marayo habka gudubka ; ama
   b) Iyadoo huwan ama ay saran yihiin.
   c) Boostadda (oo ay ku jirto boostadda la sii qaado).
3. Nidaamka gudubka waa la dabaqayaa iyadoon lagu xad gudbin qodobadda gaarka ah ee lagu dhaqayo dhaqdhaqaaqa badeecadda maraysa nidaamka badeecadda ku jirta nidaamka badeecadeed ee saameynta dhaqaale leh.

Qodobka 89aad
Dhamaadka Nidaamka

1. Nidaamka gudubku wuxu dhamaanayaa iyadoo waajibaaadka shakhsiga uu yahay inuu dhamaado marka badeecadda la marinayo nidaamka iyadoo dhammaan dhukmentigii loo baahnaa uu soo saaray xafiis kastameedka goobtii loo socday ku yaala si waafaqsan qodobadda nidaamkaas lasheegay. Markaana ay waajib tahay in uu buuxiyo
2. Masuuliyiinta kastamku waa in ay gabo gabeeyaan nidaamka marka ay gaadhaan meesha ay ku gaadhi karaan iyagoo ka duulaya isbarbar dhiga xogta ay hayaan iyo ta taala xafiis kastameedka meesha loo socday taasoo ah in nidaamku ku dhamaaday si sax ah.

Qodobka 90aad
Damaanadaha

1. Wakiishuhu waa inuu bixiyaa damaanadda si loo hubiyo bixinta dayn kasta oo

kastamkaas ama dayn kasta oo lagu galay alaabtaasi.

2. Damaanaddu waa inay noqotaa laba mid uun:-
   a) Damaanad shakhsiyeed koobsanaysa hal hawlgal gudbin
   b) Damaanad wadareed koobsanaysa dhowr nidaam hawl gal gudub taasoo wakiishaha ay u fasaxayso inuu isticmaalo damaandasi masuuliyiinta kastamka.

3. Fasaxa lagu sheegay qaybta 2 b waa in kaliya la siiyaa qofka kaasoo
   a) Lagu asaasay Soomaaliland
   b) Si joogta ah u isticmaaleyaasha nidaamka gudubka ama qaar ay garanayaan masuuliyiinta kastamku in ay yihiin qaar leh awooda in ay buuxiyaan waajibkooda la xidhiidha nidaamkaasi.
   c) Aan galin danbi laxaad leh ama soo noqnoqday oo ka dhana shuruucda kastameed ~~iyo~~

4. Ashkhaasta ku qanciya masuuliyiinta kastamadu in ay yihiin qaar buuxiyay halka ugu sareysa ee shuurdaha aaminimo waa loo ogolaan karaa inay isticmaalaan damaanad wadareed oo qadar hoos loo dhigay ama damaanad laga saamaxay. Shuruudaha dheeriga ah ee fasaxan waa in lagu daraa:
   a) Hagaag u isticmaalka hababka gudubka ee Soomaaliland muddo cayiman
   b) Wada shaqaynta masuuliyiinta kastamadda, ama
   c) Markay la xidhiidho laga dulqaadaha damaanadadeed, meel wanaagsan ka jooga dhaqaale ahaan taaso ku filan in ay buuxiso wixii laga rabay shakhsigaas la sheegayo.

Shuruucda fasaxyada ee faahfaahsan ee lagu damanaad qaaday faqraddan waxaa go'aamin doona wasiirka maaliyadda.

5. Damaanad qaadaha oo loogu fasaxay si waafaqsan faqradda 4 waa in aan lagu dabaqin hawl galada gudub ee la xidhiidha badeecadda taasoo sida lagu go'aamiyeywasiirka maaliyadda waxaa loo tix galin doonaa korodh khatar taagan.

6. Iyadoo lala eegayo mabadiida faqradda soo socta 4, dib ugu laabashadda damaanad qaadida fidsan hoos u dhigidda xadiga markay timaado xaaladda gudubku, ahaan karaa mid si ku meel gaadha loo hakiyey wasiirka maaliyadda soo rogyo dheeri ah ee xaaladaha gaarka ah.

7. Iyadoo lala eegayo mabadiida faqradda soo socta 4, dib ugu laabashadda damaanad qaadida arkay timaado xaaladda gudubku, ahaan karaa mid si ku meel gaadha loo hakiyey wasiirka maaliyadda.

Qodobka 91aad
Kala Noqoshadda damaaanadda

Iyadoo laga reebayo xaaladaha marka ay noqoto laga maarmaan uu go'aaminayo wasiirka maaliyaddu, damaanad looma baaahna in la keeno:
   a) Safarka hawadda
   b) Xambaarka beebabka ama xadhigcarriage
   c) Rarka tareenadda

Qodobka 92aad
Waajibaadka Masuulka

1. Wakiishuhu waa inuu ahaadaa loo wadaha nidaamka gudubka. Waana inuu ka masuul ahaadaa:
   a) Soo saarista badeecadda gabi ahaanba ee xafiiska meesha lagu socday ee

kastamadda ee wakhtiga la cayimay iyadoo taxadir ay siinayaan masuuliyiinta kastamaddu aqoonsiyadda

b) Indha- indhaynta qodobadda la xidhiidha hanaanka gudubka

2. Iyadoon loo eegayn waajibaadka sitaha ee ku dhigan faq 1, sitaha ama guddoomaha badeecadda ee gudooma badeecad uu ogyahay in ay ku socoto hanaanka gudubka waxaa uu sidoo kale ka masuul yahay soo saarista badeecadda gabi ahaanba ee xafiiska kastamka ee loo socday wakhtiga loo cayimay iyadoo si taxadir leh loo eegayo dhamaanba talaabooyinka ay isku raaceen masuuliyiinta kastamka si loo hubiyo

Qodobka 93aad
Qawaaniin iyo reebitaano faahfaahsan

Xeerarka faahfaahsan ee nidaamka hawl gal iyo reebitaanadda waxaa go'aan ka gaadhi doona wasiirka maaliyadda.

E. BAKHAARADA KASTAMADA

Qodobka 94aad
Habka isticmaalka

1. Habka bakhaar dhigidda kastamku waa inuu ogolaaddaa kaydinta badeecadda aan soomaaliland ahayn, iyadoon badeecadaasi aan laga qaadi doonin cashuuurta soo dejinta takaaliifaha kale ee siyaasad ganacsi soo rogtay.
2. Bakhaarada kastamka waxaa loola jeeddaa meel kasta oo ay ansaxinteedda iyo kormeerkeeddaba leeyihiin masuuliyiinta kasatamaddu meeshaas oo lagu kaydin karo badeecadda iyadoo la raacayo shuruudaha loo dajiyey.
3. Xaaladaha kuwaasoo badeecadda lagu sheegay faqrada 1aad la dhigi karo hanaanka bakhaarada kastamka iyadoo la raacayo waa in uu gooyaa wasiirka Maaliyaddu.

Qodobka 95aad
Qaybaha kala duwan ee Bakhaarada

Bakhaarada kastamku wuxuu noqon karaan qaar dawliya iyo qaar gaar loo leeyahay midkood:-

a) Bakhaar dawliya waxa loola jeedaa bakhaarka kastamka ee loo diyaariyey inuu qof kastaa dhigto badeecadda

b) Bakhaar gaar loo leeyahay waxa loola jeedaa bakhaar kastam ee dad gaar ahi ku kaydsadaan badeecaddooda Bakhaar hayuhu waa shakhsiga amarka ku haysta inuu ka hawl galo bakhaarka kastamka.

Dhigtuhu waa inuu ahaadaa shakhsiga isagoo fulinaya amarka sheegaya inuu mariyo dhigo badeecadda hanaanka bakhaarka kastamka ama ka xaqa iyo wajibaadka shakhsiga ahloo wareejiyey.

Qodobka 96aad
Amar fasax

1. Hawl galka bakhaarka kastamku waa in loo helo fasax ay soo saareen masuuliyiinta kastamku, haddii aan masuuliyiintaasi laftoodu aanay u shaqayn bakhaarka kastamka.
2. Shakhsi kasta oo doonaya bakhaarka kastamka waa inuu soo qortaa codsi qoran oo

ay ku qoran tahay warbixinta looga baahan yahay si loogu ogolaado.
3. Shuruudaha waxa lagu cadaynayaa habka uu u isticmaalayo bakhaarka.
4. Ogolaanshaha kaliya waxa loo siin karaa kaliya ashkhaasta ka asaasan Soomaaliland.

Qodobka 97aad
Waajibaadka Bakhaar Hayayaha

Bakhaar hayuhu wuxuu masuul ka yahay:-
a) Inuu hubiyo badeecadda bakhaarka taal in aan amar la'aan lagu saari karin
b) Inuu fuliyo bakhaar hayuhu waajibaadka badeecadda taala bakhaarka isagoo raacaya nidaamka u yaala kastamada
c) Inuu raaco amarada gaarka ah ee masuuliyiinta kastamka.

Qodobka 98aad
Masuuliyadda Loo Kaydiyaha

1. Dariiqadda ay sheegayso qodobka 97aad halka awood siintu ay khusayso bakhaarka iyo masuuliyada sida ku cad qodobka 97aad (a iyo b), waxay khusaynaysaa loo kaydiyaha.
2. Loo kaydiyuhu wuxuu had iyo jeer masuul ka yahay waajibaadka ka imanaya dhigista badeecadda sida ku cad nidaamka bakhaarka kastamka.

Qodobka 99aad
Xawilaadda Shuruucda iyo Waajibaadka (Wareejinta)

Bakhaar hayaha waxa lagu badali karaa qof kale iyadoo la raacayo shuruucda iyowaajibaadka kastamka.

Qodobka 100aad
Damaanad

Iyadoon la jabin qodobka 85aad maamulka kastamku wuxuu u baahan yahay inuudamaanad buuxda ka helo bakhaar hayaha sida ku cadqodobka 97aad

Qodobka 101aad
Diwaan-galinta Badeecadda

1. Qofka maamulka kastamku u magacaabo, wuxuu diwaan galinayaa badeecadaha taala bakhaarka isagoo gelinaya foomam sharciyaysan oo kastamku leeyahay. Daruuri maaha in bakhaarada dadwaynaha la dhigo badeecadda.
2. Iyadoo la tixraacayo qodobka 83aad, maamulayaasha kastamku waxay diwaan galinayaan badeecadda taal bakhaarka iyadoo la raacayo qodobka 97aad (a,b) lana fulinayo oo la marayo shuruucda kastamka sida foomka caddaynta ee badeecadda.

Qodobka 102aad
Kaydinta Badeecadda

1. Baahi dhaqaale meesha ay jirto, kastamkana aanay saamayn ku lahayn, maamulka kastamku waxa uu ogolaanayaa:

a) Iyadoo la raacayo amarka maamulka kastamka, badeecadda waxa la dhigayaa bakhaarka
b) Badeecadda aan Soomaaliland lahayn waxa la dhigayaa agagaarka bakhaarka Iyadoo la raacayo nidaamka badeecadaha soo dega. Badeecaddahaasi waxay ku bixi karaan amarka wasiirka maaliyadda
c) Badeecadaha aanay Soomaaliland lahayn waxa la dhigayaa agagaarka bakhaarka iyadoo la raacinayo nidaamka badeecadaha hubinta kastamada, badeecadahaasi waxay ku bixi karaan amarka Wasiirka Maaliyada.

2. Xaaladaha aan ku xusnay (1), badeecaddaasi ma marayso nidaamka bakhaarka ee kastamka.
3. Maamulka kastamku waxa uu u baahnaan karaa badeecadda ku qoran (1) in la diwaan galiyo sida ku xusan qodobka 101aad.

Qodobka 103aad
Habka diwaan-galinta Badeecadaha

Marka la keeno badeecad bakhaarka kastamka, badeecadaas waala diwaan galinayaa sida waafaqsan sharciga iyo nidaamka kastamka ee ku xusan qodobka 101aad.

Qodobka 104aad
Xadaynta Wakhtiga

Wax xadaynayaa ma jiro muddada badeecaddu ay bakhaarka kastamka oolayso. Si kastaba ha ahaatee maamulka kastamku wuu xadayn karaa oolitaanka badeecadaasi taala bakhaarka kastamka, qofka badeecadda lehna waxa la siin karaa heshiis cusub.

Qodobka 105aad
Foomamka lagu Isticmaalayo Badeecadda

1. Badeecadda soo degta waxa la galinayaa foomamka caadiga ah ee ay ku tiilay si loo xafido
2. Foomamka ku xusan (1) waa inay ahaadaan kuwo maamulka kastamku hore u sharciyeeyey.
3. Foomamka ku xusan (2) waa inay noqdaan foomam uu hore u soo sharciyeeyey wasiirka maaliyaddu

Qodobka 106aad
Badeecad si ku Meel Gaadha loo Saaray

Marka ay duruufi timaado, badeecaddii hore u taalay bakhaarka kastamka, si ku meel gaadha waa loo saari karaa Iyadoo la raacayo amarka maamulka kastamka. Badeecadi marka ay dibada taalo, waxa la galinayaa foomamka ku xusan qodobka 105aad.

Qodobka 107aad
Wareejinta Badeecadda

Maamulka Kastamadu waxay ogolaan karaan in badeecad loo dhigay habka Bakhaarka Kastamada, loo wareejiyo Bakhaar kale oo Kastam.

Qodobka 108aad
Galitaanka Qaan Kastam (Dayn)

1. Marka ay dhacdo in qaan kastam lagu galo badeecad soo degtay, iyadoo qiimaha badeecadaas ku salaysantahay sicirka dhab ahaan laga soo bixiyey badeecadaas- ama – sicirka laga bixin doono , taas oo ay ku jirto kharashka bakhaar dhigista , hagaajinta , iyo tayeynt , muddada ay taalo bakhaarka, Kharashyadaas oo aan loo baahnayn in logu daro qiimeynta kastamka haddii ay si gooniya loogu qoray oo ka baxsan sicirka badeecadda laga soo bixiyey - ama laga bixin doono.
2. Haddii badeecadda kor ku xusani ay soo martay habka loo yaqaan (USUAL FORM OF HADLING) oo macnaheedu yahay sida ku qeexan qodobka 105aad nooca badeecaddaasi, qiimaha iyo tirrada la qaadan doono marka la soo saarayo cashuurta soo dejinta haddii uu soo codsado" soo dejiyuhu " in aanay soo marin habka " usual form of handling " sidaasna loogu cashuurayo.Inkastoo dhaqan gelinta qodobkan loo raacayo xeer nidaamiga uu soo saarayo Wasiirku.
3. Badeecaddii laga bixiyay cashuurta ku waajibtay waa la sii daynayaa iyadoo la raacayo nidaamka kastamka u dhigan haddii ay is waafaqaan cosdsiga soo dejiyaha iyo habka qiimaha alaabta iyo nidaamka loo raacay

F. NIDAAMKA LASOO GELISTA

Qodobka 109aad
Ku Dhaqanka Nidaamka

1. Iyadoo aan la jabin qodobka 110aad, nidaamka gudaha ee raacayaa waxa uu ogolaanayaa in badeecad lagu isticmaali karo Soomaaliland hal mar iyo wixii ka badanba
   a) Badeecad aan Soomaaliland lahayn oo dib loo dhoofinayo, waxa loo raacayaa nidaamka kastamka u degsan.
   b) Badeecad la sii daayay oo cashuurteeda la bixiyay oo dib u dhoofaysa, waxa loo raacayaa nidaamka kastamka u degsan
2. Ereyadan soo socdaa waxay leeyihiin macnayaashan:
   a) Qaabka hakinta nidaamka gudaha waxa loo raacaya 1(a)
   b) Qaabka dib u celista nidaamka gudaha waxa loo raacaya 1(b)
   c) Habka hawl fulineed ka
      - *Badeecadaha shaqayntooda waxa ka mida qoqomin , isugayn iyo isku xidh – xidhista alaabooyinka*
      - *Farsamaynta badeecadda iyo*
      - *Dayactirka badeecadda waxa ka mida xarayntooda iyo isku hayntooda nidaamkan.*
      - *Badeecadaha uu gaarka u tilmaaman Wasiirka maaliyadda kaas oo aan ku jirin kuwa magdhowga leh laakiin wax soo Saar leh.*
   d) Wax soo saarka magdhawga leh: dhammaan natiijada farsamaynta shaqo
   e) Badeecadaha isu dhigma alaabta Soomaaliland ee u dhiganta halkii alaabta soo degta ee waradaysan
   f) Qiyaasta laga helaayo: boqolkiiba inta laga helayo magdhowga wax soo saarka alaabta farsamaysan ee soo degta.

Qodobka 110aad

Badeecaddaha Isu-dhigma

1. Marka la fulinayo shuruudaha ku yaal qodobada 2 iyo 4, maamulka kastamku wuxuu ogolaanayaa:
   a) badeecadaha isu dhigma waxa lagu bixinayaa si isleeg
   b) badeecadaha isu dhigma ee dib loo dhoofinayo waxa lagu bixinayaa si isleeg.
2. Badeecadaha isu dhigma waa in ay isku nooc ahaadaan, amarka xaaladaha gaarka ah waxa bixinaya wasiirka maaliyadda.
3. Marka la bixinaayo qaybta (1) badeecadda soo degtay waxa loo tixgalinayaa sida uu qabo sharciga kastamka ee isku dhignaanta badeecaddaha
4. Badeecaddaha mamnuucaadka ah ee xaalado gaara ah ku yimaada ee ku xusan (1) waxa loo cuskanayaa amarka wasiirka
5. Sida qodobada 1aad faqrada b) sheegayo, badeecadda dhoofaysa waxa ku waajib ah in laga qaado cashuurta dhoofinta (Export Duty) Haddii aan dib u dhoofin lagu samayn uu farsameynta Gudaha ka bacdi , qofka haysta ogalaansho waxa looga baahan yahay in uu soo dhigo damaanad ah in uu ku bixin doono cashuurta badeecaddaas kaga waajibi doonta.

Qodobka 111aad
Dalab Awoodee

Qofka badeecadda sitaa marka uu keeno codsigiisa, waxa amar lagu bixinayaa in loo fuliyo hawshiisa.

Qodobka 112aad
Bixinta Awooda

Amarka waxa lagu bixinayaa oo kaliya:
   a) Dadka degan Soomaaliland iyo kuwa aan deganaynba waxa lagu ixtiraamayaa in awood sharci leeyihiin
   b) Iyada oo aan la jabin badeecad la dalbaday ee ku xusan qodobka 109aad faqradiisa c) badeecadda soo dagtay waxa lagu cadeeyay qodobka 110aad iyadoo la cadaynayo xaaladaha ay ku sugan tahay badeecaddu.
   c) Nidaamka ay bakhaarka u soo galaan badeecadd dib u dhoofaysa ama la dhoofinayo oo ay ku xeeran yihiin duruufo dhaqaale waxa go'aankeeda iska leh wasiirka maaliyadda

Qodobka 113aad
Mudada Dib u Dhoofinta

1. Maamulka kastamku wuxuu cayimayaa mudada dib loogu celinayo alaab la soo badalayo taasoo go'aan dambe laga qaadanayo mudada
2. Badeecaddda aanay Soomaaliland lahayn, muddada ay bakhaarka kastamka oolayso waxa samayn kara maamulka kastamka iyadoo loo fududaynayo ganacsadaha badeecadda sita.
3. Iyadoo la tix raacayo Qodobada 110 (1,b) maamulka kastamku wuxuu cayimayaa in badeecadda aanay Soomaaliland lahayn ee taala bakhaarka la siiyo muddo cayiman. Mudadu waxay ka bilaabmaysaa maalinta la ogolaado codsigiisa dib u dhoofinta ee alaabta magdhawga ee isku dhiganta.

4. Xiliyadda duruufaha gaarka ah waxa mudada cayimaya wasiirka maaliyadda.

Qodobka 114aad
Qadarka Cashuurta

1. Maamulka kastamku waxa uu dejinayaa qadarka cashuurta, waxaanu dhigayaa meesha ku habboon. Qadarka cashuurta waxa lagu salaynayaa duruufaha kolba taagan.
2. Marka ay duruufuhu Saamaxaan, qadarka cashuurta waxa lagu bixinayaa nidaamkakastamku lahaa ee la Mari jiray.

Qodobka 115aad
Badeecad aan Xaaladeeda la Badali Karin

Badeecaddaha ku sugan xaaladaha aan la badali Karin, ama aan badeecadda magdhabka ah go'aanka lagu sii daynayo waxa iska leh Wasiirka Maaliyadda.

Qodobka 116aad
Sixid Deyn Kastam

1. Iyadoo la tixgalinayo qodobka 119aad, khalad dhacay marka la saxayo, waxa dib loogu noqonayaa badeecaddii iyo foomamkii cadaynta si dib loo saxo Iyadoo la raacayo sharciga kastamka u yaal.
2. Iyadoo la tixraacayo (1) waxa dib loo saxayaa badeecaddii lagu khaldamay waxaana la.
3. Waafajinayaa ta'riifadda Iyadoo haddii laga waayo ta'riifadda lagu cashuurayo ta ugu dhaw

Qodobka 117aad
Badeecad la Celinaayo

Tixraac qodobka 116aad ee badeecadda khaladkeeda la saxay:

- a) Waxa lagu salaynayaa cashuurta soo dejinta, iyadoo meesha ay ka muuqata foomamkii cadaymaha ee wasaaradda maaliyadda Iyadoo la barbar dhigayo qaybtii dhoofinta ee badeecadda la celinaayo (Compensation) si kaste ha ahaate waxa la waydiinaya cashuurta la qiimeeyay wax soo saarka sida ku cad qodobka 116aad.
- b) Cashuurtu waxay ku dhacaysaa cashuurta soo dajinta Iyadoo la raacayo xeerka u dejisan nidaamka kastamka:
  - i. Qofka ay khusayso wuxuu codsanayaa in loo sameeyo sida ku cad qodobka 116aad
  - ii. Xaaladaha badeecadda la isku badalay waxay ku dhacaysaa wixii ku waajibay cashuurta soo dejinta in leeg ayuu bixinayaa sida ku cad qodobka 116aad
- c) Waxa loo raacayaa xeerarka qiimaynta kastamka ee ku cad habraaca habka hubinta kastamada
- d) Waxa loo raacayaa ta'riifada haddii la waayana ka ugu dhaw ee u eeg ayaa la qaadanayaa
- e) Waxa la ogolaanayaa in lagu sii daayo cashuur dhaaf haddii ay jiraan kuwo hore oo la mida.

Qodobka 118aad

Dhoofin ku meel Gaadh ah

1. Badh ama gabi ahaanba badeecadda la xanibay ama badeecadda aan la badalayn si ku meel gaadha waa looga dhaafin karaa iyadoo looga danleeyahay nidaam Marin dheeriya oo ka baxsan xuduudaha kastamka ee Soomaaliland haddii ay ogolaadaan masuuliyiinta kastamka, si wafaqsan shuruudaha u yaala nidaamka bixida.
2. Haddii la galay dayn kastam marka la soo dejinayay alaabtaasi, waxaa la saari doonaa:
   a) Cashuurta soo dajinta alaabta la magdhabayay ama badeecadda aan la soo badalin ee lagu sheegay faqradda 1, ee lagu xisaabiyey si waafaqsan qodobka 116aad iyo 117aad ,iyo
   b) Cashuurta soo dejinta alaabta dib loo soo dejiyay ka marka la soo mariyey meel ka baxsan xuduudaha kastamka ee Soomaaliland, qadarka la xisaabiyey waa in lagu xisaabiyaa si waafaqsan qodobadda la xidhiidha habka nidaamka bixista shuruud la mida ta lagu dhaqayo alaabaha la dhoofinayo si waafaqsan nidaamka dambe ee loo saaray isu gudub lacag la'aan ah ka hor intaanay dhoofintaasi dhicin.

Qodobo Gaara Oo La Xidhiidha Nidaamka La Bixista

Qodobka 119aad
Qaabka Dib- u Celinta

1. Qaabka dib u celinta waa loo isticmaali karaa badeecadaha oo dhan, waa in aanay, ahayn, mid la isticmaali karo, wakhtiga ogolaanshaha bixista isu gudubka lacag la'aanta ah.
   a) Alaaabta soo degaysa waxay mutaysanaysaa xadidaadaha soo degista ee xaga tirada. ,
   b) Ta'riifadda lagu soo rogay ee cayiman ayaa lagu dhaqayaa badeecadda soo degaysa ama ,
   c) Cashuurta dhoofinta ee la laba jeer bixiyey ama cashuurta loo gooyey alaabta la magdhabyo.
2. Waxaa dheer, gadaal ka bixinta cashuurta soo dejinta ee qaabka bixista waa suurto gal, wakhtiga dhawaqa bixista alaabta la magdhabayo la ogolaaddo, cashuur gadaal ka bixin loo sameeyo.
3. Waxa xadidaad ku sameyn Kara faq 1 iyo 2 wuu soo saari karaa wasiirka maaliyaddu.

Qodobka 120aad
Waxyaabaha Gaar loo sheegayo

1. Cadaymaha alaabtu ku baxayso waxa la soconaya amar gaar ah.
2. ka dib codsiga maamulka kastamka , ogolaanshaha waxa lagu dajinayaa cadaynta badeecadda la sii daayay.

Qodobka 121aad
Waxyaabaha ka Reeban Habka Dib-ula-bixista

Nidaamka dib ula bixista, Qodobka 110, 1) b), 3) and 5), Qodobka 113, 3), Qodobkas 115 and 116, Qodobka 117 c), and Qodobka 124 laguma dabaqayo.

Qodobka 122aad
Dhoofinta qaabka dib ula bixista ku meel gaadhka ah

Dib u dhoofinta alaabta la magdhabayo ee loo qaaday sida ku sheegan Qodobka 118aad, 1) looma tix galin doono dhoofin. Marka laga reebo markay alaabtaasi aanay ahayn mid dib loogu soo dajinayo Soomaaliland muddo cayiman.

Qodobka 123aad
Dib u bixin ama dhimis

1. Loo fasaxaha waa la waydiisan karaa in cashuurta soo dejinta mar labaad la bixiyo ama la soo diro haddii ay sidaasi qanciso masuuliyiiinta kastamka markay alaabta soo degtay ee loo sii daayey isu gudubka qaabka dib ula bixista oo u qaab alaab la magdhabayo leh ama alaab aan la bedelin oo ah laba mid uun:.
   a) Mid la dhoofinayo , ama
   b) Haddii ay dib u dhoofayso oo ay marayso nidaamka gudubka badeecadaha, waxa la marinayaa nidaamkii bakhaarka, sida soo dejinta ku meel gaadhka ah (Supportive Arrangement). Shuruudaha oo dhami waa inay fulaan.

2. Iyadoo loo eegayo in loo sameeyey hab dhaqan kastameed ansax ah ama isticmaal ee lagu sheegay qaybta labaad ee faqradda 1, alaabta la magdhabayaa ama badeecadda aan la badelin waa in loo tixgalinayaa badeecad aan Soomaaliland ahyn.
3. Muddada ay tahay in codsiga dibu bixinta la sameeyo waxaa goynaya wasiirka Maaliyadda.
4. Iyadoon waxba loo dhimeyn tilmaamaha b) ee Qodobka 116aad, haddii alaabta la magdhabayaa ama badeecadda xaaladda aan la badelin la mariyo nidaamka kastamka si waafaqsan qodobka 1 la soo fasaxo isu gudub , qadarka cashuurta dib loo bixinayo ama la dhiibay waa in loo tixgaliyaa qadarka daynta kastamka.
5. Iyadoo looga danleeyahay go'ynta qadarka cashuurta soo dejintu in ay ahaato mid dib loo bixiyey ama la dhiibay Qodobka 117aad, waa in loo maraa si isku mida.

Qodobka 124aad
Cashuur Dhaafka Badeecadda Dhoofaysa

Soo galinta farsameyneed ee nidamka, lagu dhaqayo hanaanka waa in uu sidoo kale si ay ugu gudubto alaabta dib loo hagaajinayo Nidaamka galista si loo soo hagaajiyo way u gudbi heli kartaa dhafista cashuurta dhoofinta taasoo alaab la nooc ahi ay ka heshay Soomaaliland

Habka Ku Hubinta Nidaamka Kastamka

Qodobka 125aad
Ku Dhaqanka Nidaamka Kastamka

Nidaamka sii habaynta ee masuuliyiinta kastamadda waa in ay u ogolaadaan badeecadaha aan Soomaaliland ahayn in loo isticmaalo xuduudaha kastamka ee Soomaaliland hawl gal badelaya noocoodda iyo xaaladoodaba, iyagoon laga qaadi doonin cashuurta soo dajinta ama siyaasadaha lagu culaysiyo ganacsi ahaan ee kale, iyagoo ay tahay in ay u ogolaadaan alaabtaasi ka dhalatay hawl galkaasi in gasho isu gudubka badeecadaha cashuur soo dejineed oo ku habboon. Alaabtaasi waxa loogu

yeedhi doonaa alaabaha la sii habeeyey.

Qodobka 126aad
Duruufo gaara

Xalaadaha iyo duruufaha gaarka ah ee uu marayo nidaamka sii habaynta ee masuuliyiinta kastamku waa loo isticmaali karaa waxaana go'yn doona wasiirka maaliyadda.

Qodobka 127aad
Amar fasax

Amarka masuuliyiinta kastamka ee habaynta waa la damaanad qaadayaa ka dib codsiga shakhsiga fulinaya habeynta ama isku dubaridka iyada si loo sii wado.

Qodobka 128aad
Ogolaansho Fasax siin

Fasax waxa la siin karaa kaliya:

a) Shakhsiyaad laguaasaasay;

b) Marka badeecadda la soo dejinayo loo garto in ay yihiin alaab la habaynayo/warshadaynayo ;

c) Marka badeecadda aan dhaqaale ahaan dib loo sii habayn Karin noociyadoodii ama xaaladooddii siday ahayaan markii ay mareen habka.

d) Marka marista habku aanu sababaynin wax isdaba marin lagu la kaco xeerarka khuseeya asalka iyo tiradda la xakameeye ee lagu dhaqayo badeecadaha la soo dejinayo. ;

e) Marka habka Shuruudaha daruuriaga ee caawinaya dhisida iyo hanashadda alaabta la habaynayo ee Soomaaliland iyadoon si baahsan wax loogu dhimaynin danaha laaab la mid ah soo saareyaasha la midka ah ee Soomaaliland(shuruudo dhaqaaleedyo) la buuxiyo.

f) Xaaladaha loo qaadan karo in la buuxiyey shuruudo dhaqaaleedyadda waxaa go'yndoona wasiirka maaliyadda.

Qodobka 129aad
Marxaladda Dajinta Badeecadaha

Qodobka 113, 1), 2) iyo 4) iyo Qodobka 114 waa in lagu dhaqaa xaaladaha isku midka ah.

Qodobka 130aad
Galista daynta kastamadda

Marka dayn kastamdeed ka dhalatay badeecadda aan nooceeda la dhalan rogin ama ku jirta heerka dhexe oo la barbar dhigay laguna ansaxiyey ogolaanshaha, qadarka dayntaasi waa in lagu gooya qadarka la saarayo shay kasta ee fuuli kara badeecadda soo degtay, wakhtiga la aqbalayo codsiga lagu dalbanayo badeecadda ee nidaamka kastamka.

Qodobka 131aad
Hab dhaqanka la kala doortay

Markay badeecadda la soo dejinayo u qalanto habdhaqan tix galin gaara marka la marinayo habka habeynta ee masuuliyiinta kastamka, iyo habdhaqanka gaarka ah ay tahay mid lagu dhaqayo alaabaha la midka ah alaabta la soo habeeyey ee loo sii dayey suuqa, cashuurta soo dejinta taasoo alaabta ku waajibtay waana in lagu xisaabiyaa qadarka waajib habdhaqankaasi
Marka habdhaqanka ta'riifadda ee lagu sheegay faqradda 1 ee la taxaluqdda badeecadda soo degaysa ay mutaysatay xadidaad ta'riifadeed ama liisto ta'riifadeed , ee lagu dhaqayo qadarka cashuurta ee lagu sheegay faqradda 1 ee la xidhiidha alaabta la habaynayo waa in iyadana loo eegaa shuruudaha habdhaqanka ta'riifadeed ee la doorbiday lagu dhaqayo badeecadda soo degaysa wakhtiga la ogolaaday suuq galinteeda . Xaaladda tiradda badeecadda soo degaysaa si dhab ah loogu isticmaalayo soo saaraha. Xaaladan tirada badeecadda soo dagaysa waxa la marinayaa habkii ta'riifta waana la cashuurayaa ka dibna waa la fasaxayaa.

Qodobka 132aad
Soo dejinta ku meel-gaadhka ah

Habka soo dejinta ku meel gaadhka ah, waa in loo ogolaadaa, alaabta soo gashay Soonaha Kamstamada Soomaaliland, gabi ahaanba ama qayb ahaan in laga dhaafo cashuurta soo galista iyadoo aan la marinayn, siyaasado ganacsiga lagu xakamaynayo

Qodobka 133aad
Ogolaanshaha Ganacsi

Waa in lagu ogolaadaa ka dib codsiga shakhsiga, kaas oo alaabta/badeecadda u isticmaalaya ama u diyaarsaday inuu adeegsado

Qodobka 134aad
Kala saarida alaabta/badeecadda

Masuuliyiinta Kastamadu waa ay diidi karaan, ogolaanshaha habka soo dejinta alaabta ee kumeel gaadhka ah, marka aanay suurta gal ahayn in la saxo, oo la garto alaabta soo degaysa.Haddaba masuuliyiinta kastamku way ogolaan karaan, isticmaalka habka soo dejinta alaabta ee ku-meel gaadhka ah iyagoo aan aqoonsanin Alaabtaas/Badeecaddaas, marka ay la noqoto in alaabtaa noocyadeeda ama hawlgalka lagu isticmaalayaa, ay ka maqan tahay talaabooyinkii lagu ogaanayay ama lagu hubinayay nooceeda, aanu ahayn mid dhalinaya ku xad gudub nidaam.

Qodobka 135aad
Muddada dib u dhoofinta

1. Masuuliyiinta kastamka ayaa qoondaynaya, muddada gudaheeda ay alaabta la soo dhoofiyay dib looga dhoofinayo, ama la siinayo habdhaqan kastameed oo cusub ama isticmaal. Muddadaasi waa in aanay ka badan muddada ogolaanshaha loo siiyay.
2. Iyadoo aan lagu xad gudbayn muddada gaar ah ee loo qoondeeyay si waafaqsan qodobka 136aad, muddada ugu badan ee alaabi ay si ku meel gaadh ah ugu sugnaan

karto, habka soo dejinta ee ku-meel gaadhka waa 24-bilood. Haddaba, muddo intaa ka gaaban, waa la isku waafiqi karaa, hadduu ogolaado qofka ay khusaysaa.
3. Haddaba, marka ay duruufo gaar ahaaneed daruuri ka dhigaan, masuuliyiinta kastamku ka dib shakhsiga codsaday, way kordhin karaan wakhtiga ama muddada lagu sheegay faqrada 1, 2, si ay u ogolaadaan, isticmaalka haddii ay suura gal noqoto.

Qodobka 136aad
Shuruudaha ka dhaafista buuxda.

Xaaladaha iyo shuruudaha gaarka ah, ee habka soo dejinta ku meel gaadhka ah loo isticmaali karo, in si buuxda looga dhaafo, cashuurta soo dejinta waxa goyn doona, wasiirka wasaaradda Maaliyadda.

Qodobka 137aad
Badh ka dhimis/Ka Dhaafis

1. Isticmaalka habka soo dejinta ku meel gaadhka ah, ee badh lagaga dhaafayo cashuurta soo dejinta waa in la siiyaa, iyadoo la tix-galinayo alaabta aan ku xusnayn, qodobada, ansaxa ah ee waafaqsan qodobka 136 ama ku jira qodobadaasi, laakiin aan buuxinin shuruudaha halkaas ku qoran, ee siinta soo dejinta buuxda.
2. Liiska alaabta ee aan loo tixgalin doonin, habayaraatee habka soo dejinta, looma isticmaali doono iyadoo loo eegayo shuruudaha, habka loo adeegsan doono, ama loo isticmaali doono waa inuu gooyaa wasiirka maaliyaddu

Qodobka 138aad
Bixinta Cashuurta iyo xaaladaha badh ka dhimista

1. Xadiga cashuureed ee ku waajibay, alaabta/badeecada, maraysa habka soo dejinta ee badh ka dhaafista, waa in uu ku salaysnaado 3% bil kasta ama bilo kala duwan, oo ay alaabtu taalay, habka soo dejinta ee badh ka dhimista ee qadarka cashuureed ay ahayd in laga bixiyo,
2. Badeecaddaa la sheegayo, haddii ay tahay mid loo fasaxay suuqa, isla markii ay soo gashay, habka soo dejinta ee ku meel gaadhka ah.
3. Qadarka cashuurta soo dejinta ee la saarayaa waa in aanu ka badnaan, xadiga la saari lahaa, haddii alaabtaa gaarka ah, loo sii dayn lahaa suuqa, isla wakhtiga ay soo gashay habka soo dejinta eek u meel gaadhka ah iyadoo aan loo xisaabinayn dul saarka ku waajibi kara
4. Wareejinta xuquuqaha iyo waajibaadyada ka dhashay habka soo dejinta ee ku meel gaadhka ah ee ku dhigan qodobka 87, loogama jeedo, ka dhaafis la mid ah, in loo suurta galiyo, muddo kasta oo isticmaal.
5. Marka wareejinta ku xusan faqrada 3, loo sameeyo labada qof ee loo ogolaaday isticmaalka habka, inta lagu gudo jiro isku bil, qofka la siiyay ogolaansho bil ah, waa ku waajib in uu bixiyo qadarka cashuurta soo dejinta ee lagu leeyahay gabi ahaanba bishaas.

Qodobka 139aad
Deyn ka gelid Kastam

1. Marka deyn kastam lagu galo, alaab soo dejin, qadarka alaabtaas, waa in lagu gooyo

iyadoo sal looga dhigayo, mabaa'diida cashuureed ee ku habboon alaabtaas, wakhtiga ogolaanshaha waydiisashada marista habka soo dejinta ee ku meel gaadhka ah. Haddaba, marka qodobka 136aad uu sidaas sheegay qadarka deynta ee ku habboon, waxa lagu salaynayaa mabaadii'da cashuureed ee ku habboon alaabtaas la sheegayo, wakhtiga uu kastamku alaabtaasi ku soo dhamaatay, taas oo ah xaalad kastamka deyn laga galay, haddaba, marka warbixinta ay heli karaan masuuliyiinta kastamku ay u suura galinayso, inay fahmaan in deyn kastam la galay, ka hor intii aanay ka gun gaadhin, xadiga cashuurta soo dejinta ama dhoofinta ee ku waajibtay alaabtaas aynu soo sheegnay waa in lagu jaan gooyaa, xeerarka qiimaynta ee la taxaluqa alaabta mudda hore loogu lahaa deynta kastamka ee ka dhalatay xaalad, ka soo baxday warbixin jirta markaa.

2. Marka sababta loo dhigay alaabtaas habka badh ka dhaafista cashuurta dhoofinta, deyn kastameed la xidhiidha, alaab la dhigay habka aynu sheegnay, qadarka denytaasi waxa uu la mid noqonayaa, farqiga u dhexeeyay labada cashuurood ee loo xisaabiyay hab waafaqsan faqrada 1, iyadoo bixinteedana loo mari doono qodobka 138aad.
Saarista si loo soo habeeyo

Habka Nidaam La Bixista

Qodobka 140aad
Isticmaalka habka

1. Habka saarista si loo soo habeeyo, iyadoo aan waxba loo dhimayn qodobada maamulaya habka isku badalka ee ku dejisan qodobka 149aad, 154aad ama qodobka 118aad, waa in loo ogolaaday alaabta ay tahay in soonaha kastamada Soomaaliland si ku meel gaadhka ah looga dhoofiyo, si ay u soo marto hawl gal, dib u soo habayn, oo sababaya in alaabtaas loo ogolaado inay gasho suuqa iyadoo gabi ahaanba ama badh ahaanba laga dhaafayo cashuurta soo dejinta.
2. Dhoofinta alaabta Soomaaliland ee ku meel gaadhka ah, waa in lagu dhaqo xeerarka dhoofinta cashuurta, laguna xakameeyo siyaasad ganacsi iyo hababka kale ee rasmiga ah ee alaabta Soomaaliland kaga baxayso xuduudaha kastamada Soomaaliland.
3. Waa in lagu dhaqaa Qeexitaanadan soo socda:
   a) Dhoofinta alaabta ee ku–meel gaadhka ah, waxaa loola jeeda in la mariyo alaabta habka bixista, si loo soo habeeyo.
   b) Hawl galka habaynta waxa loola jeeda, hawl galka lagu sheegay qodobka 109aad, 2, (c) faqrada 1, 3,
   c) Alaab la soo hagaajiyay, waxa loola jeeda dhammaan alaabaha ku dhashay hawl gal hagaajineed,
   d) Qiimaha ugu sareeya waxa loola jeeda, tirada ama boqoleyda alaabta la soo hagaajiyay ee laga helay, dhoofinta ku meel gaadhka ah ee tiro alaab ah oo gaar ah.

Qodobka 141aad
Shuruudaha

1. Habka saarista si loo soo habeeyo waa in aanu u furnaanin ama uma banaana alaabaha Soomaaliland:
   a) Kuwa dhoofintoodu ay dhalinayso, laba jeer bixinta ama dib ka bixin cashuurta soo dejinta.
   b) Taas oo ka hor dhoofinteedi loo sii daayay suuqa gabi ahaanba iyadoo laga

dhaafay cashuurta soo dejinta, illaa iyo dhamaadka isticmaalkeeda iyo inta shuruudaha ogolaanshaha ka dhaafistu ay wali dhaqan gal yihiin

c) Taas oo dhoofinteeda ay ka dhalanayso, in loo damaanad qaaday dib u bixinta cashuurta dhoofinta.

2. Haddaba, xadidaadaha faqrada 1, waxa goyn doona wasiirka Wasaaradda Maaliyadda.

Qodobka 142aad
Ogolaansho

1. Ogolaanshaha habka isticmaalka soo habaynta ee saarista ah/bixinta ah waa in lagu soo saara ka dib codsiga qofka isku duba ritay hawl galka soo habaynta, si loo fuliyo.

2. Iyadoo lagu koobayo ogolaanshaha isticmaalka, habka saarista si loo soo habeeyo ee lagu siiyay qof kale alaab asal ahaan Soomaaliland ka soo jeeda, marka hawl galka habayntu uu ka kooban yahay, isku jir alaabta laga helay Soomaaliland iyo alaab/badeecad la soo dhoofiyay, sidii alaab la soo hagaajiyay, taas oo keenaysa isticmaalka habkaasi inuu kor u qaadayo iibka alaabta la dhoofinayo iyadoo aan waxba loo dhimayn dhinacna danaha muhiimka ah ee soo saarayasha alaabta alaabta la midka ah ee Soomaaliland ama alaab la soo hagaajiyay, ama alaab la mid ah alaab la soo hagaajiyay oo soo degtay. Xaaladaha isku duba ridkaasi, faqrada soo socota la dabiqi doono waxa goyn doona wasiirka.

Qodobka 143aad
Bixinta Ogolaanshaha

Ogolaansho waa in la siiyaa kaliya:

a) Dadka degan Soomaaliland

b) Marka loo arko inay suurta gal tahay in laga sameeyo, alaab hagaajin ay sabab u tahay, habaynta ku meel gaadhka ah ee alaabta dhoofaysa. Xaaladaha kuwaas oo xadidaad ay tahay in lagu sameeyo waa in uu gooyaa wasiirka wasaaradda maaliyaddu.

c) Marka ogolaanshaha habka isticmaalka, saarista si loo soo habeeyo aanay si halis ah u dhaawacayn danaha Soomaaliland ee habaynta xaaladaha dhaqaale.

Qodobka 144aad
Xadidaada muddada dib u soo dejinta

1. Maamulka kastamku waa inay cayimaan Muddada ay tahay in alaab la soo hagaajiyay dib loogu soo celiyo xuduudaha kastamada Soomaaliland. Way kordhin karaan mudada soo galista codsiga la haysto e sida habboon ogolaanshihiisa lagu helay.

2. Maamulka kastamadu waa inay dejiyaan, qiimaha ugu sareeya ee hawl galka ama haddii ay muhiim noqoto qaabka lagu goynayo qiimaha

Qodobka 145aad
Ka Dhaafista Cashuurta soo dejinta

1. Dejinta ee ku sheegan qodobka 146aad, faqradiisa 1, waa in la siiyaa kaliya marka alaabta la soo hagaajinayo la fasaxo oo lagu dhawaaqo inay suuqa ku galaan magaca ama wakaalada.

a) Fasax ogolaansho haystaha ama
b) Qof kasta oo kale oo degan Soomaaliland oo uu siiyay qofkaasi, isagoo fasaxaas ku helay ogolaanshaha ama raali ahaanshaha iyo shuruudaha masuuliyiinta oo uu buuxiyay.

2. Ka dhaafista gabi ahaan ama badh ahaan ee cashuuraha lagu sheegay qodobka 146aad, waa in aan loo ogolaan, marka halka shuruud ama waajibaad oo la xidhiidha habka saarista si loo soo habeeyo, aan la buuxinin, haddii aanu ka baaqsigaasi saamayn xoog ah ku lahayn, habsami u socodka hawl galka la soo sheegay.

Qodobka 146aad
Qiyaasta wax dhaafista

1. Gabi ahaanba ama badh ahaan ee ka dhaafista cashuurta ee lagu sheegay qoddobka 142aad, waa in ay saamaysaa, jarista qadarka cashuurta soo dejinta ee ku waajibtay alaabta, la soo hagaajinayo ee loo sii daayay suuqa iyo qadarka cashuurta soo dejinta ee ku waajibta, taariikh isku mid ah, alaab si ku meel gaadh ah loo dhoofiyey, haddii lagu soo dejiyay xuduudaha kastamada Soomaaliland iyadoo ka dib soo habeeyay ama hawlgalka habaynta ee ugu danbeeyay.

2. Qadarka jarista ee ku sheegan faqrada 1, waa in la isugu daraa iyadoo sal laga dhigayo tirada iyo nooca alaabta la sheegayo, wakhtiga la siiyay ogolaanshaha habka bixista si loo soo habeeyo iyadoo sal looga dhigayo, shay'ada kale ee la saarayo qadarka ku waajibaywakhtiga la aqbalayo codsiga la xidhiidha saarista suuq galista alaabta la soo hagaajay. Qiimaha alaabta sida ku meel gaadhka ah loo dhoofinayo, waa inuu ahaada ka lagu xisaabiyay alaabtaasi markii loo goynayay qiimo kastameedka alaabta la hagaajiyay si waafaqsan qodobka 31, faqradiisa 1, (b) (i) ama haddii aan qiimaha qaabkaas.

3. Lagu goyn karin, faraqa u dhexeeya qiimaha kastamka alaabta la hagaajinayo iyo qiimaha habaynta. Haddaba, marka ka hor intaan la marin, habka saarista soo habaynta, siku meel gaadh ahaan u dhoofinta alaabtaas loo sii daayo suuq gelis jaban, oo hoos loo dhigay qiimaheda iyadoo ay sabab u tahay, dhamaadka isticmaalka iyo shuruudihii loogu ogolaaday hoos u dhiga qiimahoodi la naaqusay, qadarka ay tahay in laga jaro, waa inuu ahaadaa xadiga cashuurta soo degitaan ee dhab ahaan u saarnayd alaabta markii loo sii daynayay suuqa.

4. Marka alaab ku meel gaadhka u dhoofaysaa ay u baahato in loo sii daayo suuq galis, qiimo hoos loo dhigay ama eber uu saaran yahay iyadoo loo eegayo dhamaadka isticmaalkeeda, qadarkaasi ayaa loo xisaabin doonaa oo wuu ugu jirayaa xisaabta, iyadoo siin doonta alaabtaasi inay marto hawl gal, la jaan qaadi karaya dhamaadka isticmaalka, ee dalka marka hawl galka soo habaynta ama markii ugu danbaysay ee hawl galkaasi uu dhaco.

5. Marka alaabta la soo hagaajiyay ay u qalanto talaabooyin hab dhaqan tacriifadeed iyadoo alaabooyinka ku guul daraystay ta'riifad la heer ah, sida ta alaabta la dhoofinayo ee ku meel gaadhka ah, qadarka cashuurta soo dejinta waxa xisaabta lagu darsanayaa marka, hoos u dhimid lagu samaynayo, qadarka lagu sheegay, faqrada 1, waana inuu ahaadaa, ka ay tahay in lagu dhaqo haddii, ku meel gaadh ku dhoofinta alaabta la buuxiyay, shuruudaha lagu dabaqayo hab dhaqanka xadidaada ta'riifada.

6. Qodobkan iyadoo aan waxba loo dhimayn dabaqaada qodobada la isla qaatay ama lagu dhaqayo, ganacsiga Soomaaliland iyo dalalka kale, kaas oo siinaya cashuur dhaafka alaabaha gaar ah ee la soo hagaajiyay.

Qodobka 147aad
Dib u habayn

1. Marka ujeedada hawl galka alaabta la soo habaynayo ay tahay hagaajinta ku meel gaadhka ah ee alaabta la dhoofinayo, waa in loo sii daayo suuqa, iyadoo gabi ahaanba laga dhaafayo cashuurta soo dejinta, markii ay timaado inay ku qancaan masuuliyiinta kastamka Soomaaliland in alaabtaa lagu soo hagaajinayo lacag la'aan, iyadoo ay sababtu tahay heshiis ama waajib xeer oo ka dhashay.
damaanad qaad, sabab uu yahay cilad xaga soo farsameeyaha ah ama warshada ah.
2. Faqrada 1, laguma dhaqayo marka qorshaha lagu daray, cilada alaabta la sheegayo suuqa loo sii dayay.

Qodobka 148aad
Dajinta cashuurta xaaladaha dib u habaynta

Marka ujeedada hawl galka soo hagaajinta alaabta ku meel gaadhka loo dhoofinayo, iyadoo hagaajintaasna loo samaynayo si looga helo lacaga kharashkii lagu bixyay, badh ahaan ka dhaafista cashuurta soo dejinta ee lagu sheegay qodobka 140, waa in loo damaanad qaadaa iyada oo la samaynayo, qadarka cashuureed ee ku waajibka ah iyadoo sal looga dhigayo, mabaa'diida cashuureed ee saaran alaabta la soo hagaajinayo wakhtiga la ogolaaday, codsiga ku sii daynta alaabtaas ee suuqa, iyadoo qorshaha lagu darsaday qiimo kastameedka, qadar la mid ah kii lagu soo hagaajiyay, lana siinayo, qiimahaasi inuu u taagan yahay kaliya, intii uu ka eegayay qofka haysta ogolaanshahaas, iyadoo aanay wax saamayn ah ku lahayn, xidhiidh ka dhexeeya qofka haysta iyo ku hawl galaha. Kuma jirto qodobka 146aad, wasiirka wasaaradda Maaliyadda ayaa goyn doona xaaladaha iyo shuruudaha gaarka ah ee alaab lagu si dayn karo, si ay suuqa u gasho oo ay la socoto hawl galka saarista soo habaynta, iyadoo uu dheer yahay qiimaha habaynta hawl galka, oo lagu salaynayo qiimaynta looga dan leeyahay meel marinta ta'riifada kastamada Soomaaliland.

Qodobka 149aad
Habka isku badalka

1. Si waafaqsan shuruudaha u degsan qaybta koowaad ee sida dheeraadka ah loogu dabaqayo qaabka isku bedelka waa inay u ogolaadaan, alaabta la soo dejiyay, oo halkan loogu yedhi doono alaabta la badalay, inay badalaan alaabta la hagaajiyay.
2. Maamulka kastamku waa inay u ogolaadaan qaabka isku badalka lacagaha in loo isticmaali karo, hawl galka soo habaynta ee la xidhiidha alaab Soomaaliland.
3. Iyadoo aan waxba loo dhimayn qodobka 154aad, qodobada lagu dabaqayo alaabta la soo hagaajinayo ayaa sidoo kale lagu dabaqayaa alaabta la badalayo.
4. Maamulka kastamku waa inay iyagoo raacaya shuruudaha loo dejiyay u ogolaadaan alaabta la badalayo in laga dhoofiyo, ka hor dhoofinta alaaba ee ku meel gaadhka ah, (Intaanay dhoofin). Xaalada soo dejin bedel waa in damaanad la dhigaa si loo daboolo, qadarka cashuurta soo dejinta.

Qodobka 150aad
Bedelka alaabta

1. Alaabta la soo badalay waa in ay yeelataa heer ta'riifadeed oo isku mid ah, marka ay

tayo ganacsi oo isku mid ah leedahay, waana inay lahaataa, hab dhaqan farsameed isku mid ah, marka ay alaabaha mar labaad la dhoofinayaa marayaan hagaajinta la sheegayo.
2. Marka alaabaha sida ku meel gaadhka ah loo dhoofinayaa la isticmaalay ka hor dhoofka, badelka alaabahaasina wuxuu noqonayaa isna mid la isticmaalay, mana noqon doono alaab cusub. Masuuliyiinta kastamku way ka reebi karaan qodobkan haddii badelka alaabtaas lagu soo bixiyay lacag la'aan, iyadoo ay sabab u tahay, heshiis ama waajib xeer oo ka dhashay damaanad qaad ama cilad farsamo oo xaga farsamada ah.

Qodobka 151aad
Shuruudaha isticmaalka qaabka isku badalka

Xaaladaha isku badalka waa la ogolaan karaa, kaliya marka la hubiyo in la buuxiyay shuruudaha ku yaala qodobka 150aad.

Qodobka152aad
Soo Dejinta ka Hor

1. Xaaladaha soo dejinta ka hor la sameeyay waa in alaabaha la dhoofinayo lagu dhoofiya, laba bilood ka hor oo ka bilaabmaya wakhtiga ay ogolaadeen masuuliyiinta kastamku baaqa la xidhiidha alaabta la badalay, inay suuqa gasho.
2. Haddaba, marka xaalado gaar ah, ay taas daruuri ka dhigaan, masuuliyiinta kastamku ka dib codsiga qofka danaynaya, muddo macquul ah ku kordhin karaan wakhtiga lagu sheegay faqrada koowaad.

Qodobka 153aad
Taariikhda Xisaabta Dhinaanshaha

Xaaladaha soo dejinta hore, taas oo Qodobka 147 lagu dhaqayo qadarka laga dhimayo waxa goyn doona oo sal uga dhigaya qiimaha la saarayo, alaabta sida ku meel gaadhka ah u dhoofaysa, taariikhda la aqbalay codsiga lagu marinayo nidaamka.

Qodobka 154aad
Waxyaabaha Reeban

Qodobka 142, (2) iyo qodobka 143, (b) Nuxur ahaan ma dabaqayaan halbeega isku badalka qiyaasta.

Qodobka 155aad
Nidaamka Siyaasada Ganacsiga

Waxa lagu dhaqayaa, nidaamka dhoofinta dibada ee arrimaha lagu muujiyay, sidoo kale in ay noqdaan kuwo waafaqsan habka tacriifada qaabka siyaasada ganacsiga

DHOOFINTA

Qodobka 156aad
Hab Isticmaalka

1. Hababka Dhoofinta loo ogol yahay alaabooyinka Soomaaliland ee ka baxaya goobaha

Kastamadda Soomaaliland waxay noqonayaan.Waxa waajib ah in nidaamka dhoofintu waafaqsanaado siyaasada dhoofinta ganacsiga oo lagu daray, heshiisyada ganacsi iyo nidaamka dhoofinta
2. Marka laga reebo badeecadaha dhammaan maray habka diyaarinta dhoofinta dibadda, dhammaan alaabaha Soomaaliland ee dibada loo dhoofinayo waa in la mariyaa hanaanka nidaamka dhoofinta.
3. Xaaladaha iyo Shuruudaha ay ka waajibayso in badeecada laga saaro goobta Kastamka Soomaaliland, ma noqonayaan kuwo lagu sheego cadayn ka timaada dhinaca wasiirka Maaliyadda.
4. Dhoofinta waxa waajib ah inay cadaynteeda bixiyaan, kastamka ugu xilsaaran, dhoofinta, qaybinta, habaynta iyo cabaynta badeecadaha iyo Rarista Maraakiibta, marka laga reebo, marar kooban oo dhinaca wasiirka ay ka imanayaan.

Qodobka 157aad
Sii Deynta Dhoofinta

Ogolaansho bixid/dhoofin, waxaa Shuruud u ah, Alaabtalaga hadlayo waxay kaga baxaysa goobta Kastamka Soomaaliland, marka xaalada noocaas ahii jiraan, waxay kaga baxaysaa sidii cadayntii hore ee la ogol yahay

~~D~~. *E(?).* KASTAMADU WAXA AY U OGOLAANAYAAN MACAAMIL AMA ISTICMAAL

Qodobka 158aad
Dib-u-celin Bixideed/dhoofin, Burburin iyo ka guuris/Haajirid

1. Alaabooyinka aan Soomaaliland ahayn way banaan tahay in:
   a) Dib-looga bixiyo/dhoofiyo goobta kastamada
   b) Burburin;
   c) Ka guurid/Haajirid dalkaas.
2. Dib u dhoofintu waa inay noqotaa, mid looga dan leeyahay, nidaamka u degsan alaabta baxaysa siyaasad ahaan iyo dhaqaale ahaanba.
Waxa jiri kara Xaalado badeecooyin/alaabta aan Soomaaliland laga lahayn ee laga mariyay nidaamka joojinta, kuwaas oo aan lagu dabiqi doonin siyaasada dhoofinta ganacsiga ee Wasiirka Maaliyadda.
3. Waxa lagu joojin karaa, xaaladaha wasiirka maaliyaddu baabiiyay, in la helo cadaymo masuuliyiinta Kastamadu hore uga soo saareen. Kala noqoshada dhoofinta/bixida ee Masuuliyiinta Kastamadu waa inay noqotaa dhaqan galinta iyo fulimaha ku cad qoraalka kowaad ee faqrada 2, laga bilaaba markaa waxa badeecadaa la marinayaa ama lagu dabaqayaa habka ganacsiga kastamka ee goobaha kastamada Soomaaliland, oo ka soo saari kara dib u dhoofin ama dib u bixin.
Waxa lagama maarmaan ah in si deg deg loo dhaqan galiyo go'aanka uu Kastamku ka soo saaray xalaadan, si deg deg ah ayaa loo dhaqan galinayaa. Waxaanay noqonaysaa mid si qaran loo fulinayo
4. Burburinta iyo ka Guurista aan laga bixinayn xisaabta dawladda Khashin kasta ama iskaraab uu sababay burburintu waa in ogolaansho looga helaa kastamka, ama khashinkaasi waxa lagu haynayaa ka warqabida kastamka

QAYBTA-V AAD
ALAABOOYINKA LAGA SAARAY SOONAHA KASTAMADA SOOMAALILAND

Qodobka 159aad
Waajibaad ka Qaadist Cadaynta rasmiga ah

1. Alaabooyinka ka baxayay soonaha Kastamada Soomaaliland, marka laga reebo alaabooyinka rarka ah ee ay sidaan gaadiidka, ka gudbaya xad biyoodka, ama hawada ee kastamka oo aan la joojinayn, waa waajib in la siiyo cadaynayo ama kastamadu bixiyaan bayaan hor dhac ah.
2. Wasiirka Maaliyaddu wuxuu cadaynayaa: - :
   a) Wakhti xadidan ama soo ururinaya cadaymaha ay bixiyeen masuuliyiinta goobta kastamadu u qaabilsan qaybta bixida, ka hor intaan alaabta la dhaafin goobta kastamka
   b) Sharciyada laga soocay ama ka badalan wakhtiga loo xadiday waxa la tix raacaya xaga sare,
   c) Shuruudaha ay noqonayso in la tanaasulo/raali galinta cadaynta loo baahan yahay, ee hordhaca ah waa kuwo lulmaya iyo
   d) Xaaladaha shardiga ama waajibka ka dhigaya in alaabtu ka baxdo soonaha Kastamada Soomaaliland, ma marayso xaaladaha hordhaca ah ama bayaan kastamku bixinayo. Taas oo waafaqsan xaalado kooban, marka loo eego ku saabsan noocyo dhaq dhaqaaq oo cayiman, badeecado ama gaadiid ganacsi oo ku shaqaynayay nidaamka caalamiga ah iyo heshiisyada dawliga ah.

Qodobka 160aad
Goobta la Dhigayo Cadaymaha Kooban

1. Marka alaab ka baxaysa goobaha kastamada Soomaaliland ay dhamaystirmaysaa si waafaqsan habka macaamilka Kastamada iyo sharciyada, kastamadani waxay cadaynayaan, inay dhamaystiran tahay, bixida alaabooyinkan, waxaanay siinayaan cadayn muujinaysa in alaabtaasi ay ka baxday kastamada Soomaaliland.
2. Marka alaab baxaysa aanay waafaqsanayn nidaamka, waxa waajib ah in xafiiska kastamka u sameeyo bixid, ama la xidhiidho kastamkii kale, haddii ay suura gal tahay in si elegtaroonig ah ay awoodi karaana waxay u samaynayaan, bixis. Waana in uu faahfaahin iyo cadayn bixiyo kastamkaasi.
3. Maamulka kastamku wuxuu aqbalayaa, halkii uu ka dhigi lahaa alaabta inuu sameeyo cadyn kooban ee ay dhigtaan wa in ay noqotaa mid si fudud loo heli karo xogta dhaqaale ee xogta halwgalka kanbiyuuter

Qodobka 161aad
isku xidhka bayaanada urursan

1. Wasiirka Maaliyaddu wuxuu samaynayaa Bayaano wada jir ah iyo isku xidhka soo saarista hordhacyo urursan, kuwaas ka kooban qaybaha qaadaa dhigaya halisaha iyo dabaqaadaha madaxda kastamadu soo gaadhsiiyeen.Ee ahmiyada koowaad siinaya nabad iyo ammaanka. Kuwaas oo loo raacayo habka ugu haboon ee waafaqsan lana jaan qaadaysa habka caalamiga ah ee nidaamka ganacsiga.
2. Marka ay duruuftu saamaxayso arrimahaa waa in la soo saara cadaynta bixida ee hordhaca ah, waana in la adeegsado xogaha in lagu isticmaalo hab farsamada tignoolajiga ah. mubaax tahay in la soo saaro.Waa suura gal in loo isticmaalo ganacsiga, Dekada iyo gaadiidka xamuulka, ee ay u dhamaystiran yihiin shuruudaha aasaasiga ah

ee looga bahan yahay Masuuliyiinta Kastamadu waa inay aqbalaan cadaymaha waraaqaha ee sugan, waxaana shardi ah in si siman oo isku mid ah u maareeyaan heerka halista la maamulay, taas oo cadaynta urursan lagu bayaaminayo isticmaalka loo adeegsaday xogta lagu hirgaliyay habka tignikalka ah.

Qodobka 162aad
Kormeerka Kastamadda

Badeecadaha ka baxaya xuduudaha kastamka ee Soomaaliland waa in ay kormeeraan masuuliyiinta kastamku waa uu hubin karaan masuuliyiinta kastamka Soomaaliland si waafaqsan xeerka markaasi dhaqan galka ah. Waa ay ka bixi karaan xuduudaha aynu soo sheegnay, hadday habboon tahay hiliinka ay raacayaana way goyn karaan masuuliyiinta kastamka Soomaaliland si waafaqsan habka ay u dejiyeen masuuliyiintaasi.

QAYBTA VI AAD
QODOBADA CASHUUR DHAAFKA

Qodobka 163aad
Cashuur Dhaafka Kastamada

Wasiirka Maaliyadda ayaa go'aamin doona xaaladaha uu, isaga oo eegaya duruufo gaar ah, la siin doono cashuur dhaaf xaga soo dejinta ama cashuurta dhoofinta haddii badeecadda loo sii daayay in ay si bilaasha u gooshaan ama loo dhoofsho.

Qodobka 164aad
Badeecada La Soo Celiyo

1. Badeecada Soomaaliland, ee laga dhoofshay xuduudka kastamada ee Soomaaliland, ee lagu soo celiyay xuduudka loona fasaxay in ay si bilaasha u gooshaan muddo dhan saddex sanno waxa ay iyada oo uu sidaa codsanayo qofka wataa waxa laga dhaafi doonaa cashuurta soo dejinta.
2. Si kastaba ha ahaatee, muddada dhan saddexda sanno waa la kordhin doonaa si loo tixgasho duruufo khaas ah;
3. Cashuur dhaafka soo dejinta ee lagu sheegay farqada 1aad lama siin doono marka laga hadlayo badeecadda laga dhoofiyay xuduudka kastamada Soomaaliland habraaca nidaaminta khaarajiga ah haddii badeecadaasi aysan ahayn xaaladii lagu dhoofiyay.

Qodobka 165aad
Xaalada Badeecada La Soo Celiyay

Ka cashuur dhaafka dhoofka ee lagu xusay Qodobka 163aad waxa la siin doonaa keliya haddii badeecadda dib loo dhoofiyo xaaladii lagu dhoofiyay.Duruufaha iyo shuruudaha iyo dalabaadka laga dhaafi doono waa laga dhaafi doonaa waxana go'aan ka gaadhi doona Wasiirka Maaliyadda.

Qodobka 166aad
Soo Celinta Badeecada La Magdhabayo

Qodobada 164aad iyo 165aad ayaa la dabaqi doonaa kolba sida wax looga badalo badeecada la magdhabayo ee asal ahaan loo dhoofiyay ama dib-loogu dhoofiyay taas oo ku soo xigtay habraaca nidaaminta ee gudaha.
Xadiga cashuurta dhoofka ee sifo sharci ah lagu waajibiyay waxa go'aamin doona iyada oo lagu saleynayo Xeerarka dhaqangalka ah habraaca nidaaminta gudaha ah, taariikhda dib-u-dhoofinta iyada oo loo heysto taariikhda la sii daayay in ay si bilaasha u gooshaan.

QAYBTA VII
CASHUURTA KASTAMADA

A. WAAJIBINTA CASHUURTA KASTAMADA

Qodobka 167aad
Cashuurta waxaa lagu Bixin Doonaa Meesha lagu Cadeeyay

1. Dhammaan badeecadda laga soo dajiyay ama laga dhoofiyay xuduudka kastamada ee Soomaaliland waxa lagu waajib karaa, marka cashuuraha kale lagu daro, cashuurta soo dejinta iyo dhoofinta waqtiga ay soo galayso habraac ay kastamadu ansixiyeen ama adeegsi.
2. ujeedooyinka ku xusan farqada 1aad badeecadda waxa loo qaadan doonaa in ay soo galeen marka cadaynta, la sameeyay uuna saxeexay qofka cadaynta sameenayaa iyada oo la raacayo Qodobka 60aad, la aqbalo lana saxeexo kasmada cashuur kasta oo taagan ama dhigaal eek u xusan Xeerkan marka la eegayo badeecada la soo dajinayo ama la dhoofinayo la bixiyay, ama la dhigay damaanad si loo waafaqo Xeerkan.

Qodobka 168aad
Cashuur Dhiman oo la Qaaday

1. Haddii cashuur dhiman qof laga qaado ama si qalada lacag loogu celiyo, qofka bixiyay qadarkaasi dhiman ama lacagtaasi dib loogu celiyay lacagta qaladka ah loo sameeyay kolba sida uu xaalku yahay, iyo qadar kasta oo ka mid ah lacagtaasi maqan waxa lagu soo badi doonaa iyada oo loo aqoonsanayo in badeecadaasi lagu leeyahay cashuurtaasi.
2. Haddii codsi lagu sameeyo iyada oo la raacayo farqada
1aad, qadarkaasi waxa loo qaadan doonaa in ay tahay mid ku waajibtay qofka lagu leeyahay muddada ogaysiiska la siiyay isaga/iyada, haddii lacagtaasi lagu bixin muddo dhan 30 maalmood oo daba socota maalinta ogaysiinta la siiyay, ama muddada kale ee ka badan ee Kastamadu ay ogolaadeen, ganaax lacageed oo dheeraad ah lana mid ah 5% ka mid ah qadarkii la codsaday ayaa waajibi doona uuna bixin doona qofkii ay ku waajibtay waxana bil kasta ku kordhi doonaa ganaax dhan 2%.
3. kastamadu ma samayn doonaan waxa codsiya muddo ka danbaysa saddex sanno oo ka bilaabmata taariikhda cashuurtaasi dhiman la dalacay ama lacag celintaasi qaladka ah la sameeyay, kolba sida ay xaaladu tahay, haddii aan cashuurtaasi dhiman iyo lacag celintaasi qaldan ama lacag celintaasi qaldani ku imaan sabab la xidhiidha khiyaano uu keenay qofka bixin lahaa dhimaanshahaasi ama lacag celintaasi qaldan heley, kolba sida uu xaalku yahay.

B. BIXINTA CASHUURTA KASTAMADA EE DHIMAN

Qodobka 169aad

Galitaanka Xisaabaadka

1. Mid kasta oo ka mid ah cashuurta soo dejinta ama dhoofinta ee ka dhalatay deynta kastamka waxa xisaabinaya maamulka kastamka marka ay helaan tafaasiisha badeecadda iyagoo marinaya nidaam xisaabeedka
2. Waa in aanay dabaqin:
   a) Meelaha Qashin qubka ah cashuuri kuma waajibayso
   b) Qadarka cashuurta ah ee sharciga ahi ma socdaa, waa inuu ku salaysan yahay heshiis
   c) Marka sharciyadda la iska dhaafo, wixii looga baahnaa maamulka kastamadu in ay galiyaan xisaabaadka deynta ah.
3. Xeerarka kale ee xisaabeed ee la xidhiidha deynta kastamada waxa go'aaminaya Wasiirka Maaliyadda.

Qodobka 170aad
Daboolista Cashuurta Khaldan

1. Haddii badeecadda lagu leeyahay cashuur, markaa cashuurtaasi waxa ay noqon doontaa deyn madani ah oo ay leeyihiin maamulka Kastamada ee Soomaaliland, oo lagu dalacayo badeecadda cashuurtaasi lagu leeyahay, cashuurtaasi waxa bixin doonaa mulkiilaha badeecadda iyada oon meel lagaga dhacayn in lagu bixiyo si kasta oo lagu bixin karo, waxana lagu qaadi karaa dacwad oogis ay dawladdu samayso.
2. Badeecadda hoos timaad maamulka kastamada ee uu leeyahay qof cashuur lagu leeyahay, iyo badeecad kasta oo markaa la helaa, oo la soo dajiyay ama soo gashay iyada oo uu dhoofinayay qofkaasi, waxa ku waajib noqon doona in damaanad ahaan loo iibin karo deyntaasi waxana xidhi kara Kastamada illaa oo cashuurtaasi la bixiyo sheegaso nooca ay doontaba ha ahaatee ama qof kasta oo kale oo leh badeecadaasi badeecadaasi waa la iibin karaa si loo bixiyo cashuurta ku waajibtay haddii aan cashuurtaasi lagu bixin muddo dhan laba bilood ka dib marka badeecadaasi la xidhay.
3. Haddii cashuuri ay ku waajibtay Kastamada sida ku cad farqada 1aad ama ganaax ku xusan xeerkani aan lagu bixin muddo dhan hal bil oo ka danbaysa maalinta ay waajibtay, Kastamadu waxa ay amri karaan in la xayiraad lagu soo rogo ashyaada soo socota:-
   a) Badeecadda, hanti-maguurto ah iyo wixii la saamayn karo;
   b) Agabka wax lagu soo saaro ee qalabka warshadaha;
   c) Dhismayaasha, gawaadhida ama hantida kale;
   d) Xoolaha, kuwaas oo uu leeyahay ama uu gacanta ku hayo:-
      i) qofkaasi;
      ii) wakiiladiisa/teeda
      iii) qof kasta oo kale oo matalaya;
4. Waaranka xayiraadda ee ay soo saarayaan Kastamadu waxa go'amin doona Wasiirka Maaliyadda.
5. Qofka loo ogolaaday in uu xayiro sida ku cad farqada 3aad, haddii ay lagama maarmaan noqoto, waxa uu furan karaaa dhisme kasta maalintii iyada oo uu la socdo sargaal booliis ah ama qof kale oo si sharci ah u caawin kara.
6. qofka lagu amray xayiraadu waxa uu illaalin doonaa agabka xayiraada laga qaaday iyada oo kharashka uu bixinayo qofka mulkiilaha ahi, muddo dhan 14 casho oo ka bilaabmasa muddada la xayiray ama ilaa oo qadarka taagani, oo ay la socoto kharashka iyo khidmad kasta oo kale la bixiyo si dhamaystiran inta aysan dhammaan muddo 14

maalmood, haddii aan lacag bixintaasi la samayn muddadaasi qofka la amar siiyay waxa uu iibin karaa shaygaasi.

7. Haddii shaygaasi la iibiyo iyada oo la cuskanayo farqada 6aad wixii laga dhaliyo iibkaasi waxa loo adeegsan doonaa sidan soo socota:-

a) bixinta cashuurta ay Kastamadu leeyihiin;
b) bixinta ganaaxyada ee khuseysa lacag aan la bixin, haddii ay jiraan;
c) bixinta lacagta kharashka ah ama wixii lagu dalaco ee kale ee lagu soo rogo xaga xayiraada iyo iibka.

8. Qadarka ka soo hadha ka dib lacag bixinta ku xusan farqada 7aad markii la sameeyay haddii ay jirto, waxa la siin doonaa mulkiilaha badeecadda, ama xaaladaha Kastamadu ay ku guul daraystaan in ay suurto galiyaan sida celinta baaqiga, haddii la codsadana, lacag bixinta qadarkaasi iyada oo leh dheefo kor siciral suuqa taagan ayaa la siin doonaa mulkiilaha iyada oon la kharargalin muddo dhan laba iyo toban bilood oo ka bilaabmasa muddada iibka agabka la rahmay.

C. NABADGALYO

Qodobka 171aad
Nabadgalyada Badeecadda Cashuurta aan la Bixin

Haddii qof, leh dhul ama dhisme iyo guryo kale oo ku yaala Soomaaliland, uu ku guul daraysto in uu bixiyo wax cashuur ah ama wadar kale ama lacag oo uu ku waajibiyay Xeerkani, Kastamadu waxa ay ogaysiis qoraala ku ogaysiin doonaan diwaangalisay hantida qofkaasi in lagu soo rogay damaanad cashuureed ama qadar kasta oo kale oo lagu cayimay ogaysiinta, iyada oo la raacayo Xeerarka dhaqan galka ah.

D. TIRTIRIDA DEYNTA KASTAMADA

Qodobka 172aad
Dhaqangalka Waajibka in la Baxsho Deyn

1. Haddii waxa waajibaada la galo, ha ahaato mid damaanad ah ama si kalaba, oo la xidhiidha bixinta deyn kasta, waajibkaasi waxa loo qaadan doonaa in ay tahay waajib ah in la baxsho dhammaan cashuuraha kuwaas oo ah ama ay tahay in la baxsho ama dib loola noqon karo sida ku cad qodobada Xeerkani.

2. Haddii la xaqiijiyo in qayb ama dhammaan kasta oo ka mid ah cashuur ama cashuur uu waajibiyay sida ku cad Xeerkani aan si haboon aan looga kaban karin sabab la xidhiidha:

a) Suurogal la'aan ama kakanaan aan la malayn karin, ama
b) Kharash dheeraad ah si loo daboolo.

3. Kastamadu waxa ay ogaysiin doonaan Wasiirka Maaliyadda qoraal ahaan, iyada oo xusaya sababta ay u codsanayaan in la qiimo tiro deynta guud ahaan ama qayb ahaan.

E. LA NOQOSHADA, DIB U CELINTA, BADH KA DEYNTA IYO DIB UGU CELINTA

Qodobka 173aad
La Noqoshada Cashuurta

1. La noqoshada waajib cashuureed waxa la ogolaan karaa marka laga hadlayo

dhoofinta badeecadda, qadarka, iyo shuruudaha, ay dajiyaan Kastamadu.

2. Haddii qofka badeecadda iska lehi uu sheegto, ama uu soo jeediyo sheegashada, in u dib ula noqdo badeecad, waxa uu/ay, iyada oo shuruud u ah in la siiyo dib ula noqoshadaasi:-

a) waxa uu badeecadaasi u cadayn doonaa qaabka iyo foomka loo dajiyay iyada oo saamaynasa in shuruudaha lagu ogolaaday la noqoshada loo ogolaan karo in la dhamays tiro;

b) waxa uu samayn doonaa una qori doonaa foom cadayn ama qaab suurto galinaya in shuruuda la noqoshada lagu ogolaanayo in la buuxiyay iyo

i) in badeecadaasi si rasmi ah loo dhoofiyay

ii) in badeecadaasi aan dib loo soo dajin laguna talo galo in dib looga dejiyo Soomaaliland; iyo

iii) in qofka alaabta lehi uu xaq u lahaa, una leeyahay in uu la noqdo waqtigii cadaynta badeecadeed la sameenayay; iyo

c) Waxa uu soo bandhigi doonaa sheegashaddiisa/deeda la noqoshada muddo dhan 12 bilood oo ka bilaabmata waqtiga dhoofinta badeecada ama la fuliyo shuruudaha la noqoshada lagu ogolaan karo.

3. La noqoshada looma ogolaan doono badeecad kasta taas oo-

a) Qiimaha badeecadaasi ee isticmaalka guriga uu ka yaryahay xadiga waajib ee loo ogolaan doono la noqoshada iyo

b) Cashuurta soo dejinta ee badeecaddu ay ka yarayd boqol kun oo Shilinka Soomaaliland ah.

Qodobka 174aad
Dib-u-celitna Cashuurta

Haddii wax badeecado ahi ay lumaan ama ay baaba'aan si shil ah inta aan badeecada la sii daynin kastamada, kastamadu waxa ay celin doonaan cashuurta laga bixiyay baddeecadaasi, iyada oo la raacayo Qodobka 160aad ee farqada 5aad.

Qodobka 175aad
Celinta Deynta

Haddii badeecad ka soo degtay Soomaaliland ay dhaawacan tahay inta aanay sii deynin kastamadu farqadaha Qodobka 174aad aya la dabaqi doonaa, kolba sida wax looga badalo, iyada oo loo shardin doono Xeerarka qiimeynta ee lagu qeexay Qodobka 28aad.

Qodobka 176aad
Dib u Bixinta Cashuurta Kastamada Waqtiga ay Badeecadu Soo Noqoto

1. Iyada oo la dabaqayo Qodobka 177aad ayna hoos imaanaso shuruudaha ay kolba Kastamadu ku soo rogaan, dib-u-bixinta cashuurta Kastamada waxa la siin doonaa marka lagu qanciyo Kastamada in badeecadaasi laga soo dajiyay iyada oo la raacayo heshiis iib iyo faafhaafhinta, tayada, xaalada ama wacyiga badeecadu aysan waafaqsanayn heshiiska, ama in badeecadaasi lahayd wax dhaawaca inta aan badeecadaasi laga sii deynin kastamada.

2. Dib-u-bixinta badeecadda lama siin doono sida ku cad farqada 1aad illaa oo qofka sheeganayaa dib-u-bixinta uu keenayo sheegasho muddo dhan laba iyo toban bilood oo

ka bilaabmaysa taariikhda la bixiyay cashuurtaasi.

Qodobka 177aad
Dib-u-celinta cashuurta lagu bixiyay si khaldan

1. kastamadu waxa ay dib-u-celin doonaan cashuur kasta oo soo dejin ama dhoof oo si khaldan lagu bixiyay
2. Dib-u-celinta cashuurta soo dejinta ama dhoofka ama qayb ka mid ah, lama bixin doono sida ku cad farqada 1aad ilaa oo qofka ku doodaya dib-u-celintaasi uu ku keeno cadayntaasi muddo dhan laba iyo toban bilood oo ka bilaabmasa taariikhda la bixiyay cashuurta.

QAYBTA –VIII AAD
DANBIYADA LAGA GALO KASTAMADA

Qodobka 178aad
Dambiyada la Xidhiidha Saraakiisha kastamka

1. Sarkaal kasta oo :
   a) Si dadban ama toos ah u waydiista ama u qaata xilliyada shaqada wax ka qaato ama balan qaad loo sameeyo, waxa uu sharcigu qabaa in lagu dacweeyo.
   b) Dacwadaha la xidhiidha heshiisyada haddii uu ka caago wixii uu qarin jiray dhamaantood waxa uu sarkaalkaasi noqonayaa dambi la'aan
   c) Haddii uu si qaawan u galo dambiga, markhaatina loo helo waxa dambigiisa ansixinaya wasiirka maaliayadda waxaana la gaynayaa maxkamadda waxaanu mutaysanayaa xabsi
      i. waxa uu mudan doonaa xabsi aan ka yarayn saddex sanno
      ii. ama waxa loo raacayaa xeerka ciqaabta
2. Qofka si aan dacwad ahayn:
   a) Si toos ah ama dadban wax u siiya sarkaalka ama u balan qaada wax kasta ha ahaatee sida ama abaalmarin kale wax la xidhiidha lacag ama balan ama badbaado
   b) U soo jeediyey ama la galay heshiis sarkaalka si uu uga qalqaaliyo ama ka aamuso, u ogolaado u qariyo hawlaha xatooyo ee uu ku jiro si ay uga hirgasho khiyaamadiisu taas oo lid ku ah xeerkan ama shaqadii hufnayd ee sarkaalku qaban lahaa wuxuu noqonayaa dambiile waxaana la ganaaxayaa toban lab (10).
   Cashuurta laga hadlayo haddii aan la xisaabin qadarka cashuurta waxa la ganaaxayaa saddex laab (3) qiimaha badeecadda ee la soo saaray ama xadhig
      I. Muddo aan ka badnayn 3 sanno ama
      II. Waxa loo raacayaa xeerka ciqaabta

Qodobka 179aad
Rabshada Qof ku Sameeyo Kastamka

1. Qofka:
   a) Si masuuliyad darro ku jirto usoo galiya gaadiid xilliga shaqada
   b) Si badheedha u dhaawaca sarkaal isagoo shaqadiisa ku jira
   c) Gala rabshad ama dambiyadda ku xusan Qodobka 4, wuxuu noqonayaa dambiile waxaanu mutaysanayaa xadhig aan ka badnayn 20 sanno ama waxa loo raacayaa xeerka ciqaabta ee yaala.

2. Qofka:
   a) waxa uu galay dambi isaga oo hubaysan
   b) waxa la qabtay isaga oo hubaysan, badeecadihii uu watay waa lala wareegayaa waana dambiile isagoo mutaysanaya xadhig
      i. aan ka badnayn 10 sanno
      ii. waxa loo raacayaa xeerka ciqaabta.
3. Qoflka:
   a) waa dambiile isagoo qarinaaya badeecadda si kasta ha ahaatee
   b) badeecaddii uu qarinayay waa lala wareegayaa Iyadoo la raacayo sharciga waana dambiile mutaysanaya
      i. xabsi aan ka badnayn 3 sanno
      ii. waxa loo raacayaa xeerka ciqaabta.
4. Qofka:
   a) jabiya ama burburiya ama ka tuura gaadiidka badeecad isaga oo la baxsanaya
   b) isagoo jabiyay, burburiyay amd badeecad ka tuuray gaadiid lana qabtay isla markaana isku daya inuu difaaco badeecadiisa
   c) isagoo isku dayay inuu difaaco qof dambiile ah oo sharciga lagu hayo
   d) isagoo isku dayay inuu sarkaal shaqadiisa haysta is hortaago wuxuu noqonayaa dambiile
5. Ujeedada qaybahani waa rabshad macnaheedu yahay awood sheegasho dambi ama qof lagu waxyeelaynayo ama hantidiisa u adeegsanaya waxyaabo khatar ama hub dambi lagu galayo si loo argagax galiyo qof kasta.

Qodobka 180aad
Aad-Isku Day Dambi

Qofka isku daya inuu dambi galo, waxa uu noqonayaa dambiile isagoo mutaysanaya ciqaab la xidhiidha dambiyada uu galay

Qodobka 181aad
Dambiga laga Galo Sarkaal Kastam

1. Qof kasta oo u hanjabo ama ishortaaga shaqadiisa wuxuu noqonayaa dambiile waxaanu mutaysanayaa xabsi:-
   a) Aan ka badnayn lix sanno ama
   b) Waxa loo raacayaa xeerka ciqaabta ama ganaax sida ku xusan qodobka 178aad (2) ama labadaba.
2. Marka qof lagu qaado dambi la xidhiidha qaybtan.
3. Qof baa difaacaya qof kale isagoo siinaya digniin, qofkana haddii uu soo galo goobta shaqada looma qabsan karo wax nidaam ah

Qodobka 182aad
Dambi qof isku haysta Shaqsiyad Sarkaal

1. Qof aan ahayn sarkaal oo qaatay ama ku shaqaynaya magac sarkaal isagoo ujeedadiisu tahay:
   a) inuu sii daayo diyaarad, weel, gaadhi ama dhisme
   b) ku shaqaynaya xeer aanu lug ku lahayn oo isku magacaabay awoodna isa siiyay
   c) fulinaya wax aanu sharci u lahayn waa dambiile mutaysanaya xadhig

i. aan ka badnayn 3 sanno ama
ii. waxa loo raacayaa xeerka ciqaabta
Waxa inta dheer ciqaabkastoo kale oo ku waajibtay sharci daradaas u sameeyay

Qodobka 183aad
Kaptanka weelasha ah ee lagu isticmaalayo Koontarabaanka, Dhuumasho Dambiilenimo ah

Wadaha diyaaradda, markabka ama gaadhiga ee ku sugan Soomaaliland
a) Ee samaysta meelo qarsoon oo lagu qariyo badeecadaha ama
b) Ka soo dejiya badeecadaha xeebo kale ama ka dhoofiya si aan waafaqsanayn sharciga ama
c) Badeecadii saarnayd diyaaradda ama markabka ama gaadhiga ku tuura meel qarsoon, jebiya, badbaadiya, baabiiya si uu uga difaaco in gacanta lagu dhigo waa dambiile.
Wuxu noqon doona danbile ku waajiba
i. Masuulka diyaaradda ama markabka ama gaadhiga waa la ganaaxayaa sida ku cad qodobka 178(2). Weelka lagu qabtay badeecadda waa la xidhayaa illaa inta ganaaxa la bixinayo, badeecadda lagu qabtay weelkana waala ganaaxayaa
ii. Haddii lagu yeesho dulsaar kiro qof leh gawaadhida taala barxada kastamka waxa lagu ganaaxaya sida ku cad qod 178(2) ,gawaadhida iyo badeecadaha galay denbigaa waxa laga qaadayaa dulsaar ganaax

Qodobka 184aad
Dambiyada Badeecad La Joojiyay ama la Mamnuucay ama aan Caadi ahayn

1. Qofka
a) Soo dejiya
i. Badeecad la mamnuucay ha rarnaato ama yay rarnaanin
ii. Badeecad la joojiyay oo lid ku ah soo dajinta, ha rarnaat'e
b) Dajin badeecad soo degtay
i. Badeecad la mamnuucay ama
ii. Badeecad la mamnuucay oo ka soo degtay xeebaha oo lid ku ah xaaladihii soo dajinta
c) Dhoofinta badeecad dayuurad, markab ama gaadhi keeno kastamka madaarka, ama xayndaabka kastamka ee la dhigo bakhaarka si loo dhoofiyo
i. Badeecad la mamnuucay ama
ii. Badeecad la joojiyay oo lid ku ah xaaladaha kastamka oo taala bakhaarada si loo dhoofiyo
d) Waxaad hesho eed leedahay, ilaaliso, qariso si aad u kasbato qarinteeda oo uu ogyahay ama uu sababeeyey:-
i. Badeecad la mamnuucay ama
ii. Badeecad la joojiyay oo lid ku ah xaaladaha soo dejinta
iii. Badeecad aan caadi ahayn,
Waa dambiile wuxuuna mutaysanayaa:-
i. Xadhig aan ka badnayn 5 sanno
ii. waxa loo raacayaa xeerka ciqaabta
iii. waa la ganaaxayaa sida ku cad qodobka 178 farqadiisa 2aad

iv. ganaax iyo xadhig labadaba

2. Qof kasta oo leh dhisme, una ogolaada qof kale inuu isticmaalo dhismihiisa ama bakhaarkiisa ama ku iibiya badeecad waxa uu mudanayaa ganaax dambi sida ku cad qodobka 178 farqadiisa 2aad.

Qodobka 185aad
Dambiga soo Dajinta ama Dhoofinta Badeecad la Qariyay

Qofka soo dajiya ama dhoofiya badeecad

a) Oo si uun loo qariyay ama

b) Iyada oo lagu xidhay cartoon oo badeecad kale la dhex galiyay si loogu khiyaameeyo kastamka ama

c) Iyada oo lagu soo riday Kartoono, kuna jirin dhokomentigii lagu soo raray badeecada waxay noqonaysaa dambi

Qodobka 186aad
Dambiyada lagu galo Dhokomenti Been abuur ah

Qofka xidhiidh la leh kastamka ee

a) sameeya qoraal galin been ah ama aan sax ahayn

b) sameeya cadaymo, shahaadooyin, codsiyo, xisaab celin ama dhokomenti kale oo been abuur ah ama khalad ah

c) marka loo baahdo in wax sharci la xidhiidh uu ka jawaabo ama su'aal uu sarkaal waydiiyo diida inuu ka jawaabo ama si khaldan uga jawaaba

d) sameeya cadayn been ah si uu u helo saamaxaad, lacag celin, dib u gurasho

e) wax aan aqoontiisa ahayn raba in uu ku helo dib u gurasho cafis, iyo lacag celin

f) khiyaamo been ah oo dhuumasho ku jirto raba inuu lacag ku helo

g) marka laga reebo awooda dhaqaaqa, wuxuu faragalinayaa isaga oo iska dhigaya sarkaalkii hubinta

h)wuxuu la yimid ama haystaa waraaqo cad cad ama qaan sheeg aan dhamaystirnayn ama dhokomenti kale oon dhamaystirnayn ayuu rabaa inuu ku been abuuro badeecad soo degtay

i) wuxuu been abuuraa dhokomenti nooc kasta oo baxaya oo kastamku leeyahay

Waa dambiile wuxuuna mutaysanayaa:-

i. xadhig aan ka badnayn 3 sanno

ii. waxa loo raacayaa xeerka ciqaabta

iii. waa la ganaaxayaa sida ku cad qodobka 178 farqadiisa 2aad ama labadaba oo la iskugu daro

Qodobka 187aad
Diidmada Soosaarid Dhokomenti

Marka qofka loo baahdo in loo adeegsado xeer:-

a) Si loo saaro buug, decumenti ama waxyaalo kale oo uu haysto oo gacantiisa ku jira ama

b) Si u soo saaro xeer ama xisaab celin diiday ama ku guul daraystay inuu sidaa u sameeyo waxaa uu noqonayaa dambiile

Qodobka 188aad

Dambiga Lagu Mutaysanayo Isticmaalka Halbeeg Been Ah

Qofka:-

a) Isticmaala, haysta ama isticmaala halbeeg been ah ama qalab wax lagu miisaamoama lagu cabiro
b) Si kastaba ha ahaatee, wuxuu difaacayaa in sarkaalku la yimaado xisaab sax ah
c) Ama miisaan sax ah ama sameeyo baadhitaan sax ah badeecadda iyo alaabta

Wuxuu noqonayaa dambiile si kasta ha ahaatee cabiraada qalabka wax lagu qiyaaso, miisaanada badeecadaha iyo alaabta dambiga lagu galay wuxuu mutaysanayaa in lala wareego.

Qodobka 189aad
Dambiga Lagu Galo Faragelinta Hantida Kastamada

Qof kasta oo jara, tuura, wax sabay,? Burburiya, ama waxyeeleeya, khariba si kastau farageliya weel, ama baabuur, booyadaha ama baroosiin, silsilad ama xadhig calaamado ama alaab kastamku isticmaalo wuxuu noqonayaa Dambiile wuxuu mudanayanaa ganaax sida ku cad 178.2.

Qodobka 190aad
Badeecad Aan Caadi Ahayn oo la Laga War-helay

Qofka hela badeecad aan caadi ahayn ka hela dhulka ama sabaynaysa, ama badda ku degtay oo ku guul darraysta inuu u soo sheego sarkaalka ugu dhaw, wuxuu noqonayaa Dambiile wuxuuna mudanayaa ganaax sida ku cad 178.2.badeecad kasta oo lagu galo dambi waa lala wareegayaa.

Qodobka 191aad
Badeecad Wax Aanay Ahayn Lagu Sheegay oo Kotarabaan ah

Badeecad lasoo bandhigay oo la doonayo in la iibiyo oo aan ahayn badeecad caadi ah waxay mutaysanaysaa in lala wareego.

Qodobka 192aad
Caawiyayaal, Kaaliyayaal I.W.M

1. Qofka caawiya ama kaaliya ama la taliya ama siiya khidmad la xidhiidha dambiga xeerkan ama awood u siiya qof kale waxaa lagu oogayaa ciqaab si uu isagu dambigii galay.
2. Marka dambe lagu lago xeerkan ee uu galo qof gaar ahi oo uu shaqaaleeyay urur qof kasta oo ahaa, agaasime ama maareeye guud ama xoghayn ama sarkaal ka mid ah ururka oo matalayay masuuliyadda waxa uu noqonayaa Dambiile ilaa uu caddeeyo inuu dambigaas waxba ka ogayn kana qayb qaadan.

Qodobka 193aad
Mamnoocida Iibinta Shiidaalka La Badhxo

1. Qofna ma:-
   a) Badhxi karo shidaal sifaysan ama
   b) Sooma bandhigi karo inuu iibiyo shidaal badhxan ama shidaal sifaysan oo aanay

soomaaliland caddayn tayadiisa waxqabad.
2. Qofka ka hor yimaada ku shaqaynta Par(1) waa dambiile waxaanu mutaysanmayaa ganaax sida ku cad qaybta 178.2 ama muddo ayuu xidhnaanayaa.
i. Aan ka badnayn (3)saddex sanno ama
ii. Waxaa loo raacayaa xeerka ciqaabta ama labadaba, badeecadda uu dambigani ku dhacayna waa lala wareegayaa.

Qodobka 194aad
Ciqaabta Guud

1. Qofka dambiilaha ah ee aan xeerkan cayimani ku dhicin waxaa uu mudanayaa ganaax sida ku cad 178.2.
2. Qofka ku xukuman dambi ee aan xeer cayimin, wuxuu mutaysanayaa ganaax sida ku cad 178.2 iyada oo ujeedada loo qiimaynayo qiimaha badeecadda.
a) Maamulka kastamku wuxuu sababaynayaa badeecad uu ka talo bixiyay sarkaalkii ku haboonaa iyadoo loo raacay shuruucdii qiimaynta sida ku cad qaybta 28 ilaa 34.
b) Talom bixinta ama qiimaynta uu sameeyay maamulka kastamku waa caddayntii dhabta ahayd ee qiimaha badeecadaas.

Qodobka 195aad
Badeecaddaha Ku Haboon in Lala Wareego

Marka la eego duruuf kasta oo jirta badeecadaha lala wareegayaa waxay noqonayaan:
a) Badeecadaha mamnuuca ah
b) Badeecadaha la joojiyay oo lid ku ah shuruucda soo dejinta iyo dhoofinta
c) Badeecadaha la Ogolayn
d) Badeecadaha aan caadiga ahayn
e) Badeecadaha ka soo dega ama ka dhoofa xeebaha, iyagoo u muuqda in lagu khiyaamaynayo maamulka kastamka.
f) Badeecad soo dagtay ama dhoofaysa oo ku xidhan karaatoon oo aan wadan codsigii dhoofinta ama soo dejinta ama codsigii qoraal gelinta (Entry) oo aan waafaqsanayn badeecadda
g) Badeecad taala kastamka oo la tahriibiyay ama la qariyay iyadoo maamulka kastamku waxba ka ogayn
h) Badeecad si kastaba ha ahaatee la xidhiidhaysa kastamka oo aan wadan qoraal gelin (Entry) ama caddayn ama wadata decoment kale oo been ah oo aan sax ahayn ku baxaysa
i) Badeecad lala noqoday, la qariyay, ama cashuurtii dib loo celiyay oo si sharci daro lagu helay.

Qodobka 196aad
Awoodda lagula wareegayo badeecadda gacanta lagu dhigo

1. Sarkaalka kastamku ama sarkaalka Boliska ahi haddii ay gacata ku dhigaan Dayuurad, Markab, ama Gaadhi badeecad xayawaan ama badeecada kale oo sharcigu rumaysan yahay in lala wareegi karo iyadoo lagu oogin dambi sida sharcigu qabo waa lala wareegayaa.
2. Dayuurad, Markab, Gaadhi, badeecad ama xayawaan gacanta lagu dhigo waa la dhigayaa sida sharcigu qabo waxaana la gaynayaa bakhaarka kastamka ama meel kale

si loo sugo nabadgelyada iyadoo ku taala awooda maamulka kastamka.

3. Maamulka kastamku xilli kasta ayuu bilaabi karaa talaabada sharci ka qaadida ah ee Dayuuradda, Markabka, Gaadhiga, Xoolaha, badeecada gacanta lagu dhigay wuu sii dayn karaa waxaana loo celiniyaa qofkii lagu qabtay haddii maamulka kastamku ku qanco in aan xaq loogu lahayn la qaban Karin.

4. Sarkaalna kama qaadi karo talaabo sharci, talaabo kasta oo loo qaado dhinaca wanaagsan ee arrintan la xidhiidha.

Qodobka 197aad
Nidaamka la Raacayo marka Badeecad Gacanta lagu Dhigo

1. Marka gacanta lagu dhigo badeecad si xeerka waafaqsan, waa in uu joogo mulkiilihii badeecadu sidoo kale diyaarada iyo markabka waa in uu joogaa qofkii masuulka ka ahaa. Sarkaalka badeecadda soo qabtay waa inuu bil gudaheed qoraal ogaysiin ah ku siiyaa mulkiilaha badeecadda iyo masuulka diyaaradda iyo markabka.

a) Wax ogaysiis gacan ku dhigida ah lama siinayo, haddii qofku ku soo dacwoon waayo mudadii bisha ahayd ee la siiyay soona sababayn waayo waxyaabaha badeecadiisa gacanta loogu dhigay, dambigaas waxa lagu darayaa qodobka 202 marka ogaysiiska la siiyo dabadeed, inta ka horeysana waxa badeecadda loo aqoonsanayaa in aan la isticmaali Karin sida xeerku yahay.

i. Dacwadda waa la keenayaa, dabadeed badeecadda waxa lagula macaamilayaa iyada oo la tix raacayo qodobka 198aad haddii aan ogaysiin la siin.

ii. dambigu haddii uu isku jiro badeecadda waxa loola macaamilayaa Iyadoo la tixraacayo qayb haddii aan ogaysiin la siin.

b) Marka badeecadda gacanta lagu dhigayom haddii uu joogo qof matalaya mulkiilihii, sarkaalka badeecadda qabtay daruuri maaha inuu siiyo ogaysiin qoraal ah qof ka matalaya mulkiilaha

c) Qofk aad ogaysiiska siinayso ee matalaya mulkiilaha, waa inuu ahaado qof fikir ka haysta ood garanayso oo kaaga duwan dadka kale.

d) Haddii aanad garanayn qofka matalaya mulkiilaha, daruuri maaha inaad siiso ogaysiis khuseeya badeecadda la qabtay

2. Badeecadda la qabtay hadday tahay mid dhakhso u qudhmays, ama xayawaan maamulka kastamku wuu iibinayaa isla markiiba ama waa la xaraashayaa ama qof heshiis lala wadaago ayaa laga iibinayaa. Lacagta laga iibiyana waxa loo haynayaa sidii badeecad oo kale.

3. Badeecadda la qabtay waa lala wareegayaa Iyadoo la raacayo qaanuunka qabashada

a) Haddii qof lagu dacweeyo dambiga ah in badeecad lagu qabtay, badeecadda waa la haynayaa illaa go'aan adag la gaadhayo waxaana loo raacayaa qodobka 198aad

b) Badeecadda la qabtay waa la haynayaa ilaa muddo bil ah oo ka bilaabanta xilliga la qabtay ama ogaysiiska la siiyay sida ku cad (1). Haddii aan wax dacwad ah la samayn mudada bisha ah sida ku cad (4), badeecadda waa la xukumayaa.

4. Badeecad kasta oo lala wareegay oo la qabtay sida ku cad (1) iyo (3) sababtaasina ka timid mulkiilaha muddo bil ah gudaheed ama ogaysiiska la siiyay ka bilaabanta maalintii la qabtay sida ku cad (1), maamulka kastamku wuxuu dacwad ku soo oogayaa badeecadda.

5. Marka ogaysiin dacwad ah la siiyo iyadoo la raacayo (4), badeecadda la qabtay waxa lagu haynayaa kastamka. Maamulka kastamku wuu u sii dayn karaa badeecadda qofka dacweysanaha ah. Intaa dabadeed qaybtan waxa loo raacayaa qofka dacwoonaya si nabadgalyo ah na wuxuu u keenayaa qiimihii badeecadda (payment of value).

Qodobka 198aad
Raadka Denbi Xukumista ee Badeecaddaha ay tahay in lala Wareego

1. Qofka lagu dacweeyo in uu galay dambi ah badeecad lala wareegay isagoo og inuu dambigaas galay, xukunka qofk dambigaas galay isagoon amar dambe la siin waa la xukumayaa badeecadda
2. Qofka lagu soo dacweeyo dambi la xidhiidha badeecadd sharciga lagula wareegay oo sababaysay in aanu lug ku lahayn dambiga ee sababeeyay in eedaysanuhu aanu lug lahayn dambigaas, maxakamadu waxay badeecadda ka gaadhi kartaa ama
   a) in loo sii daayo badeecadda qofka mulkiilaha ah
   b) in loo hayo badeecadda qaranka

Qodobka 199aad
Nidaamka ka Dambeeya Ku Wargalinta Dacwadda

1. Sida ku xusan qodobka 2 meesha mulkiilaha badeecadda la qabtay ka dacwoonayo isagoo siinaya ogaysiis maamulka kastamka waxa uu sii wadayaa hawsha sida uu ku gaadhayo oo kuna xusan qodobka 197. Mulkiilaha badeecaddo muddo laba bilood gudahood ah oo ka bilaabanta marka la siiyo ogaysiiska bilaabayaa in talaabo sharci ka qaadid ah la sameeyo oo la helo badeecadda wixii lumay ama la xaday. Haddii aan wax sharci ka qaadid ah la samayn muddada la cimay, badeecadda la qabtay waala xukumayaa
   a) Mulkiilaha badeecadda la qabtay waxa lagu oogayaa dambi Iyadoo sabab looga dhigayo in badeecadiisii la qabtay
   b) Xukunka la doorbiday wuxuu ku xigayaa dib ula noqosho sabab kasta ha ku dhacdee mudada ku cayiman(1) waxay ka bilaabmaysaa taariikhda xukunka dib loola noqonayo
2. Marka talaabo sharci la qaadayo sida ku cad (1), badeecadda la qabtay waa la xukumayaa
   a) haddii ay maxkamadu ku qanacdo badeecadda
      i. in si sharci ah loola wareego ama
      ii. ay ahayd badeecad madnuuc ah ama la joojiyay oo si badheedh ah loo soo dajiyay ama loo dhoofinayay oo ka hor imanaysa sharciga
   b) Haddii aanay maxkamadu ku qancin in qofka dacwoonayaa yahay mulkiilihii ama qofkii u xilsaarnaa badeecadda
3. Haddii badeecad la qabtay aanu xukun ku dhicin sida ku cad (3) maxkamadu way sii daynaysaa badeecadda mulkiilaha ah ee bixinayay wixii cashuur ee loo baahdo.

Qodobka 200aad
Shuruudaha la Xidhiidha Xukunka

1. Marka badeecad la qabto sida sharcigu qabo ama xukun kale ee la wareega ah, xukumista badeecadaasi ma saamaynayso xaqiiqada ah in mulkiilaha badeecadda aanay sinaba u khusayn dambiga ama xeerka ka turjumaya in lala wareego badeecadda.
2. Marka badeecad la xukumo sida sharcigu qabo dabadeed:-
   a) mawduuc kasta oo khuseeya shuruudaha xukunka badeecadda lala wareegay waa la iibinayaa, la burburinayaa haddii kale doonista maamulka kastamka ayaa ka fekeraya

b) Xukunka badeecaddu wuxuu raad ku yeeanayaa xogta xisaabta marka loo eego la wareegista

c) iyadooo la raacayo sharciga, xukunka dhacay qofku racfaan ayuu ka qaadan karaa, dhamaad ayay noqon kartaa sida ku cad qodobka 201, codsi dib u soo celin ah oo qofku helayaa ma jirto

3. Badeecadda xukunku ku dhacay, haddii ay cid kale hayso waxa lagu soo celinayaa kastamka sida nidaamku ku xusan (2).

Qodobka 201aad
Dib Usoo Celin Badeecad la Qabtay

1. Marka badeecad la qabto sida xeerku qabo, qofka leh badeecadda la qabtay codsi ayuu u soo qoranayaa wasaaradda maaliyadda. Wasaaradda maaliyaddu toos ayay ugu sii dayn kartaa qofka codsiga keenay Iyadoo la eegayo xaaladaha

2. Codsigan ku xusan (1) waxa uu noqonayaa mid qoraal ah oo wasiirka loo qoro lana soo mariyo maamulka kastamka

Qodobka 202aad
Xalinta Kiisaska ee Maamulka Kastamada

1. Maamulka kastamka waxa laga yaabaa inuu ku qanacsan yahay in qof dambiile ah xukun ku dhacay sida sharcigu qabo ee la ganaaxay ama badeecadiisa lala wareegay Iyadoo lagu amray inuu bixiyo lacag aan gaadhayn tii ganaaxa oo loo qaban karo dambigii lagu xukumay ama laga yaabaa in lagu amro in ay xidhiidh la leeyihiin badeecadii lala wareegay ee la xukumay Iyadoo shuruud laga dhigayo in maamulka kastamku aanu ku takrifalin awiidiisa ee qaybtan ilaa qofku ogolaado inuu galay dambigaas codsanayana in uu kala xaajoodo dambigaas

2. Maamulka kastamku wuxuu bixinayaa amar sida ku xusan qaybtan

a) Amarka waxa lagu bixinayaa qoraal waxaana lagu lifaaqayaa codsiga qofka si loola xaajoodo maamulka kastamka

b) Amarku wuxuu cadaynayaa dambiga qofku galay, maamulka kastamkuna wuu ganaaxayaa

c) Nuqul ka mida amarka la siiyay ayaa la siinayaa haddii uu qofku codsado.

QAYBTA IX RAFCAANADA

Qodobka 203aad
Codsiga Dib-u-Eegista Go'aanadda

1. Qof kasta oo si toosa iyo si dadbanba u sameeya go'aan ama tirtirid ka timid kastamka oo la xidhiidha talaabo rasmi ah oo la qaado, codsi dib u eegis ah oo la xidhiidha go'aanka ama tirtirida ayaa la samaynayaa muddo 30 cisho gudahood oo ka bilaabanta maalinta la qaatay go'aanka ama tirtirida.

2. Codsiga lagu xusay farqada (1) wuxuu noqonayaa caddayn qoraal ah oo sheegaysa cidhibta ama maxsuulka talaabada rasmiga ah ee la qaadayo

3. Haddii ay jirto duruufo kale oon la arkayn, waxa la qaadayaa caddaymo kale oo qancinaya kastamka oo ah muddo kordhin caddaynaysa racfaan sida ku cad (1)

4. Muddo 30 cisho gudahood ah marka la helo codsiga qoraalka ah ee ku xusan (2) iyo warar kale oo dheeraad ah, kastamku wuxuu qofka uga baahnaanayaa caddaymo codsi

ah. Kastamku wuxuu sheegayaa go'aankiisa isagoo qoraal ku siinaya qofkii keenay cadaymaha qoraalka ah sheegayana sababta go'aankan loo gaadhay

5. Haddii aanu kastamku qofka u sheegin go'aankiisa khuseeya cayimida wakhtiga sida ku cad (4) kastamku wuxuu qirayaa inuu aqbalay codsigan.

6. Illaa inta aan go'aan laga gaadhin codsigan wata cadaynta ee qaybtan kastamka codsiga qofkaa ee khuseeya in la sii daayo badeecadda Iyadoo la raacayo codsigii caddaynta watay ee lacagta lagu shubay sida uu qeexay kastamku oo nabadgalyo ku filan leh ee cashuurta bixiyay.

7. Caddaynta rasmiga ah ee racfaanku ma khusayso ciqaabta qofka codsadaha ah

Qodobka 204aad
Racfaanka Gudida Dacwadaha Cashuuraha

1. Qofka ku qanci waaya go'aankii kastamka ee ku xusan qodobka 203 wuxuu racfaan u qaadanayaa Gudida Dacwadaha Cashuurahaee la aasaasay iyada oo la raacayo qodobka 205

2. Racfaanka ku xusan qaybtan (1) waxa lagu cadaynayaa 45 cisho ka dib marka qofku uu adeegsado go'aanka lagu muujiyay (4) ee qodobka 203 kastamkana waa in la ogaysiiyo racfaanka

Qodobka 205aad
Asaasida Gudidda Dacwadaha Cashuuraha

Iyadoo la raacayo shuruucda ka jirta Soomaaliland, waxa la aasaasayaa Gudida Dacwadaha Cashuuraha oo ujeedadeedu tahay inay dhagaysato racfaanada ku lidka ah go'aamada kastamka

QAYBAHA SHARCIGA EE KAMA DAMBAYSTA AH

Qodobka 206aad
Fulinta Qodobada Sharci

Qodobada sharci ee fulinteeda loo baahan yahay ee ku xusan xeerkan waxa go'aaminaya wasiirka maaliyadda

Qodobka 207aad
Magacaabista Goob- Kastam

1. Wasiirka maaliyadda oo la tashanaya maamulka kastamka ayaa magacaabaya aaga kastamka iyo xuduudaheeda

   a) Dekedaha
   b) Madaarada
   c) Xuduudka iyo Xarumaha Beriga

2. Magacaabista lagu sameeyay qaybta 207(1) waxa kastamku u qaadanayaa inay ku haboon tahay sida meel ay dagaan saraakiishu.

Qodobka 208aad
Xeerarka iyo Xeernidaamyahooda La nasakhay

Halkan waxa lagu nasakhay Xeerkan hoos ku xusan, ee XEERKA KASTAMKA IYO HAB-RAACCIISA, XEER LR 91/96.

Qodobka 209aad
Qoraalka Somaliga ah Ayaa La Raacayaa

1. Iyadoo ay tahay lagama maarmaan, in la hubiyo iswaafaqsanaanta adeegsiga iyo tafsiirka Xeerkan, oo ay kujiraan kelmedda inta badan loo isticmaalo arimaha dhaqaalaha, waxaa halkan lagu cadaynayaa, iyadoo loo eegayo Qodobka 6aad ee Dastuurka JSL, in nuqulada Af-Soomaaliga iyo Af-Ingiriisida ee Xeerkani ahaan doonaan rasmi.
2. Haddii ay nuqulada Afafka Somaliga iyo Ingriisiga ay ku jirto ismaandhaaf amaba iska horjeed labadooda, waxa la raacayaa Kan Afka Somaliga

Qodobka 210aad
Dhaqan Gal

Xeerkani wuxuu dhaqan galayaa markuu Golaha Wakiilada JSL ansixiyo, madaxweynuhuna saxeexo (laguna soo saaro faafinta rasmiga ah).

ALLAA MAHAD LEH

C/risaaq Siciid Ayaanle.	**Baashe Maxamed Faarax**
Xog.Guud ee G/Wakiilada JSL	**K/SGudoomiyaha Golaha Wakiilada JSL**